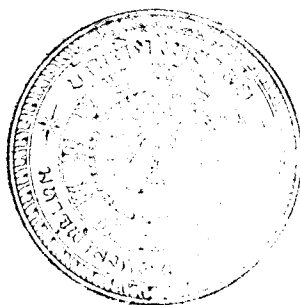

ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2540 ต่อ พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

นายศรัทธา เสมามิ่ง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**The Study of Impact of the Constitution of the
kingdom Of Thailand B.E. 2540 on Theravada Buddhism**

Mr. Sattha Semaming

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of

The Requirement for the Degree of

Master of Arts

(Buddhist Studies)

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

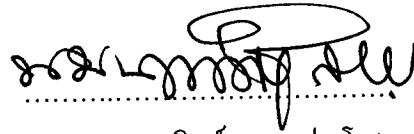
Bangkok, Thailand

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

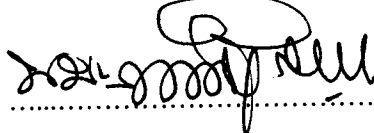

(พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ)

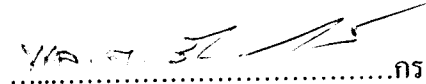
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

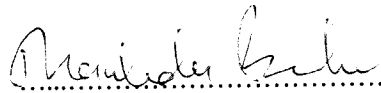
(พระเมธีรัตนคิลก)

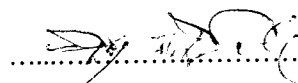
(พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ)

(พลตรี. ดร. วีระ วงศ์สรรค์)

(ดร.ถวิฑวดี บุรีกุล)

(นายสนธิ ศรีสำแดง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ

ประธานกรรมการ

พลตรี. ดร. วีระ วงศ์สรรค์

กรรมการ

นายสนธิ ศรีสำแดง

กรรมการ

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**Thesis Title : The Study of Impact of the Constitution of the kingdom
Of Thailand B.E. 2540 on Theravada Buddhism**

Researcher : Mr. Sattha Semaming

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phramahasomjin summapunyo Pali IX, B.Ed.,M.A., Ph.D.

: Colonel Dr. Veera Wongsul B.sc., LL.B.,M.Ed., Ed.D.(Research)

: Mr. Sanit Srisumdaeng Pali IX,B.A;LL.B.(Thammasat)M.Ed.

Date of Graduation : 10 April 2006

ABSTRACT

We have three main objectives from the opinion survey on student monks, officers and lecturers (professors or teachers) at Buddhachinnarat Sangha Colledge namely:

1. to study the effect of the Thai constitution of 2540 B.E., selection 9, 38 and 73 to Theravada Buddhism in Thailand,
2. to know the public thought about the effect of the Thai constitution of 2540 B.E., selection 9, 38 and 73 to Theravada Buddhism in Thailand,
3. to utilize the results of this research to Theravada Buddhism in Thailand.

The sample consists of 156 first year to fourth years student monks, 21 officers and 7 lecturers (professors or teachers). Independent variables are sex, education level, age, marital status, occupation, and living area. Dependent variable is the thought of people in sample to the effect of the Thai constitution of 2540 B.E., selection 9, 38 and 73 to Theravada Buddhism in Thailand.

Based on the survey, we crucially found that there is completely no effect of the Thai constitution of 2540 B.E., selection 9 to Theravada Buddhism in Thailand. The point that this selection constitutes the king to be a professed Buddhist and a chief defender of the faith is appropriate and it is the royal custom that has been inherited for a long time.

We also found that the selection 38 fairly gives the right to people to believe in any religions, sects and people can legally have freedom to perform religion rituals according to their belief without being against the law or ethic. People who answer the questionnaires agree with the constitution selection 38 because the religion teaches and encourages people in the society to live peacefully. People are protected from being taken away their right or losing their own advantages for believing different religions. In summary, people completely have freedom to live their life along the religion rules without persecution, with love and harmony, even they believe in different religions.

In case of the constitution, selection 73 saying the state has to sustain the religion and also to promote the agreement among religions. People agree with this constitution, meanwhile they suggest that the state should support the religion according to the proportion of religion followers and protect all religions equally.

Even the Thai constitution of 2540 B.E., selection 9, 38 and 73 have no effect to the Theravada Buddhism in Thailand, the faith and royalty to the religion by inducing religion teaching for living is still low. This is supported by the statistical data of low ordination. Tentatively, religion followers will be found only in the census, the number of population who ordain to be followers will be decreasing.

The suggestion from the sample is the state should provide the budget to support the religions by giving convenience to people to perform religion ceremonies, issuing the campaigns for religion activities, promoting the scholarship for religion studies to the monks, novices and general people. In addition, the state should equally protect all followers of every religion.

The state should also more supplement people who study the religion to play important rules in the society, for example, as religion teachers in the army called the chaplain.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณพระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ให้โอกาสเรียนปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา และเป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ และ ขอขอบพระคุณ พลตรี. ดร.วีระ วงศ์สรรค์ อาจารย์ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า อาจารย์ สนิท ศรีสำแดง และทุกท่านให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ตลอดถึงผู้ที่ให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านวิชาการ และ อื่น ๆ

ขอขอบพระคุณ รศ.ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ที่ตรวจทานบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และภาษาไทย ให้เรียงข้อความได้เหมาะสม

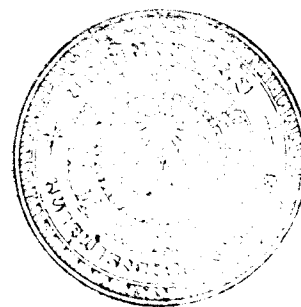
นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอผู้มีอุปการคุณทุกท่าน โดยเฉพาะเพื่อนร่วมรุ่นคฤหัสถ์รุ่นที่ ๓ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกท่านโดยเฉพาะอาจารย์ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ ป.ธ.๕,พร.บ.,กศ.ม. อาจารย์สอนวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลก ที่คอยให้คำแนะนำการทำงานวิจัยครั้งนี้โดยตลอดจนสำเร็จด้วยดี และขอขอบคุณทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ และ อนุเคราะห์ด้านตำราต่าง ๆ และแหล่งศึกษาค้นคว้าที่สำคัญ จนเกิดกำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้

และขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน เจ้าหน้าที่ห้องสมุด และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่อำนวยความสะดวกในการค้นคว้าทางวิชาการ

นายศรัทธา เสมามิ่ง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓	ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔	ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕	คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖	บททวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจากการวิจัย	๗
๑.๘	วิธีดำเนินการวิจัย	๘

บทที่ ๒ กฎหมายรัฐธรรมนูญและผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

๒.๑	ความหมายกฎหมายรัฐธรรมนูญ	๙
๒.๒	ความเป็นมา และพัฒนาการกฎหมายรัฐธรรมนูญในราชอาณาจักรไทย	๑๐
๒.๓	กฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๙, ๓๘ และ ๗๓	๑๓
๒.๔	ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ก่อนมีกฎหมายรัฐธรรมนูญ	๑๖
๒.๕	ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐	๒๓
	มาตรา ๙, ๓๘ และ ๗๓ ต่อ พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย	

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ ระเบียบวิธีการวิจัย	๔๖
๓.๒ สถานที่ดำเนินการวิจัย	๔๖
๓.๓ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	๔๗
๓.๔ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย	๔๗
๓.๕ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง	๔๘
๓.๖ ตัวแปร และการวัดตัวแปร	๔๙
๓.๗ เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนน	๕๐
๓.๘ ลักษณะของแบบสอบถามและเครื่องมือในการวิจัย	๕๒
๓.๙ การทดสอบเครื่อง	๕๓
๓.๑๐ วิธีการรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๔
๓.๑๑ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๕

บทที่ ๔ ผลการวิจัย และการวิจารณ์

๔.๑ ผลการวิจัยและการวิจารณ์	๕๖
๔.๒ ผลการศึกษาลักษณะข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๗
๔.๓ ผลการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๕	๕๙
๔.๔ ผลการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๘	๖๑
๔.๕ ผลการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๗๓	๖๕
๔.๖ ผลการศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	๖๘
๔.๗ ผลการศึกษาด้านความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา	๗๑
๔.๘ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	๗๔
๔.๙ ข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๕

บทที่ ๕ สรุป และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป และ ข้อเสนอแนะ	๗๙
๕.๒ ข้อสรุปผลการวิจัย	๗๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๘๓
๕.๔ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป	๘๔

บรรณานุกรม

๘๕

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก : แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

๕๑

ภาคผนวก ข : ประวัติผู้วิจัย

๑๐๐

สารบัญตาราง

ตารางที่

- ๔.๑ แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มประชากรเบื้องต้น จำแนกตามลักษณะทางประชากร
- ๔.๒ แสดงจำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านความคิดเห็นที่มีต่อ
รัฐธรรมนูญมาตรา ๕
- ๔.๓ แสดงจำนวนร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านความคิดเห็นที่มีต่อ
รัฐธรรมนูญมาตรา ๓๘
- ๔.๔ แสดงจำนวนร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านความคิดเห็นที่มีต่อ
รัฐธรรมนูญมาตรา ๗๓
- ๔.๕ แสดงจำนวนร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วม
ในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๔.๖ แสดงจำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับ
พระพุทธศาสนา

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาได้แพร่เข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นครั้งแรก หลังสังคายนาครั้งที่ ๓ รว พ.ศ. ๓๐๐ โดยพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์แห่งอินเดีย เป็นผู้ส่งสมณะทูตไปประกาศพระพุทธศาสนายังประเทศต่าง ๆ สำหรับในประเทศไทย ได้ส่งพระโสณเถระ และพระอุตตระเถระเข้ามาเผยแผ่ ต่อมาราว พ.ศ.๑๘๐๐^๑ พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้าสู่ประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง แผ่ไปถึงกรุงสุโขทัย ราชวงศ์พระร่วงได้รับเอาพระพุทธศาสนาไปประดิษฐานไว้ ณ กรุงสุโขทัยราชธานี นับแต่นั้นมาพระพุทธศาสนาได้เป็นปักแผ่นแน่นหนาในประเทศไทย รุ่งเรืองแพร่หลายโดยลำดับ ประชาชนชาวไทยก็รับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติสืบต่อกันมาจนบัดนี้

สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์ทรงสถาปนาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ลังกาวงศ์แล้ว จึงอาราธนาพระมหาเถรสังฆราชจากนครศรีธรรมราช เข้ามาพำนัก ณ วัดอรุณญิกในกรุงสุโขทัย ยุคทองของพระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัยอีกยุคหนึ่งคือ สมัยพระเจ้ามหาธรรมราชาลิไท พระองค์ทรงฝึกฝนในการพระศาสนา ทรงเป็นกษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่เสด็จออกผนวชในระหว่างครองราชย์สมบัติเมื่อ พ.ศ.๑๕๐๕^๒

สมัยกรุงศรีอยุธยา นับตั้งแต่สมัยพระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ.๑๘๘๓ ถึงเสียพระนครเมื่อ พ.ศ.๒๓๑๐ รวมนับเป็นเวลาถึง ๔๒๗ ปี เป็นราชธานีที่มีอายุยาวนานกว่าทุกราชธานีที่ไทยเรามีมา และมีพระมหากษัตริย์ ๓๓ พระองค์ พระมหากษัตริย์เหล่านี้ทุกพระองค์ล้วนแต่ทรงเป็นพุทธมามกะ และทุกพระองค์ได้ทรงเอาใจใส่บำรุงพุทธศาสนาอย่างมากมาย เช่น

^๑ รศ.คุณ โทจันทร์, พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน , (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕๔-๑๕๕.

^๒ พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในเอเชีย, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑๓.

^๓ ผศ.ชัชวาล สนิจันทร์โคตร, พระพุทธศาสนาในไทย, (กรุงเทพมหานคร: ชีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๐.

สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดอีกยุคหนึ่ง พระองค์ได้ ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่งหนังสือขึ้นเล่มหนึ่งชื่อ “มหาชาติคำหลวง” ยกย่องกันว่าเป็น วรรณคดีสำคัญเล่มหนึ่ง และสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระองค์ทรงปกป้องพระพุทธ ศาสนา ไว้ได้อย่างดียิ่ง เป็นต้น

สมัยกรุงธนบุรีปรากฏหลักฐานจารึกในศาลพระเจ้าตากสินมหาราชวัดอรุณราชวรารามแสดง ถึงน้ำพระทัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตอนหนึ่งว่า

“อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	กู้ชาติ	พระศาสนา
ถวายเป็นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แด่พระศาสนา	สมณะ	พระพุทธโคดมฯ”

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองตลอดมา ทั้งนี้เพราะพระ มหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ ได้ดำรงตนเป็นพุทธมามกะโดยเคร่งครัด เช่นพระบาท สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้โปรดให้มีการสังคายนา พระไตรปิฎกนับเป็นครั้งที่ ๕ (ครั้งที่ ๒ ในประเทศไทย) โดยได้อาราธนาพระสงฆ์ที่ทรงคุณวุฒิจำนวน ๒๑๘ รูป และเชิญ ราชบัณฑิตอีก ๓๒ คน มาร่วมตรวจสอบชำระพระไตรปิฎก เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พร้อมด้วยสมเด็จพระมหา สมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงสถาปนาสถาบันการศึกษาพระปริยัติธรรม ขึ้นสูง สำหรับพระสงฆ์ มีมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น เมื่อการ ปกครองของประเทศไทย ยังมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครองประเทศ มีสิทธิอำนาจเบ็ดเสร็จ เรียกว่า สมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์ก็ทรง ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาโดย ตลอด พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ปฏิบัติธรรมตามหลัก พระพุทธศาสนา สถาบันทั้ง ๓ คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่สามารถแยกจากกัน ได้ พระมหากษัตริย์และประหาราชญ์ นับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ปัจจุบันประเทศไทยได้ เปลี่ยนระบบการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีพระมหากษัตริย์มีอำนาจเพียง ผู้เดียวมาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประมุขแห่งประเทศ คือ พระมหากษัตริย์ หัวหน้าฝ่ายบริหารประเทศคือนายกรัฐมนตรีฝ่ายนิติบัญญัติมีหน้าที่ออกกฎหมายของประเทศ และฝ่ายตุลาการทำหน้าที่ตัดสินคดีซึ่งได้รับอิทธิพลจากตะวันตก การปกครองระบอบ ประชาธิปไตยนั้นรัฐบาลก็มีกฎหมายเป็นกฎหมาย สัญญาประชาคมที่องค์กรรัฐเป็นผู้จัดขึ้นมาใน

“รศ.คุณ โทษณ์, พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, หน้า ๑๕๐-๑๕๑.

การปกครองประเทศ กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ปกครองประเทศ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่จัดองค์กรรัฐ กล่าวคือ เป็นผู้กำหนดกลไกการปกครองประเทศรวมถึงการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ กฎหมายใดขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญจึงใช้บังคับไม่ได้^๕

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือฉบับที่ ๑๖ ประกาศใช้เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ เนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลกระทบต่อพุทธศาสนาหลายมาตรา แต่ที่เห็นมีผลกระทบที่ชัดเจน คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา ๕ , ๓๘ และ ๗๓ ซึ่งทำให้ฐานะพระพุทธรูปที่เคยเป็นศาสนาคุ้มครองประชาชนชาวไทยมาช้านาน ถูกลดฐานะเทียบเสมอกับศาสนานิกายและลัทธิอื่น ๆ จึงทำให้คุณค่าสถาบันพระพุทธรูปเสื่อมลง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อพระพุทธรูปมากมาย ถ้าศึกษาประวัติศาสตร์ในประเทศอเมริกานั้น กิจการของรัฐและ ความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐกับศาสนาก็เป็นไปได้ในทางเพิ่มพูนขึ้น เช่น เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๕ (ค.ศ.๑๙๑๒) รัฐสภาอเมริกา (คองเกรส) ได้มีมติยกข้อความว่า In God We Trust (เราอธิษฐานใจไว้ในองค์พระผู้เป็นเจ้า) ขึ้นเป็นคำขวัญของชาติ (National motto) เปรียบเสมือนว่าศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติของประเทศอเมริกาโดยปริยาย หรือ อย่างในคำปฏิญาณของอเมริกา สภาคองเกรสก็ได้มีมติ เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๖ ให้เพิ่มคำว่า Under God เข้าต่อท้ายคำว่า One Nation Under God (ประชาชนชาติอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้ องค์พระผู้เป็นเจ้า) คำกล่าวที่ว่ำนั้นก็แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาติกับศาสนา^๖ ยกตัวอย่างเช่น พิธีปฏิญาณตนขึ้นรับตำแหน่งประธานาธิบดีของประเทศอเมริกา ต้องปฏิญาณตนต่อคัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์ ในขณะที่เดียวกันประเทศไทย ซึ่งปกครองโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญสมควรบัญญัติในรัฐธรรมนูญ สนับสนุน ให้พระพุทธรูปเป็นศาสนาประจำชาติ แต่กฎหมายรัฐธรรมนูญในฉบับปัจจุบัน มิได้บัญญัติพระพุทธรูปเป็นศาสนาประจำชาติ แต่มีรัฐธรรมนูญที่บัญญัติเกี่ยวกับศาสนาอื่นมี ๓ มาตรา คือ มาตรา ๕ , ๓๘ และ ๗๓ ที่บัญญัติให้สถาบันพระพุทธรูปมีสิทธิต่าง ๆ เท่าเทียมกับศาสนา หรือ ลัทธิอื่นใด จึงก่อให้เกิดผลกระทบทางพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้พิจารณาปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาเนื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไทย กฎหมายลูกที่บัญญัติมาภายหลังต้องสอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ การที่กฎหมายรัฐธรรมนูญให้สิทธิเสรีภาพต่าง ๆ และรัฐให้

^๕ ภูมิชัย สุวรรณดี และคณะ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๓๓.

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), รัฐกับพระพุทธรูปถึงเวลาชำระล้างหรือยัง, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๕), หน้า ๒๗ - ๒๘

การอุปถัมภ์ศาสนาอื่นเทียบเท่าพระพุทธศาสนา โดยที่ประเทศไทยตั้งแต่บรรพบุรุษให้เกิดรติ
ยกย่องพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยตามประเพณี ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยนั้นมี
ประชากรที่นับถือ พระพุทธศาสนาประมาณ ๙๕ เปอร์เซ็นต์ ตามสถิติ ปี พ.ศ. ๒๕๔๖-๒๕๔๗^๙
ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ , ๓๘ และ ๗๓ เพื่อให้
ทราบเจตนารมณ์ ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ และ ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญ มาตรา ดังกล่าว

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา ๕ , ๓๘ และ ๗๓
๒. เพื่อศึกษาผลกระทบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา
๕, ๓๘ และ ๗๓ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย
๓. เพื่อทราบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย เพื่อนำจากผลการวิจัยไปใช้
ให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑. วิเคราะห์และตีความ กฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา ๕ , ๓๘ และ ๗๓
๒. ผลกระทบรัฐธรรมนูญมาตรา ๕, ๓๘ และ ๗๓ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทใน
ประเทศไทย
๓. ความเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.
๒๕๕๐ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทยมีลักษณะอย่างไร เพื่อนำผลจากผลการวิจัย
ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

^๙ พระเทพโสภณ(ประยูร มิตรักษ์), ศาสตราจารย์, พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน,
(กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๗.

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑) ขอบเขตการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย” ในครั้งนี้ ผู้เขียนมุ่งเน้นการวิจัยการวิเคราะห์และตีความรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ , ๓๘ และ ๓๓ มีลักษณะอย่างไรบ้าง และมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทยอย่างไร แจ่มุมใดบ้าง การวิจัยได้แบ่งเป็น ๒ ภาคคือภาคการวิจัยเอกสารและภาคศึกษาภาคสนามโดยสร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง อาจารย์ นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยสงฆ์พระพุทธชินราช จำนวน ๓๖๗ คนแล้วนำมา วิเคราะห์เชิงสถิติและนำเสนอที่ได้มาแปรผลและวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วย โดยศึกษาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ หนังสือนักวิชาการ สำนักงานสถิติแห่งชาติ เอกสาร บทความ งานวิจัยเชิงวิชาการเท่าที่ค้นคว้ามาได้เป็นส่วนประกอบ

๒) ขอบเขตการสำรวจทัศนคติผู้วิจัยมุ่งเน้นกลุ่มประชากร ดังนี้
อาจารย์ พระนิสิตและเจ้าหน้าที่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชากร จำนวน ๒๘๔ รูป/คน ได้รับแบบสอบถามตอบกลับฉบับที่สมบูรณ์ ๑๘๔ คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๗

๓) ศึกษาเฉพาะอาจารย์ พระนิสิต และเจ้าหน้าที่ ของวิทยาลัยสงฆ์พระพุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลก

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

รัฐธรรมนูญ	หมายถึง กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
คณะสงฆ์	หมายถึง คณะสงฆ์เถรวาทในประเทศไทย มี ๒ นิายคือ มหานิกาย และ ธรรมยุติกนิกาย
มหาเถรสมาคม	หมายถึง องค์การบริหารทางคณะสงฆ์
ส.ส.ร.	หมายถึง สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๐
เถรวาท	หมายถึง พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศไทยเป็น หินยาน มีนิกายย่อย ๒ นิาย คือ ธรรมยุติกนิกาย และ มหานิกาย

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (พ.ศ. ๒๕๓๕)^๔ ได้กล่าวในหนังสือความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาประจำชาติว่า ประเทศไทยได้มีประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องชัดเจนเป็นของตน ชนชาติไทยก็ได้นับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาโดยตลอด กิจกรรมและเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ มากมายในบ้านเมือง ปัจจุบันนี้คนไทยส่วนใหญ่ละเลย หรือทอดทิ้งศิลปวัฒนธรรมของตนที่สืบมาแต่อดีต หันไปตื่นเต้นสนใจรับ และลอกเลียนวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตก

พระเทพคิลก (ระแบบ จิตญาโณ) (พ.ศ. ๒๕๔๔)^๕ ได้กล่าวในหนังสือพุทธศาสน์คู่ไทยว่า พระพุทธศาสนากับสถาบันพระมหากษัตริย์ส่งเสริมสนับสนุนกันและกัน กับชาติบ้านเมือง สืบต่อกันมาตามลำดับดังกล่าว จุดเปลี่ยนที่สับสนมากที่สุดคือ เมื่อเปลี่ยนการปกครองคณะราษฎร ได้นำพระราชอำนาจ ของพระมหากษัตริย์มาจัดสรรกัน คือ อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการอย่างที่เราทราบกัน แต่กลับลืมนำภารกิจในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยองค์พระสงฆ์บางยุค บางสมัยกลับถูกใช้ไปในการแสวงหาอำนาจทางการเมือง หากสังเกตทิศทางความเปลี่ยนแปลงในสังคม เราจะเห็นว่านักการเมืองพยายามยึดกุมศูนย์รวมจิตใจของประชาชนมาตามลำดับ เช่น กรมโฆษณาการ กรมตำรวจ เป็นต้น

ดุสิต ไสกิตชา (พ.ศ. ๒๕๔๕)^๖ ได้กล่าวในหนังสือทำไมรัฐธรรมนูญไม่บัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติว่า คณะสงฆ์ต้องตื่นตัวเพื่อทวงศักดิ์ศรีของวัด และพระสงฆ์กลับคืนมา ต้องประกาศและทำให้สังคมรู้ว่าวัดและพระสงฆ์นี้แหละเป็นสังคม หรือชุมชนคนดีแห่งชาติ วัดและพระสงฆ์นี้แหละคือผู้สร้างประเทศไทยมาเกือบสองพันปีแล้ว ถ้าไม่มีสถาบันพระมหากษัตริย์และสถาบันพระพุทธศาสนาก็จะไม่มีคำว่า ประเทศไทยปรากฏอยู่ในแผนที่โลกเลย

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕), หน้า ๔๘, ๑๐๔.

^๕ พระเทพคิลก (ระแบบ จิตญาโณ), พุทธศาสน์คู่ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พรดีการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐-๒๑.

^๖ ดุสิต ไสกิตชา, ทำไมรัฐธรรมนูญไม่บัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ทองกมล จำกัด , ๒๕๔๕), หน้า ๔๐๖.

พิพัฒน์ พสุธารชาติ (พ.ศ.2545)^{๑๑} ได้กล่าวไว้ในหนังสือ รัฐกับศาสนาว่า รัฐบาลหรือใครหน้าไหนก็ไม่มีสิทธิมาบังคับให้คน ๆ หนึ่งนับถือศาสนาใดได้ แต่ต้องปล่อยให้คน ๆ นั้นในการเลือกนับถือศาสนาของตนเอง เหมือนกับที่จอห์น ล็อก ได้เคยแสดงความเห็นเกี่ยวกับเสรีภาพทางศาสนาได้ว่า ความเชื่อที่มนุษย์ทั่วไปจะพิสูจน์ให้เห็นเป็นจริงอย่างแน่นอนได้ ผู้ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนานิกายต่าง ๆ จึงไม่อาจมั่นใจอย่างแน่นอนว่าคำสอนของนิกายตนถูกต้องอย่างไม่มีทางผิดไปได้ รวมทั้งไม่อาจมั่นใจว่าคำสอนของนิกายอื่นผิดหมดอย่างแน่นอน อีกประการหนึ่งความเชื่อหรือความศรัทธาในคำสอนทางศาสนาเพื่อก่อให้เกิดการหลุดพ้นนั้น จะต้องเกิดจากความสมัครใจของตนเองไม่ใช่เกิดจากการบังคับ ล็อกเชื่อว่า “พระเจ้าตัดสินมนุษย์จากความจริงใจของเขา ไม่ใช่ตัดสินจากความถูกต้องในความเชื่อทางศาสนาของเขา”

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) (พ.ศ. 2545)^{๑๒} ได้กล่าวไว้ในหนังสือ สงฆ์กับการเมืองว่า ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาไม่หึงหวงเคียดจัญท์ศาสนาอื่น เป็นศาสนาถือเสรีภาพเป็นใหญ่ จึงพลอยทำให้พุทธมามกะใจ.....ไม่ใจแคบ มีแต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อทุกศาสนา พระเจ้าอโศกทรงเจริญรอยตามวิถีธรรมอันนี้ จึงปรากฏได้ว่าพระราชทานอุปถัมภ์แก่ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาเซน คบส อหิษกะ ปริพาชก พราหมณาจารย์ เสมอถ้วนหน้า ฉะนั้น เกียรติคุณของพระองค์จึงไปปรากฏในคัมภีร์ของศาสนานั้น ๆ และศาสนาเหล่านั้นก็ถือว่าพระองค์เป็นผู้เลื่อมใสในลัทธิของตน

พระไพศาล วิสาโล (พ.ศ.2546)^{๑๓} ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤตว่า เสรีภาพในทางศาสนาได้เปิดโอกาสให้มีการนำเสนอความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนานานาชนิด เพื่อดึงดูดผู้คนที่มีความต้องการและ “รสนิยม” เฉพาะตัว ผลที่ตามมาคือศาสนากำลังมีสภาพใกล้เคียงกับสินค้าเข้าไปทุกที อย่างหนึ่งที่เราเห็นได้ก็คือศาสนานับวันจะมีความหลากหลายไม่ต่างจากสินค้าในท้องตลาด ยาสีฟัน ผงซักฟอก รองเท้า มีหลายยี่ห้อจนเลือกไม่หวาดไม่ไหวฉันใด พุทธศาสนาก็มีหลายสำนักหลายความเชื่อและหลายแนวปฏิบัติฉันนั้น ในขณะที่ตลาดเสนอสนองสินค้าอย่างเสรี พุทธศาสนา (ศาสนาอื่น ๆ) ก็กำลังจะถูกนำเสนออย่างอิสระเสรีมากขึ้นทุกที จนอาจกล่าวได้ว่าในเมืองไทยกำลังมีตลาดเสรีอีกประเภทหนึ่ง คือนตลาดศาสนาหรือเรียกให้หรูว่า “ซูเปอร์มาร์เก็ตทางด้านจิตวิญญาณ”

^{๑๑}พิพัฒน์ พสุธารชาติ, รัฐกับศาสนา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๗

^{๑๒}พระศรีปริยัติโมลี, สงฆ์กับการเมือง, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๘

^{๑๓}พระไพศาล วิสาโล, พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิศุภนิมิต - สฤณวงศ์), หน้า ๑๕๓-๑๕๔

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงเจตนารมณ์ของการออกกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๙, ๓๘ และ ๗๓ จากการค้นคว้าทางเอกสารวิชาการ
๒. ทำให้ทราบปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๙, ๓๘ และ ๗๓ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย เพื่อหา แนวทางแก้ไขปัญหาและหน้าที่ของชาวพุทธที่ถูกต้องควรเป็นเช่นไร
๓. ทราบความคิดเห็นผลกระทบเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๙, ๓๘ และ ๗๓ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย ของประชาชนไทยจากผลการวิจัย เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย
๔. เพื่อนำผลจากวิจัยไปใช้ในการปกครองเพื่อการพิจารณาว่าควรแก้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ๒ ลักษณะ คือ

๑. การวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research)

โดยศึกษาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๙, ๓๘ และ ๗๓ จากงานทางวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญ และผลกระทบพุทธศาสนา จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

โดยการกำหนดขอบเขตว่าจะทำการศึกษาความคิดเห็นของประชากรทั่วไปซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจากอาจารย์ พระนิสิต และเจ้าหน้าที่ วิทยาลัยสงฆ์พระพุทธชินราช จำนวน ๒๘๔ รูป/คนโดยจัดเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล เขียนรายงานการวิจัย พิมพ์เอกสารผลการวิจัยฉบับร่าง พิมพ์ผลงานการวิจัยฉบับย่อ และฉบับสมบูรณ์ เสนอแนะ และ รายงานผลการวิจัยเผยแพร่

บทที่ ๒

กฎหมายรัฐธรรมนูญและผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

๒.๑ ความหมายกฎหมายรัฐธรรมนูญ

นักกฎหมายไทยได้ให้ความหมายของกฎหมายรัฐธรรมนูญ หลายประการดังนี้

- หลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ดร.ปรีดี พนมยงค์) อธิบายว่า

“กฎหมายรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน” เป็นกฎหมายสูงสุดในแผ่นดินที่บัญญัติระเบียบแห่งอำนาจ และวิธีการดำเนินอำนาจ^๑

- ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย อธิบายว่า

“กฎหมายรัฐธรรมนูญ “ หมายถึง กฎหมายที่กำหนดระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดในรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจเหล่านี้ ต่อกันและกัน”^๒

รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศทั้งที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐^๓

มาตรา ๖ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้^๔

คำว่ารัฐธรรมนูญนี้คนไทยรู้จักกันเมื่อเข้าสู่ยุคการปกครองประชาธิปไตยคือ ตั้งแต่ พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นต้นมา คำนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Constitution ส่วนคำว่า ธรรมนูญ เป็นคำรู้จักกันมานานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีก็ว่าได้ คำว่า ธรรมนูญ หมายถึง ชื่อกฎหมายที่ว่าด้วยระเบียบการและหมายถึงกฎหมายสูงสุด ถ้าหากเดิมคำว่า รัฐ หมายถึง ประเทศ แคว้นแคว้นหรือบ้านเมือง นำหน้าเข้าไป คำว่ารัฐธรรมนูญ จึงมีความหมายว่ากฎหมาย

^๑ หลวงประดิษฐ์มนูธรรม, คำอธิบายกฎหมายปกครอง, (กรุงเทพฯ: นิติเวช, ๒๕๑๓), หน้า ๔.

^๒ หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๔.

^๓ กลุ่มงานผลิตเอกสาร เผยแพร่ สำนักงานประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, (กรุงเทพฯ : กลุ่มงานการพิมพ์สำนักงานคลัง และงบประมาณ, ๒๕๕๕), หน้า ๗.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

สูงสุดว่าด้วยระเบียบการปกครองประเทศ^๕ ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังกล่าวข้างต้นเหตุที่ก่อให้เกิดกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดก็มาจากการรวมตัวกัน ของประชาชนในรูปแบบ “ประชาคมการเมือง” เพื่อบีบบังคับไม่ให้ผู้ปกครองใช้อำนาจในเรื่องนั้นเรื่องนี้ได้ตามอำเภอใจ ตัวอย่างประเทศอังกฤษ ใน ค.ศ. ๑๒๑๕ ว่ากษัตริย์อังกฤษไม่มีอำนาจเรื่องเก็บภาษีเกินกว่าที่ประเพณีอนุญาตไว้ เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากสภาใหญ่และไม่มีอำนาจลงโทษคนอังกฤษ เว้นแต่บุคคลนั้นจะได้รับพิจารณาโทษจากคนชั้นเดียวกันแล้ว กฎบัตรฉบับนี้ ถือกันว่าเป็น“รัฐธรรมนูญ” ลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลกที่ผู้ปกครองต้องยอมรับปฏิบัติตาม ดังนั้นประชาคมการเมืองหรือรัฐจะต้องมีรัฐธรรมนูญอยู่เสมอ ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยที่อาศัยเสียงประชามติ จึงมักบัญญัติในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุด สิทธิหน้าที่พลเมืองต่าง ๆ การใช้อำนาจผู้ปกครองห้ามมิให้บุคคลใด ถ่วงละเมิดรัฐธรรมนูญ ให้ศาลฎีกาของประเทศหรือศาลรัฐธรรมนูญ เป็นผู้ใช้อำนาจชี้ขาด หากกฎหมายหรือคำสั่งใดขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ

๒.๒ ความเป็นมา และพัฒนารัฐธรรมนูญ ในราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญไทยฉบับแรก เป็นฉบับชั่วคราวเกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ พระราชบัญญัติธรรมนูญปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ธรรมนูญสมัยนี้จึงมีเพียง ๒๘ มาตรา และใช้ไปพรากก่อนจนกว่ารัฐธรรมนูญฉบับถาวรร่างเสร็จ^๖

รัฐธรรมนูญไทยมีมาแล้ว รวมถึงปัจจุบัน ๑๖ ฉบับ ในเวลา ๖๕ ปี เฉลี่ยแล้วรัฐธรรมนูญไทยเปลี่ยนทุก ๔ ปี ต่างจากของสหรัฐอเมริกาที่นับตั้งแต่ประกาศใช้ใน พ.ศ. ๒๓๓๒ ถึงปัจจุบัน ๒๐๘ ปี มีแค่การแก้ไขให้ทันสมัย ยังไม่มีการยกเลิกทั้งฉบับ

^๕ เดโช สวานานนท์, แนวทางการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐, (กรุงเทพฯ : ห.จ.ก. วีทีซีคอมมิวนิเคชั่น, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

^๖ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๕ ของไทย, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔), หน้า ๑๑๑.

ตารางที่ ๑ แสดงความเป็นมา และพัฒนาการกฎหมายรัฐธรรมนูญในราชอาณาจักรไทย^๑

รัฐธรรมนูญ	จำนวน มาตรา	วัน เดือน ปี	รวมเวลา	สาเหตุการสิ้นสุด
๑. พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครอง แผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕	๓๕	๒๗ มิ.ย. ๒๔๗๕ - ๑๐ ธ.ค. ๒๕๓๕	๕ เดือน ๑๓ วัน	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕
๒. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕	๖๘	๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ - ๕ พ.ค. ๒๔๗๕	๑๓ ปี ๔ เดือน ๒๕ วัน	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕
๑) แก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศ พ.ศ. ๒๔๘๒				
๒) แก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยบทเฉพาะ กาล พ.ศ. ๒๔๘๓				
๓) แก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. พ.ศ. ๒๔๘๕				
๓. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๕	๕๖	๕ พ.ค. ๒๔๘๕ - ๘ พ.ย. ๒๔๘๖	๑ ปี ๕ เดือน ๓๐ วัน	ยึดอำนาจการปกครองโดย คณะรัฐประหาร
๔. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. ๒๔๘๖	๕๘	๕ พ.ย. ๒๔๘๖ - ๒๓ มี.ค. ๒๔๘๗	๑ ปี ๔ เดือน ๑๔ วัน	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๔๘๖
๑) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๘๖				
๒) แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๖				
๓) แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๘๖				
๕. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๖	๑๘๘	๒๓ มี.ค. ๒๔๘๖ - ๒๕ พ.ย. ๒๔๘๘	๒ ปี ๘ เดือน ๖ วัน	ยึดอำนาจการปกครองโดย คณะรัฐประหาร
๖. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๘ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๘๘	๑๒๓	๘ มี.ค. ๒๔๘๘ - ๒๐ ต.ค. ๒๕๐๑	๖ ปี ๗ เดือน ๑๒ วัน	ยึดอำนาจการปกครองโดยคณะ ปฏิวัติ
๗. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๐๒	๒๐	๒๘ ม.ค. ๒๕๐๒ - ๒๐ มิ.ย. ๒๕๐๑	๕ ปี ๔ เดือน ๒๓ วัน	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๐๑
๘. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๐๑	๑๘๓	๒๐ มิ.ย. ๒๕๐๑ - ๑๗ พ.ย. ๒๕๐๑	๓ ปี ๕ เดือน	ยึดอำนาจการปกครองโดย คณะปฏิวัติ
๙. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๐๑	๒๓	๑๕ ธ.ค. ๒๕๐๑ - ๗ ต.ค. ๒๕๐๗	๑ ปี ๗ เดือน ๒ วัน	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๐๗

^๑ รศ. มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(พ.ศ. ๒๕๔๐), พิมพ์ครั้งที่ ๖,
(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๕-๑๓.

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

รัฐธรรมนูญ	จำนวน มาตรา	วัน เดือน ปี	รวมเวลา	สาเหตุการสิ้นสุด
๑๐. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗ - แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๑๘	๒๓๘	๗ ต.ค. ๒๕๑๗– ๗ ต.ค. ๒๕๑๘	๒ ปี	ขีดอำนาจการปกครองโดย คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน
๑๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๘	๒๔	๒๒ ต.ค. ๒๕๑๘– ๒๐ ต.ค. ๒๕๒๐	๑๑ เดือน ๒๘ วัน ๑ ปี เดือน	ขีดอำนาจการปกครองโดย คณะปฏิวัติ
๑๒. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๒๐	๓๒	๕ พ.ย. ๒๕๒๐– ๒๒ ธ.ค. ๒๕๒๑	๑ วัน ๑๒ ปี ๒ เดือน	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๒๑
๑๓. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ ๑) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๒๘ ๒) แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๒	๒๐๖	๒๒ ธ.ค. ๒๕๒๑– ๒๓ ก.พ. ๒๕๓๔	๑ วัน	ขีดอำนาจการปกครองโดย คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ
๑๔. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๓๔	๓๓	๑ มี.ค. ๒๕๓๔– ๕ ธ.ค. ๒๕๓๔	๕ เดือน ๘ วัน	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๓๔
๑๕. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔ ๑) แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๑) พ.ศ. ๒๕๓๕ ๒) แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ๓) แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ ๔) แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ๕) แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๘ ๖) แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๘	๒๓๓	๕ ธ.ค. ๒๕๓๔– ๑๑ ต.ค. ๒๕๔๐	๑๐ วัน	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐
๑๖. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐	๓๓๖	๑๑ ต.ค. ๒๕๔๐- ปัจจุบัน	๑๑ ต.ค. ๒๕๔๐– ปัจจุบัน	

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ประวัติรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๓๕), หน้า ๘๒-๘๘.

๒.๓ กฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕, ๓๘ และ ๗๓

กฎหมายรัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายสูงสุดของประเทศ กฎหมายอื่นจะขัดแย้งกับกฎหมายรัฐธรรมนูญไม่ได้ นอกจากนั้นยังมีกฎหมายประกอบกฎหมายรัฐธรรมนูญอีกมากมาย อาทิเช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันทั้ง ๓ มาตราดังกล่าวได้บัญญัติขึ้นมาเกี่ยวข้องกับสถาบันพระพุทธศาสนา ซึ่งสมัยก่อนไม่ได้ปกครองโดยถือกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด แต่สถาบันพระมหากษัตริย์กับสถาบันพระพุทธศาสนาได้อยู่คู่กันมาโดยตลอด ได้ยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาเป็นพระราชประเพณีพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ดังนั้นจึงต้องมาศึกษาวิเคราะห์ความหมายและวัตถุประสงค์ของมาตรา ๕ , ๓๘ และ ๗๓ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ มาตรา ๕ บัญญัติไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก”^๕

สามารถอธิบายได้ว่า หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองประชาธิปไตย โดยพระมหากษัตริย์ได้ยกพระราชอำนาจไปให้แก่คณะราษฎรเป็นต้นมา พระมหากษัตริย์ก็ทรงอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุด รัฐธรรมนูญมาตรา ๕ ดังกล่าว แสดงถึงว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงนับถือพระพุทธศาสนาตามพระราชประเพณีที่สืบทอดกันมา และทรงเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์พระพุทธานุภาพและสามารถให้ความอุปถัมภ์ศาสนาอื่นได้เพื่อความสงบสุขเรียบร้อยต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ในกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา ๕ ดังกล่าว สืบเนื่องมาจาก กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘ คณะกรรมการการขึ้นใจว่า

๑. ประชาชนชาวไทยเคารพ สักการะองค์พระมหากษัตริย์อย่างสูงสุดแล้ว
๒. ความที่ได้ใช้มามากกว่า ๖๕ ปีแล้วควรคงไว้ตามเดิม

^๕ นายเกษม สรศักดิ์เกษม, รวมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพฯ : ห.จ.ก. พิมพ์อักษร, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^๖ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐, (กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

ดังนั้นกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา ๕ จึงเป็นกฎหมายที่ให้ความเคารพสักการะองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามะกะ และการให้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเป็นพระราชประเพณีของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ และพระองค์เป็นศูนย์รวมจิตใจประชาชนที่ให้การเชิดชูองค์พระมหากษัตริย์ บุคคลใดจะล่วงละเมิดไม่ได้

๒) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา ๓๘ บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมิควรได้เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนาหรือปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น^{๑๑}

รัฐธรรมนูญมาตรา ๓๘ นี้ ให้เสรีภาพในการจะนับถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธิ และนอกจากนั้นกฎหมายยังให้เสรีภาพในการประกอบพิธีกรรมแต่เสรีภาพดังกล่าวจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และรัฐจะทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือ เสียประโยชน์อันควรมิควรได้เพราะการที่ถือศาสนา นิิกาย ลัทธิ ไม่ได้ กฎหมายมาตรานี้เป็นการเปิดเสรีภาพทางศาสนา ลัทธิ นิิกาย อาทิ มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า เสรีภาพในลัทธินิยมทางศาสนา ถ้าพระสงฆ์จะประพฤติตนโดยมีภริยาเหมือนเช่นในประเทศญี่ปุ่น จะทำได้โดยถือว่าเป็นเสรีภาพหรือไม่ คณะทำงานคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญชี้แจงว่า เสรีภาพในลัทธินิยมทางศาสนาจะใช้ได้ต่อเมื่อไม่ขัด “หน้าที่” พลเมือง และในรัฐธรรมนูญก็กำหนดหน้าที่ของพลเมืองที่กำหนดว่าบุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย กรณีตามข้อสังเกตข้างต้น คือ พระราชบัญญัติสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ถ้าเป็นการตั้งเป็นนิิกายที่เป็นส่วนหนึ่งของศาสนา ก็ต้องทำให้ถูกต้องตามกฎหมายด้วย ที่ประชุมเห็นชอบตามที่เลขานุการคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญเสนอ

ในชั้นคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญนี้ มีผู้เสนอขอเพิ่มบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่า “ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ” เพื่อให้เห็นความสำคัญของศาสนา นอกจากนี้ มีบางข้อเสนอให้อำนาจบัญญัติไว้ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐด้วยว่า “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์ศาสนาพุทธซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติและศาสนาอื่นซึ่งมีคณนับถือนับถือนานมาก” หรือ “รัฐต้องให้ความ

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

สนับสนุนศาสนาพุทธและศาสนาอื่นที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือ” เพื่อเน้นให้เห็นชัดว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติแทนการบัญญัติไว้ตรง ๆ อย่างไรก็ดี ข้อเสนอให้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ” มีความเห็นแย้งดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าพิจารณาตามหลักรัฐศาสตร์ อาจแยกประเภทของรัฐออกเป็นอาณาจักร กับ ศาสนจักรประเทศไทยมีลักษณะเป็นอาณาจักรตลอดมา การบัญญัติให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ อาจทำให้ตีความได้ว่าเป็นศาสนจักร เช่นเดียวกับประเทศอิหร่าน ปากีสถาน ซึ่งจะส่งผลกระทบในทางศาสนนิยม และกฎหมายก็อาจต้องปรับเปลี่ยนตามหลักศาสนาได้การเป็นศาสนจักรปรากฏตัวอย่างแล้วในประเทศที่เป็นศาสนจักร การวางบทบัญญัติในเรื่องนี้จึงต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนถึงปัจจัยต่าง ๆ เน้นทางประวัติศาสตร์ การเมือง ความมั่นคง เอกภาพภายใน แต่รัฐเป็นสำคัญว่าสมควรหรือไม่ที่จะกำหนดศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ

(๒) ประเทศไทยได้หล่อหลอมให้คนที่มีความเชื่อในทางศาสนาต่างกันอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการขัดแย้ง แม้กระทั่งกฎหมายเองยังยินยอมให้ใช้กฎหมายครอบครัวมรดกของศาสนาอิสลามบังคับในเขต ๔ จังหวัดภาคใต้ ยิ่งเน้นให้เห็นว่ารัฐไทยให้ความสำคัญในสิทธิของบุคคลที่จะนับถือศาสนาอิสลาม

(๓) ในต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น และอังกฤษ ไม่มีการบัญญัติว่าศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ แต่มักลบล้างให้เห็นว่าศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ เช่น กำหนดว่าพระมหากษัตริย์ต้องนับถือศาสนาใด ซึ่งในประเทศไทยก็มีบทบัญญัติทำนองดังกล่าว ดังที่บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก”

ที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันว่า ในเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ หรือแห่งชาติ และถ้อยคำที่ใช้ในรัฐธรรมนูญอาจเน้นความสำคัญหรือให้เห็นเด่นชัดขึ้นได้ว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ แต่ไม่ควรใช้ถ้อยคำแสดงให้เห็นว่าอยู่เหนือศาสนาอื่น โดยอาจใช้คำว่า “พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น”

การพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ได้แก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคแรกโดยเพิ่ม คำว่า “ปฏิบัติ” ต่อท้ายถ้อยคำที่ว่า “และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ หรือ...” วาระที่ ๒ แก้ไขความในวรรคแรกโดยเปลี่ยนคำว่า “บุคคล” คำที่สองในวรรคนี้ เป็น “พลเมือง” สมาชิกได้แสดงความเห็นว่า ไม่น่าจะสอดคล้องกับชื่อหมวดที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ที่ประชุมเห็นควรให้เป็นไปตามการแก้ไขของกรรมการ โดยเสียงข้างมากเป็นประมาณ จากการยกร่างรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๘ วิเคราะห์ได้ ดังนี้

๑) เป็นการเปิดเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา นิคมของศาสนา หรือ ลัทธิ
นิกาย

๒) เป็นการเปิดเสรีภาพในการปฏิบัติศาสนาบัญญัติ หรือ พิธีกรรมตามความเชื่อของตน เสรีภาพดังกล่าวได้รับการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ รัฐไม่สามารถใช้อำนาจริดรอนสิทธิ หรือ ริดรอนประโยชน์เพราะบุคคลนั้นนับถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อแตกต่างจากบุคคลอื่น แต่เสรีภาพดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

๓) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา ๗๓ บัญญัติไว้ว่า “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดี และความสมานฉันท์ ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุน การนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต”^{๑๑}

สามารถวิเคราะห์กฎหมายมาตรานี้ได้ว่า รัฐต้องให้การอุปถัมภ์พระศาสนาและศาสนาอื่นและส่งเสริมความเข้าใจอันดีให้ทุกศาสนานำหลักธรรมมาเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตจากกฎหมายดังกล่าว รัฐได้อุปถัมภ์ทุกศาสนาเท่าเทียมกัน แม้พระพุทธศาสนาซึ่งเคยเป็นศาสนาคู่ชาติไทยมาแต่บรรพบุรุษ และศาสนาอื่น รัฐบาลต้องให้งบประมาณการเผยแพร่และงบประมาณด้านอื่นๆเท่าเทียมกัน แต่มีนักวิชาการมีความเห็นแย้งว่า ส่วนใหญ่ประชากรในประเทศไทยมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเป็นจำนวนถึง ๙๕ % (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๗)^{๑๒} จึงเห็นเป็นการสมควรหรือไม่ที่จะต้องอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในกรณีพิเศษกว่าศาสนา ลัทธินิกายอื่นๆ ซึ่งรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวสืบเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญมาตรา ๙, ๓๘ อาทิเช่น รัฐธรรมนูญมาตรา ๓๘ ได้เปิดเสรีภาพให้ทุกคนสามารถนับถือศาสนาใดก็ได้ ตามความเชื่อของตน

ถ้าหากรัฐบาลจะบัญญัติจะให้การอุปถัมภ์และคุ้มครองเฉพาะพระพุทธศาสนาเท่านั้นก็จะทำให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๘ ดังนั้นนอกจากรัฐจะให้เสรีภาพการนับถือศาสนาแล้วต้องให้การอุปถัมภ์ศาสนา หรือ ลัทธินิกายอื่น ๆ เท่าเทียมกัน

^{๑๑} เรือมเดียวกัน, หน้า ๓๐.

^{๑๒} พระเทพโสภณ(ประจักษ์ มณีฤกษ์), ศาสตราจารย์, พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๗.

๒.๔ ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ก่อนมีกฎหมายรัฐธรรมนูญ

- ยุคที่ ๑ เถรวาทแบบสมัยอโศก

พ.ศ. ๒๑๘ พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระสงฆ์ไปประกาศพระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ ๙ สาย^{๑๑}

- ยุคที่ ๒ มหายาน

พ.ศ. ๖๒๐ พระเจ้ากนิษกะมหาราช ทรงอุปถัมภ์สังคายนา ครั้งที่ ๔ กษัตริย์ไทยผู้ครองอาณาจักรอัยลาวขุนหลวงเม้า คณะทูตได้นำพระพุทธศาสนาเข้ามาด้วย กษัตริย์ ศรีวิชัย ทรงนับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ทำให้พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานแพร่เข้ามาในภาคใต้ของประเทศไทย พ.ศ. ๑๕๕๐ กษัตริย์กัมพูชาเผยแพร่มหายาน ต่อมาจากอาณาจักรศรีวิชัยประชาชนในถิ่นฐานดังกล่าวจึงได้รับพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน^{๑๒}

- ยุคที่ ๓ เถรวาทแบบพุกาม

พ.ศ. ๑๖๐๐ พระเจ้านรุตมหาราช กษัตริย์พุกามเรื่องอำนาจทรงเลื่อมใสพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ทรงทำนุบำรุง และเผยแพร่มหายาน

- ยุคที่ ๔ เถรวาทแบบลังกาวงศ์

- สมัยสุโขทัย

พ.ศ. ๑๘๒๐ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชขึ้นครองอาราธนาพระมหาเถรสังฆราชจากนครศรีธรรมราช มาพำนัก ณ วัดอรัญญิกในกรุงสุโขทัย^{๑๓}

พ.ศ. ๑๘๕๗ สมัยพระมหาธรรมราชาลิไท หรือ พญาลิไท ทรงอาราธนาพระมหาสามีสังฆราชเมืองลังกานามว่า สุปนะ เข้ามาสู่สุโขทัยใน

พ.ศ. ๑๙๐๔ ทรงเริ่มจัดระเบียบคณะสงฆ์ แบ่งคณะสงฆ์ ๒ ฝ่าย คือ คามวาสี และ อรัญวาสี^{๑๔}

- สมัยลพบุรีไทย

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในเอเชีย, (กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๓.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗.

พ.ศ. ๑๘๐๒ - ๑๘๕๓ พระเจ้าเม็งรายครองราชย์ ที่เมืองเชียงใหม่ทรงทำนุบำรุง
พุทธศาสนา

พ.ศ. ๑๘๕๘ - ๑๘๖๘ พระเจ้าเกือนา หรือ ตี๋อานา ทรงส่งราชทูตมายังพระเจ้าลิไท
ทูลขออาราธนาพระสังฆราชสุมนเถระไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา และนำพระบรมสารีริกธาตุไปยัง
ล้านนา^{๑๗}

- สมัยอยุธยา

ความเป็นมาของพุทธศาสนาเถรวาทในสมัยอยุธยา แบ่งออกได้เป็น ๔ ตอน ดังนี้

๑) อยุธยาตอนแรก (พ.ศ. ๑๘๕๓ - ๒๐๓๔)

รัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระองค์ทรงจัดการปกครองบ้านเมืองเป็น
ระเบียบเรียบร้อยเข้มแข็ง แล้วทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นการใหญ่ มีประเพณีบวชเรียน
ของเจ้านายและข้าราชการ ต่อมาโปรดให้ประชุมกวีแต่งหนังสือมหาชาติคำหลวงใน พ.ศ.
๒๐๒๕ และ ทรงกันที่ในพระบรมมหาราชวังส่วนหนึ่งสถาปนาเป็นวัดชื่อ วัดพระศรีสรรเพชญ์

๒) อยุธยาตอนที่สอง (พ.ศ. ๒๐๓๔ - ๒๑๗๓)

รัชกาลพระเจ้าทรงธรรมพระองค์ทรงศึกษาพระปริยัติธรรมชำนาญมาแต่ยังผนวช
สร้างมณฑปสวมพระมงคลพิตรที่สมเด็จพระไชยราชาธิราชทรงสร้างไว้แต่ พ.ศ. ๒๐๘๑ และ
โปรดให้ชุมนุม ราชบัณฑิตแต่งกาพย์มหาชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๐ และโปรดให้สร้างพระไตรปิฎก
ไว้จบบริบูรณ์ เกิดความนิยมสร้างวัดมีมากขึ้นไม่จำเพาะพระมหากษัตริย์เท่านั้น ผู้มีเงินมีฐานะ
พอก็มักสร้างวัดไว้ประจำตระกูล

๓) อยุธยาตอนที่สาม (พ.ศ. ๒๑๗๓ - ๒๒๗๕)

รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงออกพระราชกฤษฎีกาอนุญาตให้ราษฎร
นับถือศาสนาใด ๆ ก็ได้แล้ว ยังทรงอุปถัมภ์ศาสนาอื่นๆ โดยเฉพาะคริสต์ศาสนาที่มากับ
ชาวตะวันตกด้วย เช่น โปรดให้สร้างวัดเซนต์โยเซฟ ที่สถิตของสังฆนายกที่อยุธยาและสร้างวัด
เซนต์เปาโลที่ลพบุรีและตะนาวศรี เป็นต้น โดยเฉพาะเวลานั้นทรงมีสัมพันธไมตรีแน่นแฟ้นเป็น
พิเศษกับพระเจ้าหลุยส์แห่งฝรั่งเศสในสมัยอยุธยาตอนที่สามนี้มีวรรณคดีพุทธศาสนา เหลือมา
ถึงปัจจุบันจำนวนมาก

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๔๗.

๔) ยุทธยาตอนสี่ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - ๒๓๑๐) พ.ศ. ๒๒๗๕ - ๒๓๐๑

ในรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ การบวชเรียนกลายเป็นประเพณีถึงกับว่า ผู้ที่จะเป็นขุนนางมียศบรรดาศักดิ์นั้นต้องเป็นผู้ได้บวชแล้วจึงจะทรงแต่งตั้งให้รับตำแหน่ง ถึงแม้แต่เจ้านายในพระราชวงศ์ก็ทรงผนวกทุกพระองค์^{๔๔}

- พระพุทธศาสนา สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕)

สมัยนี้มีระยะเวลาเพียง ๑๕ ปี เท่านั้น คือ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕ เป็นสมัยที่บ้านเมืองกำลังอยู่ในภาวะบ้านแตกสาแหรกขาด เป็นสมัยของการฟื้นฟูภูมิลำเนา แม้กระนั้นก็ตามพระเจ้ากรุงธนบุรี ก็ได้เลิกละทิ้งการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑) ทรงชำระผู้ที่เปลี่ยนนามของพระศาสนา จีบสีกบรรดาพระสงฆ์ เมืองเหนือตั้งตัวเป็นชุมนุมเจ้าพระฝาง

๒) จัดประชุมพระสงฆ์เถระเพื่อเลือกพระเถระผู้ทรงคุณธรรมมีพรรษาสูงขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช และทรงบูรณะพระอารามต่าง ๆ

๓) ทรงอุปถัมภ์ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทรงรวบรวมต้นฉบับฉบับพระไตรปิฎก^{๔๕}

- สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. ๒๓๒๕- ปัจจุบัน)

พ.ศ. ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จขึ้นครองราชย์ โปรดให้ประชุมพระสงฆ์และราชบัณฑิตทำการสังคายนาครั้งที่ ๕ ณ วัดมหาธาตุเสร็จแล้ว คัดลอกสร้างเป็นพระไตรปิฎก ฉบับหลวง เรียกว่า ฉบับทองใหญ่ ต่อมาทรงสร้างเพิ่ม ๒ ฉบับ คือ ฉบับรองทอง และฉบับทองชุบ เกิดกฎหมายพระสงฆ์ เพื่อกวดขันความประพฤติของ พระสงฆ์ ชำระพระศาสนาให้บริสุทธิ์ พ.ศ. ๒๓๕๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงครองราชย์ และพ.ศ. ๒๓๕๗ ทรงจัดสงฆ์สมณทูต ๘ รูป ไปสืบสานศาสนาวงศ์ในลังกาทวีป เริ่มมีพิธีวิสาขบูชา เป็นครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์เป็นนักขัตฤกษ์ใหญ่ของปี ใน พ.ศ. ๒๓๖๐

พ.ศ. ๒๓๖๗ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๓ โปรดให้สร้างพระไตรปิฎกฉบับหลวงเพิ่มจำนวนขึ้นไว้อีกหลายฉบับครบถ้วนสมบูรณ์กว่าในรัชกาลก่อน ๆ โปรดให้แปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาไทย

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ประยูร ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในเอเชีย, หน้า ๑๕๐-๑๕๕.

^{๔๕} คุณ โทจันทร์, พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, หน้า ๑๕๕.

พ.ศ. ๒๓๙๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้มี “พิธีมาฆบูชา” ขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๓๙๔ ทรงสร้างพระไตรปิฎกฉบับล่องชาด ทรงอุปถัมภ์สงฆ์ญาณ นับเป็นการให้ความรับรองเป็นทางการแก่พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานขึ้นใหม่เป็นครั้งแรก

- สมัยปัจจุบัน (ตั้งแต่ ร.๕ - ปัจจุบัน) พ.ศ. ๒๔๓๐ โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศตั้งกรมศึกษาธิการ สำหรับบังคับบัญชาการฝ่ายเล่าเรียน ทั้งปวง ต่อมา พ.ศ. ๒๔๓๒ โปรดให้รวมกรมธรรมการสังฆการี กรมศึกษาธิการ กรมพยาบาล กรมแผนที่ และพิพิธภัณฑ์ เข้าในกรมธรรมการ และต่อมาวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๓๕ มีพระบรมราชโองการประกาศตั้งกรมธรรมการขึ้นเป็นกระทรวงธรรมการ พร้อมกับกระทรวงอื่นรวมเป็น ๑๐ กระทรวง การศึกษาทั้งฝ่ายชาติและ พระศาสนาเนื่องอยู่ในนโยบายอันหนึ่งอันเดียวกัน พ.ศ. ๒๔๓๑โปรดให้พิมพ์หนังสือพระไตรปิฎกด้วยอักษรไทยจบละ ๓๕ เล่ม จำนวน ๑,๐๐๐ จบ เป็นครั้งแรกที่มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นอักษรไทย เสร็จและฉลองใน พ.ศ. ๒๔๓๖ พร้อมกับงานรัชดาภิเษก กับโปรดให้แต่งและพิมพ์คัมภีร์เทศนา พระราชทานพระอารามหลวงและวัดราษฎร์ ทั้งในกรุง และหัวเมืองทั่วกันใน พ.ศ.๒๔๓๑ นั้น

พ.ศ.๒๔๓๒โปรดให้ย้ายที่ราชบัณฑิตยสถานพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรจากในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ออกมาจัดเป็นบาลีวิทยาลัยขึ้นที่วัดมหาธาตุขุนานนามว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” เป็นครั้งแรกที่ใช้นามวิทยาลัยในประเทศไทย และต่อมาในวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๔๓๕ เสด็จไปทรงวางศิลาฤกษ์สังฆเสนาสน์ราชวิทยาลัย ประกาศพระราชปรารภเปลี่ยนนามมหาธาตุวิทยาลัยเป็น “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ให้เป็นที่ศึกษาพระปริยัติธรรม และวิชาชั้นสูงต่อไป พ.ศ. ๒๔๓๖ เสด็จไปทรงเปิด มหามกุฏราชวิทยาลัย ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงริเริ่มจัดตั้งขึ้น พ.ศ. ๒๔๔๕ ณ วันที่ ๑๖ มิถุนายน มีพระบรมราชโองการประกาศ พระราชบัญญัติลักษณะ ปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ เพื่อให้ฝ่ายพุทธจักรมีการปกครองคู่กันกับฝ่ายพระราชอาณาจักร ที่ได้ทรงแก้ไขขึ้นแล้ว พ.ร.บ.นี้เป็นผลสืบเนื่องจากประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมืองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ โดยพระราชดำริว่า การจัดการตามประกาศฉบับนั้นได้ผลดี สมควรตั้งเป็นแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ให้มั่นคง เรียบร้อยได้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์พระองค์ พ.ศ. ๒๔๕๖ โปรดให้ใช้ พุทธศักราช เป็นศักราชทางราชการแทนรัตนโกสินทร์ศก ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๖ พ.ศ. ๒๔๖๒ โปรดให้เปลี่ยนเรียกกระทรวงธรรมการเป็นกระทรวงศึกษาธิการ และ ย้ายกรมธรรมการ ออกไปรวมอยู่ในราชสำนักตามประเพณีเดิม นับเป็นการแยกการศึกษาฝ่ายบ้านเมืองให้เป็นต่างหากและต่างสังกัดกันด้วย พ.ศ.๒๔๖๒ - ๒๔๖๓โปรดให้พิมพ์คัมภีร์

อรรถกถาแห่งพระไตรปิฎกเพื่ออุทิศถวายพระราชกุศลแด่สมเด็จพระพันปีหลวง และเนื่องในการบำเพ็ญพระราชกุศลถวายแด่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส นอกจากนี้พระบรมวงศานุวงศ์ยังได้ทรงบริจาคทรัพย์พิมพ์ อรรถกถาชาดกและคัมภีร์อื่น ๆ เช่น วิสุทธิมรรค และมีลิตกปัญหา เป็นต้น ในโอกาสต่าง ๆ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์โปรดให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ จบละ ๔๕ เล่ม จำนวน ๑,๕๐๐ จบ เพื่ออุทิศถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานไปในนานาประเทศประมาณ ๔๐๐-๔๕๐ จบ โปรดให้จัดงานฉลองในวันที่ ๒๕-๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๗๑ และยังมีคัมภีร์อื่น ๆ ที่พิมพ์ต่อ ๆ มาในรัชกาลนี้ คือ อภิธรรมมัตถวิภาวินี และ ฎีกาวิสุทธิมรรค พ.ศ.๒๔๖๕ โปรดให้ย้ายกรมธรรมการกลับเข้ามารวมกับกระทรวงศึกษาธิการ และเปลี่ยนชื่อกระทรวงศึกษาธิการเป็นกระทรวงธรรมการอย่างเดิม โดยมีพระราชดำริว่าการศึกษาไม่ควรแยกจากวัด

พ.ศ.๒๔๗๕ คณะราษฎรได้ทำการปฏิวัติ เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสละราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๘^{๒๐}

ได้เกิดรัฐธรรมนูญไทย ฉบับแรก เป็นฉบับชั่วคราวเกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ พระราชบัญญัติธรรมนูญปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ธรรมนูญสมัยนี้จึงมีเพียง ๒๕ มาตรา และใช้ไปพรางก่อนจนกว่ารัฐธรรมนูญฉบับถาวรร่างเสร็จ^{๒๑} จากรัฐธรรมนูญฉบับแรกนี้เองที่ทำให้ประเทศไทยเริ่มมีรัฐสภาขึ้นเป็นครั้งแรก โดยกำหนดเป็นสภาเดียว คือ สภาผู้แทนราษฎร^{๒๒} ระยะเวลาฉบับชั่วคราวนี้ มีระยะเวลาการใช้ ๕ เดือน ๑๒ วัน จึงได้ฉบับที่ ๒ และถือว่าเป็นฉบับถาวรฉบับแรกของสยาม เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

จากรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑- ๑๖ ผู้วิจัยจะขอลำดับเป็นตารางเพื่อให้เห็นวิวัฒนาการรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในสยามประเทศจนเปลี่ยนชื่อมาเป็นประเทศไทยถึงปัจจุบัน ดังนี้

^{๒๐} พระธรรมนูญ (ประยูร ธวัช) , พระพุทธศาสนาในเอเชีย, หน้า ๑๕๐-๑๕๖.

^{๒๑} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๕ ของไทย, . หน้า ๑๑๑.

^{๒๒} คณิน บุญสุวรรณ, เรียบเรียง, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ประวัติรัฐธรรมนูญไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ภูมิปัญญา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖-๑๘.

ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบวิวัฒนาการรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน(๒๕๔๐)
กับรัฐธรรมนูญที่สำคัญเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา^{๒๓}

หมวด/หัวข้อสำคัญ	พ.ศ./มาตราที่						
	๒๔๗๕	๒๔๗๕-๕๕	๒๕๑๑	๒๕๑๗	๒๕๒๑	๒๕๓๔	๒๕๔๐
๑. บททั่วไป							
- อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย	๒	๒	๒	๓	๓	๓	๓
-ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง	-	-	-	-	-	-	๔
๒. พระมหากษัตริย์							
-พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก	-	๔/๕	๖	๖	๖	๖	๕
๓. สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย							
- บุคคลย่อมมีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ในการถือศาสนาและมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน	๑๓	๒๕	๒๖	๓๐	๒๕	๒๗	๓๘
๔. หน้าที่ของชนชาวไทย							
- บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่ง ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยฯ	-	๑๗	๔๗	๕๔	๔๖	๔๕	๖๖
๕. แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ							
- รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนาและสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้	-	-	-	-	-	-	๗๓

จะเห็นได้ว่าแม้ประเทศไทยจะผ่านกระบวนการสร้าง แก้ไข รัฐธรรมนูญมาหลายครั้งภายในระยะเวลาประมาณ ๖๔ ปี ถึง ๑๖ ฉบับ แต่ไม่มีฉบับไหนเลยที่รัฐบาลจะระบุว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ รัฐธรรมนูญทุกฉบับได้เปิดสิทธิเสรีภาพให้ทุกคนสามารถนับถือศาสนา และรัฐบาลให้การอุปถัมภ์ทุกศาสนานิกายเฉพาะที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน อาจสืบเนื่องมาจาก

๑) ความเจริญทางด้านเทคโนโลยี และวัตถุนิยม จึงทำให้ประชาชน และรัฐบาลเห็นความสำคัญทางศาสนาลดน้อยลงกว่าในสมัยบรรพบุรุษ

^{๒๓} รศ.ดร. วิรัช วิรัชนิการวรรณ, วิเคราะห์เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ กับรัฐธรรมนูญฉบับสำคัญ, (กรุงเทพฯ : เมื่อดิสการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๗-๘๒.

๒) อิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกที่มีผลต่อพระพุทธศาสนา แม้แต่รัฐธรรมนูญของประเทศไทยก็ได้อิทธิพลจากสังคมตะวันตก ในรัฐธรรมนูญประเทศต่าง ๆ จากตะวันตกไม่มีประเทศใดให้บัญญัติรัฐธรรมนูญให้ศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ

๒.๕ ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญต่อพุทธศาสนาเถรวาทในไทย

ผลกระทบจากกฎหมายรัฐธรรมนูญทั้ง ๓ มาตรานั้น ผู้วิจัยจะขอทำการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญในเชิงลบว่าหลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญดังกล่าว มีผลเสียหายนาน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นการศึกษาในภาพกว้างโดยอาศัยการสำรวจเอกสารจากสำนักงานงบประมาณแห่งชาติ กระทรวงการคลัง สำนักงานสถิติแห่งชาติ และ เอกสารทั่วไป ว่าพระพุทธศาสนาได้รับผลกระทบจากรัฐธรรมนูญดังกล่าวมาน้อยเพียงใด แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบของพระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า นอกจากผลกระทบพระพุทธศาสนาที่เกิดจากรัฐธรรมนูญทั้ง ๓ มาตรานั้น ยังมีผลกระทบที่เกิดจากหลายสาเหตุ อาทิเช่น สาเหตุเกิดจากอำนาจของวัดถุนิยมและบริโศคนิยม ซึ่งพระไพศาล วิสาโล ได้แสดงทัศนะพอสังเขป ว่า “เมื่อชาวพุทธยึดวัดถุนิยมและบริโศคนิยมครอบงำ จึงทำให้หลักธรรมคลาดเคลื่อน เช่น คำว่า อริยฐาน เดิมมีความหมายว่าความตั้งใจมั่น ที่จะทำเพื่อบรรลุจุดหมายหมายของตนเอง แต่คนทั่วไปกลับเข้าใจว่า ความตั้งใจปรารถนา หรือ การนึกถึงสิ่งที่อยากได้”^{๒๔} หรือเกิดจากอิทธิพลของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มีผลกระทบต่อสังคมปัจจุบัน โดยบุคคลในสังคมมีความเชื่อว่า สิ่งที่เป็นต้องสามารถพิสูจน์ได้และต้องมีเหตุและผล สามารถสัมผัสได้โดยประจักษ์ แต่หลักธรรมบางอย่างของพระพุทธศาสนาขาดการพิสูจน์ จึงทำให้บุคคลในสังคมไทยมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาลดน้อยลง กลับมีความเชื่อวิทยาศาสตร์มากขึ้น แต่ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์เพียงผลกระทบจากรัฐธรรมนูญ โดยอาศัยข้อมูลจากสำนักงานงบประมาณแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติและเอกสารอื่น ๆ ที่มีข้อมูลที่ชัดเจนโดยตามลำดับดังนี้

^{๒๔}พระไพศาล วิสาโล , พุทธศาสนาไทยในอนาคตและแนวโน้ม และทางออกจากวิกฤต . (กรุงเทพฯ : มูลนิธิศคศรี สฤษดิ์วงศ์ ๒๕๔๖) , หน้า ๒๐๓

ตารางที่ ๑. งบประมาณที่รัฐบาลได้มีให้กับพระพุทธศาสนา ศาสนาอื่น ศีลปะ และ
วัฒนธรรม เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ – ปัจจุบัน^{๒๕}

งบประมาณปีพุทธศักราช	รายได้ทั้งหมด (หน่วย : ล้านบาท)	งบประมาณที่จัดสรรกับพุทธ ศาสนา และศาสนาอื่น ศีลปะ และวัฒนธรรม (หน่วย : ล้านบาท)
๒๕๓๕	-๓๕๕,๑๐๖.๒๓	๓,๔๕๘
๒๕๔๐	๕๘๒,๐๐๐	๔,๒๐๒.๑
๒๕๔๑	๘๒๕,๐๐๐	๒,๔๑๕.๓
๒๕๔๒	๘๖๐,๐๐๐	๒,๖๓๗.๕
๒๕๔๓	๗๘๓,๘๐๕.๓	๒,๓๘๘.๓
๒๕๔๔	๑,๐๒๓,๐๐๐	๒,๓๘๖.๖
๒๕๔๕	๘๒๕,๐๐๐	๓,๑๘๗.๔
๒๕๔๖	๑,๐๒๘,๐๐๐	๓,๐๐๒.๔
๒๕๔๗	๑,๒๐๐,๐๐๐	๒,๒๔๗.๓
๒๕๔๘	๑,๓๖๐,๐๐๐	๒,๕๑๖
๒๕๔๙		๒,๖๖๒

^{๒๕} สำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี , งบประมาณโดยสังเขป ประจำปีงบประมาณ
๒๕๔๐-๒๕๔๙

ตารางที่ ๒ งบประมาณที่ให้กับ พระพุทธศาสนา ศาสนาอื่น ศิลาปะและวัฒนธรรม ถ้าหากแยกงบประมาณที่ให้งบประมาณงานประสานกิจการศาสนาอื่น และ อุปถัมภ์ศาสนาอื่น ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๗๘ ดังนี้^{๒๖}

ปีงบประมาณ (พุทธศักราช)	งบประมาณที่ให้ศาสนาอื่น (บาท : หน่วย)
๒๕๔๐	๒๘,๐๐๐,๐๐๐
๒๕๔๑	๔๓,๔๒๑,๒๐๐ (ปรับปรุงมัสยิดสถาน ๑๑,๔๔๐,๐๐๐)
๒๕๔๒	๔๓,๑๘๕,๓๐๐
๒๕๔๓	๕๐,๐๔๓,๕๐๐
๒๕๔๔	๕๐,๑๔๓,๕๐๐
๒๕๔๕	๔๖,๒๐๐,๖๐๐
๒๕๔๖	๕๒,๐๑๘,๐๐๐
๒๕๔๗	๕๑,๔๕๖,๐๐๐
๒๕๔๘	๔๘,๕๖๗,๐๐๐

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๐

จากตารางที่ ๑ เป็นตารางแสดงถึง งบประมาณในแต่ละปี ที่กระทรวงการคลังมี
โครงการจัดสรรงบประมาณ ให้กับพระพุทธศาสนา ศาสนาอื่น ศิลปะและวัฒนธรรม แล้วก็
จะจัดสรรงบประมาณ ให้ตามกระทรวง ทบวง กรม ที่พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในด้าน
สังกัด ซึ่งในพุทธศักราช ๒๕๓๘-๒๕๔๕ พระพุทธศาสนา ศาสนาอื่น ศิลปะและวัฒนธรรม
ได้สังกัดกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ แต่หลังจากปี พ.ศ.๒๕๔๖ พระพุทธศาสนา ได้เข้า
มาสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนศาสนาอื่น ศิลปะและวัฒนธรรม สังกัด
กระทรวงวัฒนธรรม

ตารางที่ ๓ แสดงถึงงบประมาณที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติดังนี้^{๒๗}

ปีงบประมาณ (พ.ศ.)	งบประมาณที่ได้รับ (บาท)
๒๕๔๖	๑,๔๘๖,๔๒๐,๓๐๐
๒๕๔๗	๑,๕๒๓,๖๓๖,๔๐๐
๒๕๔๘	๑,๖๕๘,๕๔๒,๒๐๐

จากตารางที่ ๒ งบประมาณที่กรมศาสนาได้ จัดสรรให้ศาสนาอื่น ซึ่งอยู่ระหว่าง
๓๐-๕๑ ล้านบาทในแต่ละปี โดยคำนึงถึงประชาชนที่นับถือศาสนา แต่กรมศาสนาเมื่อ พ.ศ.
๒๕๔๐-๒๕๔๕ ได้จัดสรรงบประมาณ ที่ใช้เฉพาะเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เฉลี่ยแล้วอยู่
ระหว่าง ๑,๒๐๐ – ๑,๕๐๐ ล้านบาท และ ส่วนที่นอกเหนือจากนั้น จะจัดสรรงบประมาณให้ศิลปะ
และวัฒนธรรม และหลังจาก ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้สำนัก
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ เฉลี่ยแล้ว ๑,๒๐๐ – ๑,๕๐๐ ล้านบาท โดยคำนึงถึงอัตราส่วนของผู้นับถือ
ศาสนาในประเทศไทย

^{๒๗} ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ , ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธ
ศาสนา ๒๕๔๖ - ๒๕๔๘ , (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ , ๒๕๔๘) หน้า ๑๐-๑๕

จากตารางทั้ง ๓ ดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณ โดยคำนึงถึงประชากรที่นับถือศาสนา ซึ่งถือว่าก่อให้เกิดความเป็นธรรม ทั้งพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น แต่ถ้าพิจารณางบประมาณในแต่ละปี ที่รัฐบาลได้รับจากการเก็บภาษีต่าง ๆ ของประชาชน ตาม

ตารางที่ ๑ ที่ปรากฏมีค่าเฉลี่ยระหว่าง ๗๕๑,๑๐๖.๒๗ - ๑,๒๐๐,๐๐๐ ล้านบาท แต่รัฐบาลได้จัดสรรให้พระพุทธศาสนา ศาสนาอื่น ศิลปะและวัฒนธรรมเพียงปีละ ๒,๓๘๖ - ๓,๐๐๒ ล้านบาท จึงเป็นเครื่องแสดงว่ารัฐบาลยังน้อยหากเปรียบเทียบกับรัฐบาลได้จัดให้ กระทรวงอื่น ๆ จึงทำเป็นเหตุให้คุณธรรมและศีลธรรมเสื่อมลงในปัจจุบัน

ตารางที่ ๔ ข้อมูลสถิติประชากรที่นับถือศาสนาในประเทศไทย^{๒๔}

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร (หน่วย : ล้านคน)	ศาสนาพุทธ (หน่วย : คน)	ศาสนาอิสลาม (หน่วย : คน)	ศาสนาคริสต์ (หน่วย : คน)	ศาสนา อื่น ๆ
๒๕๓๕	๖๐,๑๑๖,๑๘๒	๕๕,๖๔๒,๒๓๖	๓,๑๘๕,๗๑๐	๘๑๐,๗๗๕	๔๕๘,๓๔๕
๒๕๔๐	๖๐,๘๑๖,๒๒๖	๕๖,๒๕๐,๐๐๓	๓,๒๒๒,๖๕๕	๘๒๐,๕๗๖	๔๕๘,๓๔๕
๒๕๔๑	๖๑,๔๖๖,๑๗๘	๕๗,๓๕๗,๘๖๒	๓,๒๗๗,๔๓๔	๑,๐๑๒,๘๗๑	๔๖๓,๖๗๑
๒๕๔๒	๖๑,๕๔๖,๘๕๒	๕๗,๔๐๑,๓๒๒	๓,๒๘๔,๓๒๑	๑,๐๔๕,๘๒๐	๕๑๓,๘๘๖
๒๕๔๓	๖๑,๖๕๒,๔๓๒	๕๗,๕๐๑,๔๕๔	๓,๒๘๔,๕๖๒	๑,๐๘๕,๖๔๓	๕๖๓,๘๘๖
๒๕๔๔	๖๑,๗๒๑,๕๔๓	๕๗,๖๔๑,๕๒๐	๓,๒๘๔,๕๖๒	๑,๑๔๓,๖๑๐	-
๒๕๔๕	๖๑,๘๔๒,๑๖๓	๕๗,๗๔๑,๕๖๓	๓,๒๘๔,๕๖๓	๑,๑๖๑,๓๒๐	-
๒๕๔๖	๖๑,๘๕๓,๑๘๓	๕๗,๗๕๓,๒๓๔	๓,๒๘๔,๕๖๓	๑,๑๖๑,๓๒๑	-
๒๕๔๗	๖๑,๘๕๓,๒๒๑	๕๗,๘๕๓,๒๕๔	๓,๒๘๔,๕๖๓	๑,๒๘๑,๓๖๐	-
๒๕๔๘	-	-	-	-	-

^{๒๔} ที่มา : ฝ่ายข้อมูลสถิติและสารสนเทศ , กรมการศาสนา

จากตารางที่ ๔ ก็สามารถวิเคราะห์ได้ว่า จำนวนพุทธศาสนิกชน หรือ ผู้นับถือศาสนาพระพุทธศาสนาตามข้อมูลสถิติของกรมศาสนา อยู่ในอัตราส่วนปกติตามอัตราส่วนประชากรในประเทศไทย แม้อัตราส่วนลดลงก็ลดลงเพียงเล็กน้อย ซึ่งหากเปรียบเทียบปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่มีผู้นับถือ ๕๕,๖๔๒,๒๓๖ คน แต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีผู้นับถือพระพุทธศาสนา ๕๗,๕๔๓,๒๕๔ คน ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๕ ถึง ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีจำนวนผู้นับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นจำนวน ๒,๓๐๑,๐๑๘ คน แต่หากเปรียบเทียบกับศาสนาอิสลามปี พ.ศ. ๒๕๓๕ มีผู้นับถือ ๓,๑๘๕,๗๑๐ คน ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีผู้นับถือ ๓,๔๑๔,๕๒๐ คน ดังนั้นตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ ถึง ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีผู้นับถือศาสนาอิสลามเพิ่มขึ้นจำนวน ๒๒๘,๘๑๐ คน จึงถืออัตราส่วนผู้นับถือพระพุทธศาสนาอยู่ในอัตราส่วนที่ลดลงเพียงเล็กน้อย จึงมีผลกระทบน้อยมากต่อประชากรไทยที่เพิ่มขึ้นนั้นก็มีผู้นับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นตามอัตราส่วน

แต่อย่างไรก็ตามการมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นตามอัตราส่วน ของประชากรไทยแต่ต้องมาวิเคราะห์ ศึกษาอีกว่า ประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนานั้น จะให้ความเคารพนับถือเฉพาะที่ปรากฏตามเอกสารทะเบียนบ้านหรือบัตรประชาชนเท่านั้น แต่ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความเข้าใจในในหลักธรรมที่สามารถ นำหลักธรรม ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนามากน้อยเพียงใด จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องมาศึกษาวิเคราะห์ว่าที่รัฐธรรมนูญที่เปิดสิทธิเสรีภาพในทางความคิดและความเชื่อมีผลกระทบต่อความศรัทธาและคุณธรรมของพระพุทธศาสนามากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ มาศึกษาและวิเคราะห์ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่สำรวจพุทธศาสนิกชนในวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๗ - วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๘^{๒๕} โดยเน้นกิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญ ๗ ประเภท

1. การสวดมนต์
2. การตักบาตร
3. การถวายสังฆทาน
4. การรักษาศีล
5. การทำสมาธิ
6. การฟังเทศน์/ฟังธรรม/ดูรายการธรรมะ
7. การอ่านหนังสือธรรมะ

^{๒๕}สำนักงานสถิติแห่งชาติกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร , การสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๔๘ , (กรุงเทพ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ , ๒๕๔๘) หน้า ๒๐

ตาราง ก ร้อยละของพุทธศาสนิกชน อายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำแนกตามการประกอบ
กิจทางศาสนา เพศ และ เขตการปกครองในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล^{๓๐}

การประกอบกิจทางศาสนา	รวม	เพศ		เขตการปกครอง	
		ชาย	หญิง	ในเขต	นอกเขต
สวดมนต์	๕๖.๕	๔๕.๓	๕๗.๕	๔๖.๘	๕๗.๐
ตักบาตร	๘๔.๘	๗๔.๘	๘๗.๘	๘๐.๗	๘๒.๐
ถวายสังฆทาน	๖๔.๘	๕๕.๕	๖๓.๗	๖๑.๑	๕๕.๔
รักษาศีล	๒๖.๖	๒๓.๕	๒๗.๕	๒๗.๒	๒๕.๐
ทำสมาธิ	๑๔.๑	๑๑.๕	๑๕.๑	๑๒.๑	๑๓.๕
การฟังเทศน์/ฟังธรรม/ ดูรายการธรรมะ	๔๕.๑	๓๑.๕	๔๐.๒	๒๗.๔	๔๐.๗
อ่านหนังสือธรรมะ	๒๒.๐	๒๐.๖	๒๓.๓	๒๓.๖	๒๑.๒

จากตารางข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การตักบาตรเป็นกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่
พุทธศาสนิกชนประพฤติปฏิบัติมากที่สุด (ร้อยละ ๘๔.๘) รองลงมาคือถวายสังฆทาน (ร้อยละ
๖๔.๘) สวดมนต์(ร้อยละ ๕๖.๕) การฟังเทศน์/ฟังธรรม/ดูรายการธรรมะ (ร้อยละ ๔๕.๑) ส่วน
การทำสมาธิพุทธศาสนิกชนยังให้ความสนใจค่อนข้างน้อยประมาณร้อยละ ๑๔.๑ ซึ่งการ
ประกอบกิจทางศาสนาทุกกิจกรรมนั้นส่วนใหญ่จะปฏิบัติในวันพระและวันประเพณี
เมื่อเปรียบเทียบระหว่างในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาลพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ยกเว้น
การฟังเทศน์/ฟังธรรม/ดูรายการธรรมะ เท่านั้นที่พุทธศาสนิกชนนอกเขตเทศบาลปฏิบัติมากกว่า
ในเขตเทศบาลเกือบ ๒ เท่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพุทธศาสนิกชนนอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่มี
อาชีพทำการเกษตร จึงทำให้มีเวลาสำหรับปฏิบัติกิจทางศาสนามากกว่าเมื่อพิจารณาตามเพศ
พบว่า เพศหญิงประกอบกิจทางศาสนาสูงกว่าเพศชายทุกกิจกรรม

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๒๐

ตาราง ข ร้อยละของพุทธศาสนิกชนอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำแนกตามการประกอบ
กิจทางศาสนา เขตการปกครอง และ ภาค

การประกอบกิจทางศาสนา	ทั่วราชอาณาจักร			กรุงเทพ- มหานคร	กลาง (ไม่รวม กทม.)	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้
	รวม	ในเขต	นอกเขต					
สวดมนต์	๑๐๐.๐ (๔๖,๘๘๘.๓)	๑๐๐.๐ (๑๖,๐๔๒.๘)	๑๐๐.๐ (๓๐,๘๔๕.๕)	๑๐๐.๐ (๖,๔๓๕.๐)	๑๐๐.๐ (๑๑,๔๐๘.๘)	๑๐๐.๐ (๕,๐๓๔.๒)	๑๐๐.๐ (๑๕,๖๒๕.๘)	๑๐๐.๐ (๔,๒๐๖.๕)
ไม่เคย	๔๓.๕	๕๐.๐	๔๐.๑	๖๐.๒	๔๖.๖	๔๐.๖	๓๕.๖	๓๐.๔
เคย								
ทุกวัน	๑๕.๘	๑๘.๗	๑๔.๓	๒๐.๐	๑๖.๒	๑๘.๐	๑๓.๑	๑๓.๔
วันเสาร์-อาทิตย์	๐.๖	๑.๒	๐.๔	๑.๘	๐.๖	๐.๔	๐.๔	๐.๔
วันพระ	๑๘.๒	๑๒.๐	๒๑.๔	๖.๓	๑๕.๑	๑๗.๔	๒๔.๕	๒๑.๗
ช่วงเข้าพรรษา	๒๘.๘	๑.๕	๓.๓	๐.๕	๒๘.๔	๔.๕	๓.๒	๑.๑
วันมาฆบูชา/วิสาขบูชา	๔.๑	๓.๗	๔.๓	๒.๗	๓.๓	๓.๘	๔.๗	๖.๔
วันประเพณี	๑๒.๐	๕.๓	๑๓.๓	๕.๑	๑๒.๘	๑๑.๖	๑๑.๓	๒๓.๖
อื่น ๆ	๓.๐	๓.๒	๒.๕	๒.๘	๓.๐	๓.๓	๒.๘	๓.๐
ดักบาตร	๑๐๐.๐ (๔๖,๘๘๘.๕)	๑๐๐.๐ (๑๖,๐๔๒.๘)	๑๐๐.๐ (๓๐,๘๔๕.๕)	๑๐๐.๐ (๖,๔๓๕.๐)	๑๐๐.๐ (๑๑,๔๐๘.๕)	๑๐๐.๐ (๕,๐๓๔.๕)	๑๐๐.๐ (๑๕,๖๒๕.๑)	๑๐๐.๐ (๔,๒๐๖.๗)
ไม่เคย	๑๕.๒	๑๔.๕	๑๕.๖	๑๕.๓	๑๒.๕	๑๑.๕	๑๗.๘	๒๐.๔
เคย								
ทุกวัน	๘.๓	๖.๓	๕.๔	๔.๗	๖.๘	๕.๒	๑๓.๘	๓.๗
วันเสาร์-อาทิตย์	๑.๕	๓.๒	๑.๒	๔.๗	๒.๔	๐.๗	๑.๕	๐.๕
วันพระ	๒๑.๖	๑๕.๒	๒๒.๕	๑๕.๒	๒๑.๓	๒๒.๕	๒๒.๖	๒๐.๐
ช่วงเข้าพรรษา	๖.๘	๖.๐	๗.๓	๓.๑	๗.๘	๑๒.๒	๕.๕	๓.๓
วันมาฆบูชา/วิสาขบูชา	๕.๔	๕.๔	๕.๕	๘.๓	๗.๖	๑๒.๖	๕.๑	๕.๖
วันประเพณี	๓๓.๖	๓๖.๖	๓๑.๕	๓๘.๕	๓๘.๑	๓๒.๐	๒๗.๐	๔๑.๑
อื่น ๆ	๓.๒	๔.๘	๒.๔	๗.๒	๓.๑	๒.๕	๒.๗	๑.๑
ถวายสังฆทาน	๑๐๐.๐ (๔๖,๘๘๕.๔)	๑๐๐.๐ (๑๖,๐๓๓.๐)	๑๐๐.๐ (๓๐,๘๔๖.๕)	๑๐๐.๐ (๖,๔๑๑.๒)	๑๐๐.๐ (๑๑,๔๓๒.๕)	๑๐๐.๐ (๕,๐๒๓.๒)	๑๐๐.๐ (๑๕,๖๑๗.๘)	๑๐๐.๐ (๔,๑๕๔.๘)
ไม่เคย	๓๕.๒	๓๐.๗	๓๗.๕	๒๕.๑	๓๘.๕	๓๐.๔	๓๖.๕	๓๕.๕
เคย								
ทุกวัน	๐.๒	๐.๒	๐.๑	๐.๔	-	-	๐.๒	๐.๐
วันเสาร์-อาทิตย์	๐.๕	๑.๑	๐.๓	๑.๓	๐.๘	๐.๖	๐.๑	๐.๓
วันพระ	๔.๕	๓.๐	๕.๓	๒.๐	๓.๒	๗.๖	๓.๕	๕.๓
ช่วงเข้าพรรษา	๑๐.๗	๘.๕	๑๑.๘	๕.๐	๕.๕	๑๓.๘	๑๓.๕	๓.๗
วันมาฆบูชา/วิสาขบูชา	๘.๖	๘.๖	๘.๖	๕.๕	๗.๒	๑๐.๒	๑๐.๐	๘.๐
วันประเพณี	๓๕.๕	๓๕.๗	๓๓.๔	๔๔.๑	๓๓.๗	๓๓.๘	๓๔.๔	๓๕.๔
อื่น ๆ	๔.๘	๘.๒	๓.๐	๑๒.๒	๖.๗	๓.๖	๑.๔	๓.๗

ตาราง ข ร้อยละของพุทธศาสนิกชนอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำแนกตามการประกอบ
กิจทางศาสนา เขตการปกครองและภาค(ต่อ)^{๓๑}

การประกอบกิจทางศาสนา	ทั่วราชอาณาจักร			กรุงเทพมหานคร	กลาง (ไม่รวม กทม.)	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้
	รวม	ในเขต	นอกเขต					
รักษาศีล		๑๐๐.๐ (๑๖,๐๐๗.๒)	๑๐๐.๐ (๓๐,๗๔๑.๓)	๑๐๐.๐ (๖,๔๑๐.๕)	๑๐๐.๐ (๑๑,๔๐๔.๕)	๑๐๐.๐ (๕,๐๓๓.๓)	๑๐๐.๐ (๑๕,๓๐๓.๓)	๑๐๐.๐ (๔,๑๕๖.๕)
ไม่เคຍ		๗๑.๔	๗๕.๕	๖๒.๐	๘๐.๒	๗๕.๐	๗๑.๕	๖๗.๒
เคຍ		๑๑.๐	๒๔.๕	๒๑.๔	๒๐.๕	๓.๕	๒๘.๓	๓.๗
ทุกวัน		๐.๒	-	๐.๓	๐.๑	๐.๑	-	๐.๑
วันเสาร์-อาทิตย์		๕.๓	๕.๕	๓.๕	๗.๒	๗.๕	๑๑.๒	๕.๒
วันพระ		๓.๕	๔.๓	๒.๗	๓.๗	๔.๓	๕.๒	๒.๑
ช่วงเข้าพรรษา		๑.๘	๒.๑	๑.๕	๑.๐	๒.๒	๒.๔	๓.๑
วันมาฆบูชา/วิสาขบูชา		๕.๔	๖.๒	๕.๔	๔.๕	๒.๘	๖.๘	๑๔.๑
วันประเพณี		๑.๔	๐.๕	๒.๔	๐.๔	๐.๖	๐.๖	๐.๕
อื่น ๆ		๑๐๐.๐ (๑๖,๐๑๒.๒)	๑๐๐.๐ (๓๐,๗๕๗.๑)	๑๐๐.๐ (๖,๔๑๗.๑)	๑๐๐.๐ (๑๑,๔๐๗.๒)	๑๐๐.๐ (๕,๐๓๓.๒)	๑๐๐.๐ (๑๕,๓๑๕.๔)	๑๐๐.๐ (๔,๑๕๖.๕)
ทำสมาธิ		๘๗.๐	๘๘.๕	๘๕.๐	๘๕.๒	๘๘.๕	๘๗.๐	๘๐.๓
ไม่เคຍ		๒.๒	๑.๑	๒.๗	๑.๑	๒.๐	๑.๐	๑.๐
เคຍ		๐.๘	๐.๑	๑.๐	๐.๕	๐.๓	๐.๑	๐.๑
ทุกวัน		๓.๕	๔.๕	๒.๖	๓.๔	๔.๐	๖.๑	๔.๘
วันเสาร์-อาทิตย์		๑.๓	๑.๕	๑.๐	๑.๒	๑.๕	๒.๕	๐.๗
วันพระ		๑.๑	๑.๔	๑.๐	๐.๕	๐.๗	๒.๑	๒.๑
ช่วงเข้าพรรษา		๓.๒	๔.๓	๒.๐	๓.๔	๑.๐	๕.๔	๑๐.๗
วันมาฆบูชา/วิสาขบูชา		๐.๕	๐.๗	๐.๗	๐.๗	๑.๒	๐.๘	๐.๓
วันประเพณี		๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐
อื่น ๆ		๑๖,๐๕๘.๑	(๓๐,๗๖๒.๑)	(๖,๔๒๕.๖)	(๑๑,๔๓๓.๘)	(๕,๐๓๖.๒)	(๑๕,๓๒๗.๒)	(๔,๑๕๓.๔)
ฟังเทศน์/ฟังธรรม		๖๖.๖	๘๘.๕	๘๑.๔	๖๒.๕	๔๒.๑	๘๘.๕	๔๔.๒
ไม่เคຍ		๒.๔	๒.๒	๒.๕	๒.๘	๒.๔	๒.๑	๑.๒
เคຍ		๘.๗	๘.๑	๖.๐	๖.๕	๑๒.๕	๗.๘	๕.๒
ทุกวัน		๑๖.๓	๓๐.๔	๘.๕	๒๑.๖	๓๒.๕	๑๒.๖	๑๐.๔
วันเสาร์-อาทิตย์		๖.๐	๑๐.๔	๑.๖	๖.๖	๕.๗	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐
วันพระ		๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	(๑๕,๓๒๗.๐)	(๔,๑๕๓.๓)
อื่น ๆ		(๑๖,๐๕๕.๓)	(๓๐,๗๔๕.๑)	๖,๔๒๖.๐	(๑๑,๔๓๗.๓)	(๕,๐๓๖.๘)	๗๗.๔	๗๓.๕
อ่านหนังสือธรรมะ		๗.๘	๓๑.๑	๓.๑	๓.๑	๒.๕	๓.๖	๔.๒
ไม่เคຍอ่าน		๑๕.๘	๑๘.๑	๑๗.๐	๑๗.๐	๑๕.๔	๑๕.๐	๒๒.๓
เคຍอ่าน								
อ่านเป็นประจำ								
อ่านเป็นบางครั้ง								

ตาราง ก ร้อยละของพุทธศาสนิกชนอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปที่พักพิงเทศน์ / พังธรรม / ดูรายการธรรมะจำแนกตามสถานที่พักพิงเทศน์/พังธรรมะ/ดูรายการธรรมะเขตการปกครองและภาค^{๓๒}

สถานที่พักพิงเทศน์/พังธรรมะ/ดูรายการธรรมะ	ทั่วราชอาณาจักร			กรุงเทพมหานคร	กลาง (ไม่รวม กทม.)	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้
	รวม	ในเขต	นอกเขต					
รวม	๑๐๐.๐ (๒๑,๐๕๒.๘)	๑๐๐.๐ (๕,๓๖๗.๑)	๑๐๐.๐ (๑๕,๖๘๕.๗)	๑๐๐.๐ (๑,๑๕๕.๔)	๑๐๐.๐ (๔,๒๘๗.๐)	๑๐๐.๐ (๕,๒๓๒.๗)	๑๐๐.๐ (๘,๐๓๗.๐)	๑๐๐.๐ (๒,๓๔๐.๐)
วิเทศ	๕.๒	๑๓.๒	๗.๕	๒๔.๒	๑๓.๔	๘.๓	๓	๓๓.๗
โทรทัศน์	๒๘.๖	๓๕.๕	๒๔.๕	๕๐.๘	๓๐.๐	๒๕.๑	๗.๐	๓๐.๔
เทป/ซีดีธรรมะ	๑.๐	๑.๘	๐.๗	๔.๑	๑.๓	๑.๐	๒๓.๘	๐.๓
วัด	๘๗.๔	๔๘.๑	๖๒.๓	๒๐.๓	๕๓.๕	๘๖.๐	๐.๖	๖๒.๑
สำนักปฏิบัติธรรม	๐.๔	๐.๓	๐.๔	๐.๐	๐.๒	๐.๓	๖๔.๓	๐.๖
หอกระจายข่าว	๑.๘	๑.๒	๒.๑	๐.๒	๐.๘	๒.๘	๐.๕	๑.๕
อื่น ๆ	๑.๕	๐.๕	๑.๗	๐.๓	๐.๓	๒.๕	๒.๑	๑.๓

จากตาราง ข และ ก สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. สวดมนต์ พบว่า ประมาณร้อยละ ๑๘.๒ พุทธศาสนิกชนสวดมนต์ในวันพระมากที่สุด รองลงมา สวดมนต์ทุกวัน (ร้อยละ ๑๕.๘) และสวดมนต์ในวันพระเพียง (ร้อยละ ๑๒.๐) พุทธศาสนิกชนนอกเขตเทศบาลจะสวดมนต์ในวันพระสูงกว่าในเขตเทศบาล (ร้อยละ ๒๑.๔ และ ๑๒.๐ ตามลำดับ) พุทธศาสนิกชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือสวดมนต์ในวันพระสูงกว่าภาคอื่น ๆ คือ ร้อยละ ๒๔.๕ รองลงมาคือ ภาคใต้ (ร้อยละ ๒๑.๗) สำหรับการสวดมนต์ทุกวันพบว่ากรุงเทพฯ สูงกว่าทุกภาค คือ ร้อยละ ๒๐.๒ รองลงมาคือ ภาคเหนือ (ร้อยละ ๑๘.๐) ส่วนภาคใต้ สวดมนต์ในวันพระเพิ่มขึ้นมากที่สุด ร้อยละ ๒๓.๖

๒. ดับบาตร ร้อยละ ๓๓.๖ ส่วนใหญ่จะดับบาตรในวันพระเพิ่มขึ้นมากที่สุด รองลงมาคือ ทุกวันพระ (ร้อยละ ๒๑.๖) และดับบาตรทุกวันนั้นมีเพียงร้อยละ ๘.๓ และพบว่าทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาลมีลักษณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาตามภาค พบว่าภาคใต้ดับบาตรในวันพระเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ร้อยละ ๔๑.๔ สำหรับการดับบาตรในวันพระ พบว่าทุกภาคไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนภาคที่ดับบาตรทุกวันมากที่สุดคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ ๑๓.๘

^{๓๒} เรียงเดียวกัน , หน้า ๒๓

๓. ถวายสังฆทาน ร้อยละ ๓๕.๕ พุทธศาสนิกชนนิยมถวายสังฆทานในวันประเพณี เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ ฯลฯ รองลงมาในช่วงเข้าพรรษา และวันสำคัญทางศาสนา (ร้อยละ ๑๐.๗ และ ๘.๖ ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาตามภาคพุทธศาสนิกชนของทุกภาคนิยมถวายสังฆทานในวันประเพณีมากที่สุด โดยเฉพาะกรุงเทพฯ (ร้อยละ ๔๔.๑) ส่วนภาคอื่น ๆ ส่วนใหญ่ใกล้เคียงกัน ส่วนการถวายสังฆทานในช่วงเข้าพรรษา พบว่า ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีร้อยละใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ ๑๓.๘ และ ๑๓.๕ ตามลำดับ

๔. การรักษาศีล พบว่า พุทธศาสนิกชนที่รักษาศีลทุกวันพระ และทุกวันมีร้อยละ ๘.๓ และ ๕.๔ ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่า พุทธศาสนิกชนของกรุงเทพมหานครรักษาศีลทุกวันสูงกว่าทุกภาคซึ่งมีถึงร้อยละ ๒๑.๔ สำหรับการรักษาศีลในวันพระพุทธศาสนิกชนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือปฏิบัติมากที่สุด คือ ร้อยละ ๑๑.๒

๕. การทำสมาธิ เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่มีการปฏิบัติกันค่อนข้างน้อย พบว่าพุทธศาสนิกชนจะทำสมาธิในวัน (ร้อยละ ๔.๔) พุทธศาสนิกชนนอกเขตเทศบาลจะทำสมาธิในวันพระสูงกว่าในเขตเทศบาล (ร้อยละ ๔.๕ และ ๓.๕ ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาตามภาคพบว่าพุทธศาสนิกชนของภาคใต้จะทำสมาธิในวันพระเฉลี่ยสูงกว่าภาคอื่น (ร้อยละ ๑๐.๗) สำหรับการทำสมาธิทุกวันพระพุทธศาสนิกชนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือปฏิบัติมากกว่าทุกภาค (ร้อยละ ๖.๑)

๖. การฟังเทศน์ ฟังธรรม ดูรายการธรรมะ พบว่าประมาณร้อยละ ๔๕.๑ พุทธศาสนิกชนสนใจในการฟังเทศน์ฯ จากวิทยุหรือผู้มีความรู้เกี่ยวกับศาสนา ส่วนมากฟังเทศน์ฯในวันพระ (ร้อยละ ๒๕.๖) โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนที่อยู่นอกเขตเทศบาล ฟังเทศน์ มากกว่าในเขตเทศบาล คือร้อยละ ๓๐.๔ และ ๑๖.๓ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามภาค พบว่าเกือบทุกภาคให้ความสนใจในการฟังเทศน์ฯ ในวันพระมากที่สุด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีเพียงร้อยละ ๘.๕ เมื่อศึกษาถึง แหล่งที่ฟังเทศน์ / ฟังธรรม / ดูรายการธรรมะ ของพุทธศาสนิกชนพบว่า โดยทั่วไปจะไปฟังเทศน์ฯ ที่วัดร้อยละ ๕๗.๔ รองลงมาคือ โทรทัศน์ ร้อยละ ๒๘.๖ และเมื่อเทียบนอกเขตเทศบาลจะฟังเทศน์ที่วัดสูงกว่าในเขตเทศบาล คือ ร้อยละ ๖๒.๓ และ ๔๓.๑ ตามลำดับ สำหรับการฟังเทศน์ฯ จากโทรทัศน์ ในเขตเทศบาลสูงกว่านอกเขตเทศบาล (ร้อยละ ๓๕.๕ และ ๒๔.๕ ตามลำดับ)(ดูรายละเอียดข้อมูลจากตาราง ค) โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ฟังเทศน์ฯ จากโทรทัศน์มากถึง ร้อยละ ๕๐.๘

๗. การอ่านหนังสือธรรมะ พุทธศาสนิกชนที่อ่านหนังสือธรรมะประมาณร้อยละ ๒๒.๐ ส่วนใหญ่อ่านเป็นบางครั้ง (ร้อยละ ๑๘.๗) ที่อ่านประจำมีน้อยมากเพียงร้อยละ ๓.๓ เท่านั้นเมื่อพิจารณาระหว่าง ในเขตและนอกเขตเทศบาลพบว่า มีสัดส่วนการอ่าน

หนังสือธรรมะใกล้เคียงกันพุทธศาสนิกชนของภาคได้อ่านหนังสือธรรมะมากกว่าทุกภาค คือ ร้อยละ ๒๖.๕ (ดูตาราง ข)

ตาราง ง ร้อยละของพุทธศาสนิกชนอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำแนกตามการประกอบกิจการทางศาสนาและหมวดอายุ

การประกอบกิจการทางศาสนา	รวม	หมวดอายุ (ปี)			
		๑๕-๑๙	๒๐-๒๔	๒๕-๕๕	๖๐ ปีขึ้นไป
รวม	๑๐๐.๐ (๔๖,๘๘๘.๓)	๑๐๐.๐ (๕,๑๓๕.๒)	๑๐๐.๐ (๕,๓๖๔.๑)	๑๐๐.๐ (๓๐,๑๕๐.๘)	๑๐๐.๐ (๖,๑๖๘.๑)
ไม่เคย	๔๓.๕	๔๘.๕	๕๖.๐	๔๔.๐	๒๕.๗
เคย					
ทุกวัน	๑๕.๘	๑๓.๔	๕.๐	๑๔.๐	๓๒.๘
วันเสาร์ - อาทิตย์	๐.๖	๐.๔	๐.๘	๐.๗	๐.๕
วันพระ	๑๘.๒	๘.๓	๑๐.๗	๑๕.๒	๒๗.๘
ช่วงเข้าพรรษา	๒.๕	๒.๒	๒.๔	๓.๑	๒.๕
วันมาฆบูชา/วิสาขบูชา/อาสาฬหบูชา	๔.๑	๔.๔	๕.๓	๔.๑	๒.๗
วันประเพณี	๑๒.๐	๑๒.๕	๑๓.๔	๑๒.๘	๖.๒
อื่นๆ	๓.๐	๕.๕	๒.๓	๒.๑	๑.๕
ศักดาคร	๑๐๐.๐ (๔๖,๘๘๘.๕)	๑๐๐.๐ (๕,๑๓๗.๒)	๑๐๐.๐ (๕,๓๖๕.๘)	๑๐๐.๐ (๓๑,๑๔๑.๕)	๑๐๐.๐ (๖,๑๗๓.๐)
ไม่เคย	๑๕.๒	๒๔.๒	๒๒.๗	๑๓.๐	๑๒.๑
เคย					
ทุกวัน	๘.๓	๒.๖	๒.๕	๗.๗	๒๐.๕
วันเสาร์ - อาทิตย์	๑.๕	๑.๖	๑.๘	๒.๑	๑.๑
วันพระ	๒๑.๖	๑๓.๔	๑๕.๔	๒๒.๔	๓๐.๓
ช่วงเข้าพรรษา	๖.๘	๖.๓	๗.๐	๗.๑	๖.๐
วันมาฆบูชา/วิสาขบูชา/อาสาฬหบูชา	๕.๓	๑๑.๕	๑๐.๕	๕.๓	๖.๕
วันประเพณี	๓๓.๕	๓๗.๔	๓๖.๒	๓๕.๐	๒๑.๐
อื่นๆ	๓.๒	๒.๖	๓.๕	๓.๕	๒.๑
ถวายสังฆทาน	๑๐๐.๐ (๔๖,๗๗๕.๔)	๑๐๐.๐ (๕,๑๓๗.๐)	๑๐๐.๐ (๕,๓๕๖.๔)	๑๐๐.๐ (๓๐,๑๖๖.๘)	๑๐๐.๐ (๖,๑๖๕.๓)
ไม่เคย	๓๕.๒	๔๗.๔	๔๔.๕	๓๒.๒	๓๑.๒
เคย					
ทุกวัน	๐.๒	*	๐.๒	๐.๑	๐.๔
วันเสาร์ - อาทิตย์	๐.๕	๐.๕	๐.๗	๐.๖	๐.๓
วันพระ	๔.๕	๒.๒	๒.๕	๔.๘	๖.๕
ช่วงเข้าพรรษา	๑๐.๗	๗.๒	๗.๕	๑๑.๓	๑๒.๕
วันมาฆบูชา/วิสาขบูชา/อาสาฬหบูชา	๘.๖	๗.๘	๗.๖	๘.๕	๘.๕
วันประเพณี	๓๕.๕	๓๑.๒	๓๒.๒	๓๖.๘	๓๕.๖
อื่นๆ	๔.๘	๓.๖	๔.๐	๕.๓	๔.๒

ตาราง ง ร้อยละของพุทธศาสนิกชนอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำแนกตามการประกอบ

กิจทางศาสนาและหมวดอายุ (ต่อ) ^{๓๓}

การประกอบกิจทางศาสนา	รวม	หมวดอายุ (ปี)			
		๑๕-๑๙	๒๐-๒๔	๒๕-๕๕	๖๐ ปีขึ้นไป
รักษาศีล	๑ ๐ ๐ . ๐ (๔๖,๓๔๘.๕)	๑๐๐.๐ (๕,๑๓๓.๔)	๑๐๐.๐ (๕,๓๕๖.๔)	๑๐๐.๐ (๓๐,๑๐๗.๔)	๑๐๐.๐ (๖,๑๕๕.๑)
ไม่เคย	๓๓.๔	๘๑.๕	๘๐.๐	๗๔.๔	๕๖.๒
เคย					
ทุกวัน	๕.๔	๔.๐	๔.๒	๕.๓	๘.๕
วันเสาร์ - อาทิตย	๐.๑	๐.๑	๐.๒	๐.๑	๐.๑
วันพระ	๘.๓	๔.๖	๔.๓	๗.๖	๑๘.๗
ช่วงเข้าพรรษา	๔.๐	๒.๖	๒.๔	๓.๗	๘.๕
วันมาฆบูชา/วิสาขบูชา/อาสาฬหบูชา	๒.๐	๑.๘	๑.๘	๒.๑	๒.๑
วันประเพณี	๕.๕	๕.๐	๖.๕	๖.๑	๕.๔
อื่น ๆ	๐.๘	๐.๔	๐.๘	๐.๖	๐.๕
ทำสมาธิ	๑๐๐.๐ (๔๖,๓๖๕.๓)	๑๐๐.๐ (๕,๑๓๓.๔)	๑๐๐.๐ (๕,๓๕๘.๘)	๑๐๐.๐ (๓๐,๑๒๒.๓)	๑๐๐.๐ (๖,๑๕๔.๕)
ไม่เคย	๘๕.๕	๘๘.๕	๕๐.๘	๘๗.๕	๗.๑
เคย					
ทุกวัน	๑.๕	๑.๒	๐.๖	๑.๐	๔.๕
วันเสาร์ - อาทิตย	๐.๔	๐.๕	๐.๔	๐.๔	๐.๒
วันพระ	๔.๔	๒.๐	๑.๖	๓.๗	๑๒.๓
ช่วงเข้าพรรษา	๑.๗	๐.๖	๑.๐	๑.๓	๕.๒
วันมาฆบูชา/วิสาขบูชา/อาสาฬหบูชา	๑.๓	๑.๔	๐.๕	๑.๒	๑.๘
วันประเพณี	๔.๑	๔.๓	๔.๑	๔.๑	๓.๕
อื่น ๆ	๐.๘	๑.๑	๐.๖	๐.๘	๐.๘
ฟังเทศน์/ฟังธรรม/ดูรายการธรรมะ	๑๐๐.๐ (๔๖,๘๒๐.๒)	๑๐๐.๐ (๕,๑๓๖.๖)	๑๐๐.๐ (๕,๓๕๗.๓)	๑๐๐.๐ (๓๐,๑๖๐.๔)	๑๐๐.๐ (๖,๑๖๕.๘)
ไม่เคย	๕๔.๕	๖๕.๒	๗๐.๕	๕๔.๖	๓๑.๑
เคย					
ทุกวัน	๒.๓	๑.๐	๐.๔	๑.๕	๖.๕
วันเสาร์ - อาทิตย	๘.๓	๕.๕	๔.๘	๘.๖	๑๒.๒
วันพระ	๒๕.๖	๑๕.๒	๑๖.๒	๒๕.๖	๔๒.๕
อื่น ๆ	๘.๕	๕.๑	๗.๘	๕.๔	๗.๓
อ่านหนังสือธรรมะ	๑๐๐.๐ (๔๖,๘๐๐.๔)	๑๐๐.๐ (๕,๑๓๗.๕)	๑๐๐.๐ (๕,๓๕๗.๘)	๑๐๐.๐ (๓๐,๑๔๖.๒)	๑๐๐.๐ (๖,๑๖๓.๕)
ไม่เคยอ่าน	๗๘.๐	๘๗.๐	๘๘.๒	๗๗.๗	๖๓.๔
อ่าน					
อ่านเป็นประจำ	๓.๓	๐.๗	๐.๗	๒.๖	๑๑.๓
อ่านเป็นบางครั้ง	๑๘.๗	๑๒.๔	๑๑.๑	๑๕.๗	๒๕.๓

^{๓๓} เรืองเดียวกัน , หน้า ๒๔ -๒๕

จากตาราง ก เมื่อจำแนกการประกอบกิจทางศาสนาตามหมวดอายุของพุทธศาสนิกชนอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป พบว่า ผู้สูงอายุ (อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป) มีสัดส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาทุกประเภทสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ เช่น การฟังเทศน์ฯ การรักษาศีล การทำสมาธิ ซึ่งจะปฏิบัติในวันพระ มีประมาณร้อยละ ๔๒.๕ ๑๘.๗ และ ๑๒.๓ ตามลำดับ และที่ถือปฏิบัติทุกวัน ได้แก่ การสวดมนต์ ตักบาตร มีประมาณร้อยละ ๓๒.๘ และ ๒๐.๕ ตามลำดับ

ตาราง จ ร้อยละ ของพุทธศาสนิกชนอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปที่เคยบวช ภิกษุ เณร จำแนกตามประเภทของการบวช เขตการปกครอง และภาค^{๓๔}

ประเภทของการบวช	ทั่วราชอาณาจักร			กรุงเทพมหานคร	กลาง (ไม่รวม กทม.)	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้
	รวม	ในเขต เทศบาล	นอกเขต เทศบาล					
รวม	๑๐๐.๐ (๒๓,๑๘๑.๕)	๑๐๐.๐ (๗,๗๓๖.๓)	๑๐๐.๐ (๑๕,๔๔๕.๖)	๑๐๐.๐ (๓,๐๓๑.๘)	๑๐๐.๐ (๕,๖๑๓.๑)	๑๐๐.๐ (๔,๕๓๒.๖)	๑๐๐.๐ (๗,๕๓๓.๑)	๑๐๐.๐ (๒,๐๕๑.๒)
ไม่เคยบวช	๔.๒๒	๔.๕๖	๔.๐๔	๕.๒๖	๓.๑๔	๔.๖๔	๔.๒๒	๔.๖๕
เคยบวช	๕๗.๘	๕๔.๔	๕๕.๖	๔๗.๔	๖๘.๖	๕๓.๖	๕๗.๘	๕๓.๕
ภิกษุ	๑๑.๔	๘.๘	๑๒.๗	๔.๐	๘.๑	๑๘.๗	๑๔.๔	๔.๒
เณร	๔๖.๔	๔๕.๖	๔๖.๕	๔.๓.๔	๖๐.๕	๓๔.๕	๔๓.๔	๔๕.๓

จากตาราง จ การบวชภิกษุ เณร ในการสำรวจครั้งนี้ได้ทำการศึกษาว่าชายไทยในสังคมพุทธศาสนา ยังนิยมบวชเป็นพระตามประเพณีมากน้อยเพียงใด การบวชของผู้ชายไทย มักนิยมบวชระหว่างเข้าพรรษาเพื่อเข้าศึกษาธรรมะหรือนิยมบวชก่อนแต่งงาน ซึ่งมีความเชื่อกันว่าผู้ชายที่บวชเรียนในพระพุทธศาสนาแล้วจะเป็นคนดีคนสามารถทราบได้ว่าอะไรผิดอะไรถูก ถ้าเป็นเด็กผู้ชายจะบวชเป็นเณรก่อน

ผลจากการสำรวจ จำนวนพุทธศาสนิกชน อายุ ๑๕ ปีขึ้นไปที่เป็นชายมีประมาณ ๒๓.๒ ล้านคนเป็นผู้ที่เคยบวชภิกษุ และเณร ประมาณร้อยละ ๕๗.๘ พบว่าผู้ที่เคยบวชเป็นภิกษุร้อยละ ๔๖.๔ บวชเณร ร้อยละ ๑๑.๔ เมื่อพิจารณาตามเขตการปกครองพบว่าการแจกแจงเช่นเดียวกัน

^{๓๔} เรืองเดียวกัน , หน้า ๒๖

เมื่อพิจารณาถึงการบวชเป็นภิกษุและเณร ของพุทธศาสนิกชนตามภาคต่าง ๆ พบว่า ภาคกลางมีผู้ที่เคยบวชเป็นภิกษุมากที่สุด ร้อยละ ๖๐.๕ และภาคเหนือมีผู้ที่เคยบวชเณรมากที่สุด ร้อยละ ๑๘.๗ (ดูตาราง จ ประกอบ)

จากตาราง จ อธิบายเหตุผลที่บวชเป็นภิกษุ พบว่าส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๗๓.๒ บวชตามประเพณี รองลงมาบวชหน้าไฟ ร้อยละ ๑๑.๕ เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ร้อยละ ๘.๖

เมื่อพิจารณาตามเขตการปกครอง พบว่าเหตุผลที่บวชไม่มีความแตกต่างกันมากนัก พุทธศาสนิกชนในเขตเทศบาลบวชตามประเพณี มากกว่านอกเขตเทศบาลเล็กน้อย (ร้อยละ ๗๖.๓ และ ๗๑.๘ ตามลำดับ)

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างภาค พบว่าทุกภาคบวชตามประเพณีมากที่สุด โดยเฉพาะภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีถึงร้อยละ ๘๕.๑ ๘๒.๒ และ ๘๐.๕ ตามลำดับรองลงมาคือ บวชหน้าไฟ ภาคเหนือ ร้อยละ ๑๗.๖ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ ๑๕.๖

ตาราง ฉ ร้อยละของพุทธศาสนิกชนอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปที่เคยบวชภิกษุ เณร จำแนกตามสาเหตุผลที่บวช เขตการปกครอง และภาค^{๓๔}

เหตุผลที่บวชเณร ภิกษุ	รวม	ทั่วราชอาณาจักร		กรุงเทพมหานคร	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
		ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล					
รวม	๑๐๐.๐ (๑๓,๔๐๖.๔)	๑๐๐.๐ (๔,๒๐๔)	๑๐๐.๐ (๕,๒๐๒.๔)	๑๐๐.๐ (๑,๔๓๖.๕)	๑๐๐.๐ (๓,๘๕๓.๑)	๑๐๐.๐ (๒,๔๒๗.๓)	๑๐๐.๐ (๔,๕๗๒.๒)	๑๐๐.๐ (๑,๑๖๖.๕)
บวชตามประเพณี	๗๓.๒	๗๖.๓	๗๑.๘	๘๐.๕	๘๖.๑	๖๒.๖	๖๔.๓	๘๒.๒
เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา	๘.๖	๘.๕	๘.๗	๑๐.๗	๔.๑	๑๐.๖	๑๑.๓	๖.๔
บวชภาคฤดูร้อน	๕.๐	๔.๓	๕.๔	๒.๓	๓.๒	๗.๔	๖.๗	๒.๘
บวชหน้าไฟ	๑๑.๕	๕.๘	๑๒.๒	๕.๖	๖.๘	๑๗.๖	๑๕.๖	๕.๑
บวชเพื่อแค้น	๐.๕	๐.๖	๑.๐	๐.๔	๐.๖	๐.๗	๐.๕	๒.๘
อื่นๆ	๐.๘	๐.๕	๐.๕	๐.๑	๐.๓	๑.๑	๑.๔	๐.๗

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗

ตาราง ข ร้อยละของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำแนกตามศาสนาที่นับถือและค่า
ใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนา (ต่อปี)^{๓๖}

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนา(ต่อปี) (บาท)	ศาสนาพุทธ	ศาสนาอิสลาม	ศาสนาคริสต์
รวม	๑๐๐.๐ (๔๖,๕๗๕.๒)	๑๐๐.๐ (๒,๒๑๑.๖)	๑๐๐.๐ (๓๕๗.๕)
ไม่มีค่าใช้จ่าย	๒๕.๑	๕๑.๗	๔๔.๖
ต่ำกว่า ๑๐๐	๓.๕	๕.๓	๒.๓
๑๐๐ - ๓๐๐	๒๕.๖	๒๓.๕	๑๕.๐
๓๐๑ - ๕๐๐	๑๕.๐	๘.๖	๑๕.๗
๕๐๑ - ๑,๐๐๐	๑๓.๒	๕.๕	๑๑.๒
๑,๐๐๑ - ๒,๐๐๐	๗.๖	๓.๐	๔.๗
๒,๐๐๑ ขึ้นไป	๕.๕	๒.๐	๒.๕
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (ต่อคน)	๑,๕๕๕	๗๒๘	๒,๒๑๘

จากตาราง ข เมื่อพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายที่ประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาในรอบปีที่ผ่านมา (๓๐ เม.ย ๔๗ - ๑ พ.ค. ๔๘) โดยพิจารณาตามศาสนาที่สำคัญ ๓ ศาสนา คือ พุทธ อิสลาม คริสต์ พบว่าจากจำนวนผู้ที่มีค่าใช้จ่าย ประมาณร้อยละ ๗๐.๕ เป็นผู้ไม่นับถือ ศาสนาพุทธ ร้อยละ ๕๕.๔ เป็นผู้ไม่นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ ๔๘.๓ เป็นผู้ไม่นับถือศาสนาอิสลาม

สำหรับจำนวนเงินที่ใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาในรอบปีที่แล้ว ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายประมาณปีละไม่เกิน ๕๐๐ บาท สำหรับผู้ไม่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๔๔.๖ สำหรับศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๓๗.๘ และศาสนาคริสต์ ร้อยละ ๓๗.๐ นอกจากนั้นเป็นผู้ที่มีค่าใช้จ่ายเกินปีละ ๕๐๐ บาทขึ้นไป ซึ่งแต่ละศาสนามีร้อยละค่อนข้างน้อย สำหรับค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาต่อปี พบว่าผู้นับถือศาสนาพุทธ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณคนละ ๑,๕๕๕ บาท ศาสนาอิสลาม คนละ ๗๒๘ บาท และศาสนาคริสต์คนละ ๒,๒๑๘ บาท

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๓๐-๓๑

ตาราง ณ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาและเงินบริจาคเพื่อสาธารณกุศล
(เฉลี่ยต่อคน) จำแนกตามศาสนาที่นับถือ พ.ศ. ๒๕๓๓ ๒๕๓๘ และ ๒๕๔๘^{๓๖}

ศาสนา	ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมศาสนา			เงินบริจาคเพื่อสาธารณกุศล		
	๒๕๓๓	๒๕๓๘	๒๕๔๘	๒๕๓๓	๒๕๓๘	๒๕๔๘
พุทธ	๓๒๐	๕๒๑	๑,๕๕๕	๑๑๑	๒๕๑	๒,๐๑๐
อิสลาม	๑๘๘	๔๕๒	๗๒๘	๕๒	๑๐๖	๔๕๕
คริสต์	๓๓๖	๒๕๕	๒,๒๑๘	๑๑๑	๒๓๕	๒,๗๕๐

จากตาราง ณ จะเห็นได้จากค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เพิ่มขึ้นถึง ๖ เท่าจากปี ๒๕๓๓ มุสลิม เพิ่มขึ้นเกือบ ๔ เท่าปี พ.ศ. ๒๕๓๓ และ คริสต์ศาสนิกชน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เพิ่มขึ้นถึง ๖.๖ เท่าจากปี พ.ศ. ๒๕๓๓

ส่วนเงินบริจาคเพื่อสาธารณกุศลนั้นของพุทธศาสนิกชนและ คริสต์ศาสนิกชน เพิ่มขึ้นสูงมาก โดยเฉพาะคริสต์ศาสนิกชน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เพิ่มขึ้นเกือบ ๒.๕ เท่าจากปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ขณะที่พุทธศาสนิกชน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เพิ่มขึ้นถึง ๑๘ เท่าและมุสลิม เพิ่มขึ้น ๕ เท่า

ตาราง ณ ร้อยละของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำแนกตามประเภทและระดับความเชื่อ^{๓๗}

ประเภทของความเชื่อ	รวม	ไม่เชื่อ	เชื่อ	ระดับความเชื่อ		
				น้อย	ปานกลาง	มาก
ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว	๑๐๐.๐	๑.๕	๕๘.๕	๔.๔	๓๒.๘	๖๑.๓
ตายแล้วเกิดใหม่ (ชาตินี้ ชาติหน้า)	๑๐๐.๐	๒๐.๒	๗๕.๘	๒๑.๒	๓๕.๕	๒๒.๗
นรก สวรรค์	๑๐๐.๐	๘.๒	๕๑.๗	๑๖.๔	๔๐.๕	๓๔.๔
สวรรค์ในอก นรกในใจ	๑๐๐.๐	๕.๗	๕๔.๔	๑๒.๒	๔๐.๕	๔๑.๓
กรรมมีจริง	๑๐๐.๐	๑.๖	๕๘.๔	๔.๕	๒๗.๘	๖๕.๗
ทำบุญจะได้ขึ้นสวรรค์	๑๐๐.๐	๗.๕	๕๒.๑	๑๗.๕	๔๒.๕	๓๑.๓
ทำบุญกับพระพุทธเจ้าได้บุญมากที่สุด	๑๐๐.๐	๑๔.๐	๘๖.๐	๒๑.๗	๔๐.๔	๒๓.๕

^{๓๖} เรืองเดียวกัน . หน้า ๓๒

^{๓๗} เรืองเดียวกัน . หน้า ๓๓

จากตาราง ฎ จากการสำรวจพบว่า มากกว่าร้อยละ ๘๐ ของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ยังมีความเชื่อตามคติธรรมทางศาสนา ซึ่งมุ่งเน้นให้ทุกคนเป็นคนดี ไม่เบียดเบียนกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เช่น เรื่องสวรรค์ในอก นรกในใจ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว นรกสวรรค์ ตายแล้วเกิดใหม่ และกรรมมีจริง เป็นต้น โดยเฉพาะเรื่องกรรมมีจริง และเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว นั้น ยังมีประชากรเชื่อมากถึงร้อยละ ๖๕.๗ และร้อยละ ๖๑.๓ ตามลำดับ

ตาราง ฎ ร้อยละของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำแนกตามประเภท และระดับของ
คุณธรรม^{๓๘}

ประเภทของคุณธรรม	รวม	ไม่มี	มี	ระดับของคุณธรรม		
				มีน้อย	มีปานกลาง	มีมาก
ความกตัญญูกตเวที	๑๐๐.๐	๑.๔	๙๘.๖	๒๗.๕	๕๕.๓	๑๕.๘
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	๑๐๐.๐	๑.๗	๙๘.๓	๓๐.๕	๕๔.๖	๑๒.๗
การยอมรับผิด	๑๐๐.๐	๔.๕	๙๕.๕	๔๔.๐	๔๖.๒	๕.๓
ความซื่อสัตย์ สุจริต	๑๐๐.๐	๒.๕	๙๗.๕	๓๕.๖	๕๐.๒	๑๔.๒
ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย	๑๐๐.๐	๓.๑	๙๖.๙	๓๕.๖	๕๒.๒	๙.๑
ความขยันหมั่นเพียร	๑๐๐.๐	๑.๕	๙๘.๕	๒๔.๒	๖๐.๖	๑๕.๒
ความอดทนอดกลั้น	๑๐๐.๐	๓.๑	๙๖.๙	๓๕.๑	๕๑.๖	๑๐.๑
ความเมตตา กรุณา	๑๐๐.๐	๒.๒	๙๗.๘	๓๐.๖	๕๔.๔	๑๕.๐

จากตาราง ฎ ผลการสำรวจ พบว่า ประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป คิดว่าคนไทยในปัจจุบันนี้ยังมีคุณธรรมอยู่ ในเรื่องของ ความกตัญญูกตเวที ความขยันหมั่นเพียร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความเมตตา กรุณา ยังมีอยู่ระดับปานกลาง ส่วนคุณธรรมในเรื่องของการยอมรับผิด ความอดทนอดกลั้น ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย และ ความซื่อสัตย์สุจริตมีค่อนข้างน้อย

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๓๓

ตาราง ร้อยละของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จำแนกตามประเภทและระดับ
ความเห็นที่มีต่อค่านิยมของวัยรุ่นไทย^{๔๐}

ค่านิยมของวัยรุ่นไทย	รวม	ไม่เห็น	เห็นด้วย	ระดับความคิดเห็น		
				น้อย	ปานกลาง	มาก
ชอบอิสระ	๑๐๐.๐	๕.๒	๕๐.๘	๕.๐	๓๔.๓	๔๙.๕
ชอบตามใจตนเอง	๑๐๐.๐	๑๑.๕	๘๘.๑	๕.๒	๓๓.๕	๔๕.๔
ชอบเที่ยวเตร่	๑๐๐.๐	๑๓.๖	๘๖.๔	๕.๑	๓๐.๕	๔๖.๘
ชอบเลียนแบบ	๑๐๐.๐	๑๒.๓	๘๗.๗	๑๑.๓	๓๒.๕	๔๓.๕
ชอบอยู่ในโลกของตนเอง	๑๐๐.๐	๑๓.๕	๘๖.๕	๒๐.๐	๓๘.๐	๒๘.๕
ชอบนอนดึกตื่นสาย	๑๐๐.๐	๑๔.๕	๘๕.๕	๑๐.๖	๓๐.๖	๔๔.๓
ชอบเล่นการพนัน	๑๐๐.๐	๑๗.๑	๘๒.๙	๑๘.๕	๓๔.๒	๒๕.๘
ชอบสร้างสรรค์	๑๐๐.๐	๔.๕	๕๕.๕	๒๒.๓	๔๖.๔	๒๖.๘
ชอบช่วยเหลือผู้อื่น						
ทำประโยชน์ให้กับสังคม	๑๐๐.๐	๔.๕	๕๕.๕	๒๕.๓	๔๔.๖	๒๑.๖
เชื่อมั่นในตนเอง	๑๐๐.๐	๓.๑	๕๖.๕	๑๒.๖	๔๗.๕	๓๖.๘
ไม่มีสัมมาคารวะ	๑๐๐.๐	๑๑.๒	๘๘.๘	๑๖.๓	๓๘.๖	๓๓.๘
ไม่รู้จักรับผิดชอบ	๑๐๐.๐	๑๑.๐	๘๙.๐	๑๘.๕	๔๒.๐	๒๘.๕
ไม่สนใจการเรียน	๑๐๐.๐	๑๑.๔	๘๘.๖	๑๕.๑	๔๑.๖	๒๗.๕
ไม่รู้จักระมัดระวังและอดออม	๑๐๐.๐	๑๐.๕	๘๙.๕	๑๖.๐	๓๕.๖	๓๓.๕
รักตนเองมากกว่าผู้อื่น	๑๐๐.๐	๑๐.๗	๘๙.๓	๑๘.๘	๔๓.๐	๒๗.๕
คลั่งไคล้ดารานักร้อง	๑๐๐.๐	๑๑.๘	๘๘.๒	๕.๒	๒๗.๑	๕๑.๕
ติดอินเทอร์เน็ต/ติดเกมส์	๑๐๐.๐	๑๑.๕	๘๘.๑	๑๐.๘	๒๕.๓	๔๘.๐
ติดมือถือ/โทรศัพท์	๑๐๐.๐	๑๑.๔	๘๘.๖	๗.๔	๒๓.๔	๕๗.๘

จากตาราง ฎ นั้น วัยรุ่นของประเทศไทยความเชื่อมั่นในตนเอง ๓๖.๘ ชอบสร้าง
สรรค์ ๒๖.๘ และชอบอิสระ ๔๙.๕ แต่ถ้ามองในด้านลบแล้ว ชอบเล่นการพนัน ๘๒.๙
ติดมือถือโทรศัพท์ ๕๗.๘ ติดอินเทอร์เน็ต ติดเกมส์ ๔๘.๐ ชอบนอนดึกตื่นสาย ๔๔.๓
จากผลการสำรวจโดยภาพรวมแล้ววัยรุ่นส่วนมากชอบอิสระ ชอบเที่ยวและเล่นการพนัน จึงถือ
ว่าการนำธรรมะไป

^{๔๐} เรืองเดียวกัน , หน้า ๔๓

พัฒนาคุณภาพชีวิตถือว่าได้รับประโยชน์น้อยมาก แม้จะมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏตามทะเบียนบ้าน นอกจากข้อมูลสถิติดังกล่าวข้างต้น ได้มีการสำรวจประชาชนต่างๆ ในกรณีที่จะทำการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องทั้ง ๓ มาตราดังกล่าว เพราะมีการเรียกร้องว่ารัฐธรรมนูญควรที่จะมีการบัญญัติให้ศาสนาพุทธ คือ ศาสนาประจำชาติ เพื่อยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และมีประชาชนนับถือมากที่สุดในประเทศไทย เพื่อจะได้นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาพัฒนาสังคมก้าวหน้าต่อไป โดยการสำรวจของคูสิตโพลล์ วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๕^{๔๔} โดยการสำรวจ ๗๐.๕๔ % และ ๒๗ % จากกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาต่างๆ กันของแต่ละกลุ่ม

- 1 กลุ่มศาสนาพุทธ เห็นว่า

ควรระบุ	๗๒.๒๘ %
ไม่ควรระบุ	๒๖.๐๑ %
ไม่ระบุ	๐๑.๗๑ %
- 2 กลุ่มศาสนาอิสลาม เห็นว่า

ควรระบุ	๔๔.๘๖ %
ไม่ควรระบุ	๕๐.๐๐ %
ไม่ระบุ	๐๕.๑๔ %
- 3 กลุ่มศาสนาคริสต์ เห็นว่า

ควรระบุ	๔๓.๒๕ %
ไม่ควรระบุ	๕๑.๕๐ %
ไม่ระบุ	๐๕.๘๑ %
- 4 กลุ่มศาสนาอื่น เห็นว่า

ควรระบุ	๖๑.๕๐ %
ไม่ควรระบุ	๓๘.๑๐ %
ไม่ระบุ	-

^{๔๔} สวนคูสิตโพลล์ ร่วมกับคณะกรรมการการวิจัย วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๕

จากผลการสำรวจจิตโพลล์ สามารถวิเคราะห์ได้ว่า หากรัฐจำทำแก้ไขรัฐธรรมนูญ ให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และให้การพัฒนาพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาที่คู่กับชาติ และพระมหากษัตริย์ ศาสนาอิสลามก็มีความเห็นด้วยร้อยละ ๔๔.๘๖ % ศาสนาคริสต์เห็นด้วยร้อยละ ๔๓.๒๕ % ศาสนาอื่นๆเห็นด้วยร้อยละ ๖๑.๕๐ % ศาสนาพุทธเห็นด้วยร้อยละ ๗๒.๒๘ % การระบุให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติจึงไม่น่าทำให้สังคมเข่นหมากกันในแต่ละศาสนา มีแต่จะทำให้สังคมมีความเป็นเอกภาพทางความเชื่อศาสนาและวัฒนธรรม หากจะมีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญดังกล่าวมิได้หมายความว่า เป็นการบังคับศาสนาอื่นมานับถือศาสนาพุทธ แต่เป็นการคุ้มครองพระพุทธศาสนาที่มีประชากรนับถือมากที่สุด เปรียบเสมือนในบ้านมีการเลี้ยงไก่ ๑๐๐ ตัว มีแมว ๒ ตัว หมู ๑ ตัว เราก็ต้องสร้างที่อยู่อาศัยให้ไก่ เพราะมีจำนวนมาก แต่การสร้างที่อยู่ให้ไก่ ไม่ได้หมายความว่าเราไม่ดูแลแมว และหมู ดังนั้นการการบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ หรือ ให้ความสำคัญกิจการของคณะสงฆ์ ที่มีมากมายทั่วประเทศ มีแต่ก็จะก่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนมาก และก็จะทำให้สังคมส่วนน้อยได้รับการพัฒนาไปด้วยแต่ถ้าหากไม่ระบุให้ศาสนาพุทธศาสนาประจำชาติ รัฐธรรมนูญเปิดเสรีภาพในการนับถือศาสนา และให้การอุปถัมภ์ทุก ๆ ศาสนา จากผลการการสำรวจข้อมูลในด้านงบประมาณจากสำนักงานงานงบประมาณแห่งชาติ กระทรวงการคลัง รัฐบาลก็ให้การการอุปถัมภ์ทุกศาสนาโดยเฉลี่ยตามอัตราส่วนของผู้นับถือศาสนา พระพุทธศาสนาก็ได้อัตราส่วนตามศาสนิกชนนับถือ จึงถือได้ว่าสร้างความเป็นธรรมทุกศาสนา และถ้าทำการสำรวจประชากรผู้นับถือพระพุทธศาสนาที่อยู่ในอัตราปกติไม่มีผลกระทบ แต่สิ่งที่มีผลกระทบคือ ความสนใจกิจกรรมของพระพุทธศาสนามีน้อยมาก และความศรัทธาต่อพระภิกษุมีน้อยมาก จึงสามารถสรุปได้ว่าผลกระทบด้านลบของพระพุทธศาสนา คือ ความร่วมมือ และ ความศรัทธา ต่อพระพุทธศาสนามีน้อยมากในสังคมปัจจุบัน ชาวพุทธส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนาเฉพาะที่ปรากฏตามทะเบียนบ้าน แต่ความเข้าใจในหลักธรรมและความทราบซึ่ง หรือ ศรัทธาในพระพุทธศาสนายังมีน้อย

บทที่ ๓ ระเบียบวิธีการวิจัย

(Research Methodologie)

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย” ในครั้งนี้ ได้แบ่งการศึกษาค้นคว้าออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑) การวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร โดยศึกษาจากหนังสือเอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ และวิทยานิพนธ์รายงาน การศึกษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาอ้างอิงประกอบการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะศึกษาจาก กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๙,๓๘, และ ๓๓ จากงานทางวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญ และผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาจากสำนักงาน สถิติแห่งชาติ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒) การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ศึกษาการสำรวจโดยการสร้างแบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เจตคติของ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จากพระนิสิต อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๕๘-๒๕๕๙ จำนวน ๒๘๔ รูป/คน ที่ต้องการศึกษาวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยในของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นที่ตั้งของ สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ระหว่างปี ๒๕๕๘-๒๕๕๙

เหตุผลที่ต้องเลือกสถาบันการศึกษาแห่งนี้ เพื่อดำเนินการวิจัย มีดังต่อไปนี้

๑. เป็นแห่งศึกษาค้นคว้าวิชาการทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์ชั้นสูงในระดับ อุดมศึกษาของพระภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกชนทั่วไป ในเขตภาคเหนือตอนล่าง
๒. เนื่องจากวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สังกัดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่เป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูล

ข่าวสารทางพระพุทธศาสนา และเป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของพระนิสิตตลอดถึงผู้สนใจในวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์และเป็นแหล่งที่สามารถให้ข้อมูลแก่ตัวได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยพิจารณาเห็นแล้วว่า วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นสถานที่ที่สมควรจะทำการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ผู้ให้ข้อมูล (The Respondents)

ประชากร และ กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เก็บข้อมูลทั้งหมดใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่ อาจารย์ และพระนิสิตชั้นปีที่ ๑,๒,๓ ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา ที่กำลังปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่และที่เป็นอาจารย์ผู้บรรยายประจำในแต่ละรายวิชา ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น ๓๖๗รูป/คน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากต้องอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นกลุ่มที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มประชากร กล่าวคือใช้พระนิสิต เจ้าหน้าที่และอาจารย์ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา จากแบบสอบถามที่ได้รับตอบกลับในฉบับที่สมบูรณ์ที่สุด จำนวน ๑๘๔ ฉบับ จากจำนวนทั้งสิ้น ๒๘๔ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๗

ตารางที่ ๑ จำนวนประชากรที่ศึกษา

ลำดับที่	สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	ประชากร	ผู้ให้ข้อมูล	ร้อยละ
๑.	พระนิสิต ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มจร.	๓๒๗	๑๕๖	๔๗.๗๐
๒.	เจ้าหน้าที่ ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มจร.	๑๘	๒๑	๘๕.๗๑
๓.	อาจารย์ ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มจร.	๒๒	๗	๓๑.๘๐
	รวม	๓๖๗	๑๘๔	๕๐.๑๓

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากประชากรศึกษาจำนวน ๑๘๔ รูป/คน ดังนั้นในการศึกษาวิจัยได้คำนวณขนาดตัวอย่างเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลโดยคำนวณจากสูตร Yamane คือ

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

n = กลุ่มตัวอย่าง
N = ประชากรทั้งหมด
ค่าความคาดเคลื่อน ซึ่งในที่นี้จะใช้ ๐.๐๕

ที่มา Yamane (๑๙๗๓ : ๑๕๐)

แทนค่า

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

$$= \frac{๓๖๗}{1+๓๖๗(๐.๐๕)^2}$$

$$= ๑๘๔$$

ทั้งนี้จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๘๔ รูป/คน เนื่องจากการสุ่มตัวอย่างมาจากกลุ่มประชากรที่ต่างกัน การหาคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจะต้องคำนวณหาสัดส่วนที่เหมาะสมต่อประชากรในแต่ละกลุ่มโดยคำนวณจากสูตร ดังนี้

$$n_u = \frac{nN_u}{N}$$

ซึ่ง

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
N_u = จำนวนประชากรทั้งหมด
N° = จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม
n_u = จำนวนตัวอย่างที่สุ่มได้ในฉบับที่สมบูรณ์

ที่มา : tagalon อ่างในน้ำชัย ทนุผล (๒๕๔๐ : ๑๔๕)

กลุ่มประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวนประชากร	จำนวนที่สมบูรณ์
พระนิสิต		๑๕๖
ชั้นปี ๑	๗๐	
ชั้นปีที่ ๒	๗๕	
ชั้นปีที่ ๓	๖๕	
ชั้นปีที่ ๔	๓๔	๒๑
เจ้าหน้าที่	๑๘	
อาจารย์	๒๒	
รวม	๒๘๔	

ตัวแปรและการวัดตัวแปร (Variable and Measurement)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการศึกษาโดยคิดเป็นร้อยละ ดังนี้

สถานภาพพื้นฐาน ในการเก็บข้อมูล

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ดังนี้

๑. เพศ หมายถึง เพศชาย ทั้งที่เป็นบรรพชิต และคฤหัสถ์ หรือ เพศหญิง
๒. ระดับการศึกษา หมายถึง มัธยมศึกษา กำลังศึกษาปริญญาตรี ปริญญาตรี ปริญญาโท หรือสูงกว่าปริญญาโท
๓. ถ้าเป็นนิสิต กำลังศึกษาอยู่ชั้นปี ๑, ๒, ๓ หรือ ๔
๔. อายุ หมายถึง น้อยกว่า ๑๘, ระหว่าง ๑๘-๒๕, ๒๖-๓๐, ๓๑-๓๕, ๓๖-๔๐, ๔๑-๔๕, ๔๖-๕๐ หรือ มากกว่า ๕๑ ปีขึ้นไป
๕. สถานภาพ หมายถึง คฤหัสถ์ หรือ นักบวช
๖. อาชีพ หมายถึง นิสิต อาจารย์ เจ้าหน้าที่ หรือ อื่น ๆ
๗. ภูมิลำเนาที่อยู่ในทะเบียนบ้าน หมายถึง จังหวัดพิษณุโลก หรือ ต่างจังหวัด และหรืออื่น ๆ
๘. ภูมิลำเนาในจังหวัดพิษณุโลก หมายถึง ในเขตอำเภอเมือง หรือนอกเขตอำเภอเมือง

ส่วนที่ ๑ เป็นแบบประเมินความคิดเห็น และ ความรู้สึกของผู้ตอบแบบสอบถาม
ข้อปัจจัยด้านต่าง ๆ หมายถึง สภาวะความพร้อมทางด้านจิตที่เป็นความเชื่อ ความรู้ ความรู้สึก
ความคิดเห็นของพระนิสิต เจ้าหน้าที่ และอาจารย์ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลก ที่มีผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๕,๓๘, และ ๗๓ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามรวม ๓๖ ข้อความ ซึ่งจะวัดได้โดยระบบการให้คะแนน (Scoring System) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุความคิดเห็นว่า “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” “เห็นด้วย” “ไม่เห็นด้วย” “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ต่อข้อความที่กำหนดให้ โดยคำตอบที่ระบุไว้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เท่ากับ	๔ คะแนน
เห็นด้วย	เท่ากับ	๓ คะแนน
ไม่เห็นด้วย	เท่ากับ	๒ คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เท่ากับ	๑ คะแนน
ไม่ขอออกความคิดเห็น	เท่ากับ	๐ คะแนน

นอกนั้น นำคะแนนของแต่ละคำถามมาคิดคำนวณค่าน้ำหนักเฉลี่ยและนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายเจตคติที่มีต่อผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย มาตรา ๕,๓๘ และ ๗๓ ในประเด็นย่อยแต่ละข้อความโดยแบ่งช่วงคะแนน ดังนี้

แยกออกเป็น

๒.๑	เจตคติต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕	จำนวน ๒ ข้อ
๒.๒	เจตคติต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘	จำนวน ๑๐ ข้อ
๒.๓	เจตคติต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๓	จำนวน ๘ ข้อ
๒.๔	ความคิดเห็นทั่วไป เกี่ยวกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	จำนวน ๑๐ ข้อ
๒.๕	ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา	จำนวน ๖ ข้อ
๒.๖	ความคิดเห็นทั่วไป เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ	

เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนน

เกณฑ์การวัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย ได้อาศัยเกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) ดังนี้

ช่วงคะแนน	หมายถึง	ความหมาย
๓.๒๖ - ๔.๐๐	หมายถึง	ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๒.๕๑ - ๓.๒๕	หมายถึง	ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติที่เห็นด้วย
๑.๗๖ - ๒.๕๐	หมายถึง	ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติที่ไม่เห็นด้วย
๑.๐๐ - ๑.๗๕	หมายถึง	ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติที่ไม่เห็นด้วยอย่าง

อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์เจตคติที่มีต่อผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย โดยเฉพาะกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๕, ๓๘, และ ๗๓ โดยภาพรวมทั้งหมด ได้อาศัยเกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนในการวิเคราะห์ ดังนี้

เจตคติที่มีต่อการมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญ ในกิจกรรมทางศาสนา หมายถึง สภาวะความพร้อมทางด้านจิตที่เป็นความเชื่อ ความรู้สึก ความคิดเห็นของพระนิสิต เจ้าหน้าที่ และอาจารย์ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชที่มีต่อผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทยมาตรา ๕, ๓๘ และ ๗๓

อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมทั้งหมด ได้อาศัยเกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) ดังนี้

เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนน

ช่วงคะแนน	หมายถึง	ความหมาย
๐๓.๒๖ - ๔.๐๐	หมายถึง	ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง หรือ มากที่สุด
๐๒.๕๑ - ๓.๒๕	หมายถึง	ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติที่เห็นด้วย หรือ มาก
๐๑.๗๖ - ๒.๕๐	หมายถึง	ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติที่ไม่เห็นด้วย หรือ น้อย
๐๑.๐๐ - ๑.๗๕	หมายถึง	ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติที่ไม่เห็นด้วยอย่าง หรือ น้อยที่สุด

ความคิดเห็นทั่วไป หมายถึง ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามจำนวน ๖ ข้อความ ซึ่งวัดได้โดยระบบการให้คะแนน (Scoring System) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุ ความเห็นว่า “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” “เห็นด้วย” “ไม่เห็นด้วย” “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ต่อข้อความ ที่กำหนดให้โดยคำตอบที่ระบุไว้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เท่ากับ	๔ คะแนน
เห็นด้วย	เท่ากับ	๓ คะแนน
ไม่เห็นด้วย	เท่ากับ	๒ คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เท่ากับ	๑ คะแนน

นอกจากนี้ นำคะแนนของแต่ละคำถามมาคิดคำนวณค่าน้ำหนักเฉลี่ยและนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ยเพื่ออธิบายเจตคติที่มีต่อผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย มาตรา ๕,๓๘ และ ๗๓ ในประเด็นย่อยแต่ละข้อความโดยแบ่งช่วงคะแนน ดังนี้

ลักษณะของแบบสอบถาม

แบบสอบถาม เป็นคำถามแบบผสม โดยให้ผู้ตอบเขียนหรือเลือกตอบเกี่ยวกับลักษณะของตนเอง

แบบสอบถาม เป็นแบบประเมินความคิดเห็นและความรู้สึกที่มีต่อปัจจัยด้านต่าง ๆ โดยต่อละข้อจะมีคำตอบให้เลือกตอบในลักษณะประเมินค่าเป็น ๕ ระดับ ตามวิธีการวัดทัศนคติแบบ Likert Scale ซึ่งข้อความในแบบสอบถามจะประกอบด้วยข้อความ ๒ ประเภท คือ ข้อความเชิงรับ (Positive) และ ข้อความเชิงปฏิเสธ (Negative)

การตอบจะให้ผู้ตอบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อความแต่ละข้อ โดยเลือกคำตอบที่กำหนดไว้ ๕ ระดับ

ระดับเจตคติของข้อความ	ความหมายของคำตอบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ในกรณีผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกของตนอย่างมาก
เห็นด้วย	ในกรณีผู้ตอบเห็นว่าข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกส่วนใหญ่ของตน
ไม่เห็นด้วย	ในกรณีผู้ตอบเกิดความไม่แน่ใจต่อข้อความนั้น
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ในกรณีผู้ตอบเห็นว่า ข้อความนั้นไม่สอดคล้องกับความรู้สึกของตนเลย
ไม่ขอออกความคิดเห็น	ในกรณีผู้ตอบเห็นว่า ข้อความนั้นไม่ตรงกับความรู้สึกของตนเลย

เครื่องมือในการวิจัย (The Research Instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีคำถามแบบปลายปิด (close-ended questions) และแบบปลายเปิด (open-ended questions) โดยแบ่งเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามที่ใช้รวบรวมข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อายุ สถานภาพ และ ภูมิลำเนา

ส่วนที่ ๒ เป็นคำถามที่ใช้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติที่มีผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕, ๓๘, และ ๗๓ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๒.๑ เจตคติต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕

ตอนที่ ๒.๒ เจตคติต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘

ตอนที่ ๒.๓ เจตคติต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๓

ส่วนที่ ๓ เป็นคำถามที่ใช้วัดความตั้งใจการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ของผู้ตอบแบบสอบถาม

การทดสอบเครื่องมือ (Pre-testing of the Instrument)

การทดสอบแบบสอบถามก่อนนำไปใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบความตรงในเนื้อหา (content validity) และความเที่ยง (reliability) มีรายละเอียด ดังนี้

๑. การทดสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) เพื่อหาความสอดคล้องของเนื้อหาของแบบสอบถามที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของ พระนิสิต เจ้าหน้าที่ และอาจารย์ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลก โดยนำแบบสอบถามไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาในการทำปัญหาพิเศษเพื่อความถูกต้อง แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

๒. การทดสอบความเที่ยง (reliability) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำไปทดสอบความเที่ยงกับ พระนิสิต เจ้าหน้าที่ และอาจารย์ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๒๐ คน ที่ไม่ได้ถูกสุ่มมาเป็นตัวอย่างในการวิจัย เพื่อหาความเที่ยงของแบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่น โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา

(α coefficient) ของ Cronbach

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum s^2}{s^2_t} \right]$$

เมื่อ α หมายถึง สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

n หมายถึง จำนวนข้อ

s^2 หมายถึง คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ

s^2_t หมายถึง คะแนนความแปรปรวนทั้งหมด

ที่มา : พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (๒๕๔๐ : ๑๒๕ : ๑๒๖)

จากผลการทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามปรากฏว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามในงานวิจัยเรื่องนี้ มีความน่าเชื่อถืออยู่ในระดับสูง ซึ่งมีรายละเอียดของค่าแอลฟา (Alpha coefficient) ในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ความคิดเห็น	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
ด้านความคิดเห็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕	.๕๑๐๔
ด้านความคิดเห็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘	.๕๑๕๒
ด้านความคิดเห็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๓	.๘๘๑๖
ด้านความคิดเห็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมในพระพุทธศาสนา	.๘๖๓๔
ด้านความคิดเห็นทั่วไป ทางพระพุทธศาสนา	.๘๓๕๐

วิธีการรวบรวมข้อมูล (Data Gathering)

๑. ประสานงานกับผู้บริหาร และตัวแทนอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และพระนิสิต ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลก พร้อมแจ้งกำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ทราบ

๒. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามวันเวลา สถานที่ที่กำหนด

๓. นำข้อมูลของแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ วิเคราะห์ แปลความสรุปผล และเขียนรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)

๑. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามตรงตามจำนวนที่ต้องการในฉบับที่สมบูรณ์จำนวน ๑๘๔ ฉบับ จากจำนวน ๒๔๕ ฉบับ

๒. นำข้อมูลที่สมบูรณ์มาลงรหัส ถอดรหัสแล้วนำมาวิเคราะห์ และ ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS/PC+

for Window (Statistical Package for the Social Sciences) สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

๑. คำร้อยละ เพื่อแจกแจงความถี่ในการจัดลำดับชั้นของลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามของอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และพระนิสิต ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลก

๒. คำร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง และวัดการกระจายของข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕, ๓๗, และ ๗๓ ที่เป็นปัญหาและแนวทางในการแก้ไข

๓. น้ำหนักคะแนนค่าเฉลี่ย ในการวิเคราะห์ระดับความตั้งใจของเจตคติต่อผลกระทบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และจิตสำนึกในการทำคุณประโยชน์ต่อการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของผู้ตอบแบบสอบถาม

บทที่ ๔

ผลการวิจัย และ การวิจารณ์

(Results and Discussion)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ สำคัญเพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๕, ๓๘ และ ๗๓ ผลกระทบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๕, ๓๘ และ ๗๓ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับผลกระทบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย ของนิสิต เจ้าหน้าที่ และครูอาจารย์ :

กรณีศึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งผลการวิจัยได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ผลการศึกษาลักษณะข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ ผลการศึกษาคำความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๕, ๓๘ และ ๗๓

ส่วนที่ ๓ ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมกับพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ ๔ ผลการศึกษาข้อคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ ๕ ผลการศึกษาข้อคิดเห็นอื่น ๆ และข้อมูลเสนอแนะเรื่อง ผลกระทบจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

ส่วนที่ ๑ ผลการศึกษาลักษณะข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผลการวิเคราะห์ลักษณะข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มประชากรในการแจกแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะ ทางประชากรส่วนบุคคล ดังนี้

ลักษณะทางประชากร	ผู้ให้ข้อมูล	
	จำนวน (n=๑๘๔)	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๑๘๐	๙๗.๘
หญิง	๔	๒.๒
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐๐
๒. ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษา	๓	๑.๖
กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี	๑๕๖	๘๕.๘
ปริญญาตรี	๑๘	๙.๘
ปริญญาโท	๕	๒.๗
สูงกว่าปริญญาโท	๒	๑.๑
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐๐
๓. กำลังศึกษาปริญญา อยู่ชั้นปีอะไร		
ชั้นปีที่ ๑	๔๓	๒๕.๖
ชั้นปีที่ ๒	๓๕	๑๙.๐
ชั้นปีที่ ๓	๒๗	๑๔.๖
ชั้นปีที่ ๔	๑๘	๙.๘
ไม่ตอบ	๑๓	๗.๑
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	ผู้ให้ข้อมูล	
	จำนวน (n=๑๘๔)	ร้อยละ
๔. อายุ		
น้อยกว่า ๑๘ ปี	๑	.๕
อายุ ๑๘-๒๕ ปี	๑๒๖	๖๘.๕
อายุ ๒๖-๓๐ ปี	๒๓	๑๔.๖
อายุ ๓๑-๓๕ ปี	๖	๔.๔
อายุ ๓๖-๔๐ ปี	๖	๔.๔
อายุ ๔๑-๔๕ ปี	๖	๔.๔
อายุ ๔๖-๕๐ ปี	๒	๑.๑
อายุมากกว่า ๕๑ ปี	๓	๑.๖
ไม่ตอบ	๑	.๕
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐๐
๕. สถานภาพ		
คฤหัสถ์	๕	๔.๕
บรรพชิต	๑๓๕	๗๕.๑
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐
๖. อาชีพ		
นิสิต	๑๕๓	๘๕.๓
อาจารย์	๑๑	๖.๐
เจ้าหน้าที่	๖	๓.๓
อื่น ๆ	๑๐	๕.๔
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	ผู้ให้ข้อมูล	
	จำนวน (n = ๑๘๔)	ร้อยละ
๗. ภูมิลำเนาในสำเนาทะเบียนบ้าน		
อยู่ในจังหวัดพิษณุโลก	๑๐๓	๕๘.๕
นอกจังหวัดพิษณุโลก	๓๕	๔๑.๐
ไม่ตอบ	๒	.๕
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐๐
๘. ภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองหรือต่างอำเภอ		
อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง	๑๑๕	๖๒.๖
อาศัยอยู่นอกเขตอำเภอเมือง	๔๔	๒๖.๕
ไม่ตอบ	๒๕	๑๓.๙
รวม	๑๘๔	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ลักษณะทั่วไปของกลุ่มทางประชากรส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๘.๕ เป็นเพศชาย เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๘๔.๘ เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๒ ร้อยละ ๔๖.๓ เป็นผู้มีอายุระหว่าง ๑๘-๒๕ ปี ร้อยละ ๖๘.๕ เป็นบรรพชิต ร้อยละ ๕๕.๑ มีอาชีพเป็นนิสิต ร้อยละ ๘๕.๓ มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพิษณุโลก ร้อยละ ๕๘.๕ และ อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง ร้อยละ ๖๒.๖

ส่วนที่ ๒ ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕

๑. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ มีรายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น จำนวนความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๙ ที่บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก”

เจตคติของผู้ตอบแบบสอบถามต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๕๐	เห็นด้วยอย่างยิ่ง จำนวน	เห็นด้วย ร้อยละ	ไม่เห็นด้วย จำนวน	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ	ไม่ออกความคิดเห็น จำนวน	ร้อยละ	คะแนน ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑. การที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ หรือผู้เคารพนับถือพุทธศาสนา	๕๗	๓๐.๓	๓๗	๑๙.๗	๓๓	๑๗.๖	๓.๖๔	๑.๑๐	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๒. การที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ว่า พระมหากษัตริย์ทรงให้การอุปถัมภ์ศาสนาและลัทธิอื่น เฉพาะที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน	๔๔	๒๓.๔	๖๔	๓๔.๐	๒๑	๑๑.๒	๓.๗๒	๐.๕๕	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม							๓.๖๘	๑.๐๒	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่าโดยภาพรวมด้านความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙ บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก” ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งโดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๑.๐๒

เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ข้อ ๑ และ ๒ อยู่ในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เหมือนกัน

๒. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘ มีรายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๓

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น จำนวนความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๘ แห่งรัฐธรรมนูญบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพสมบูรณ์ในการนับถือศาสนา วิทยานิพนธ์ทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตาม ศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรม ตามความเชื่อของตน เมื่อไม่เป็นปฏิกิริยาต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม อันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าว บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง มิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรุกรอนสิทธิหรือเสรีประโยชน์อันควรมิใครได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนานิกายศาสนา วิทยานิพนธ์ในทางศาสนา หรือปฏิบัติศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อที่แตกต่างจากบุคคลอื่น”

เจตคติผู้ตอบแบบสอบถามต่อกฎหมาย รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘	เห็นด้วยอย่างยิ่ง				เห็นด้วย				ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง				ระดับความ คิดเห็น
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
๑. ท่านคิดว่าบุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพที่จะเลือก นับถือศาสนา วิทยานิพนธ์หรือนิกายตามความเชื่อของตน	๓๔	๑๘.๑	๘๘	๔๘.๘	๕๐	๒๖.๖	๑๒	๖.๔	-	-	-	-	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
๒. ท่านนับถือลัทธิศาสนาหรือนิกายต่างกันอย่างชัดเจน การสงบเรียบร้อยของประชาชนและศีลธรรมอันดี ของประชาชน	๒๔	๑๒.๘	๘๖	๔๕.๖	๕๒	๒๗.๖	๒๒	๑๑.๖	-	-	-	-	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
๓. ท่านคิดว่าการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ลัทธิ หรือนิกายต่าง ๆ ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย และ ศีลธรรมอันดีงามของประชาชน	๑๕	๑๐.๑	๗๖	๔๑.๐	๕๕	๒๙.๓	๓๓	๑๗.๖	-	-	-	-	เห็นด้วย อย่างยิ่ง

ตารางที่ ๔.๓ (ต่อ)

เจตคติผู้ตอบแบบสอบถามต่อกฎหมาย		เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ไม่ออกความคิดเห็น		คะแนนค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
๔. รัฐจะใช้อำนาจตรองความเชื่อของศาสนา ลัทธิหรือนิกายไม่ได้		๒๓	๑๒.๒	๗๖	๔๐.๔	๕๐	๒๖.๖	๓๓	๑๗.๖	๒	๑.๑	๓.๔๖	๐.๕๖	ี
๕. รัฐต้องให้การคุ้มครองพิธีกรรมทางศาสนา ลัทธิหรือนิกายต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนและศีลธรรมอันดีของประชาชน		๒๕	๑๓.๓	๗๖	๔๐.๔	๕๑	๒๖.๑	๓๒	๑๗.๐	-	-	๓.๕๑	๐.๕๓	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๖. ถิระหรือเสรีภาพทางศาสนา ลัทธิ หรือนิกายต่าง ๆ ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน		๒๕	๑๕.๔	๗๒	๔๓.๖	๔๕	๒๓.๕	๒๗	๑๔.๔	๑	๐.๕	๓.๖๐	๐.๕๔	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตารางที่ ๔.๓ (ต่อ)

เจตคติผู้ตอบแบบสอบถามต่อกฎหมาย รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘		เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ไม่ออกความคิดเห็น		คะแนน ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
๗. ท่านมีความมั่นใจทุกคนที่ต้องรู้สึกลัวเพื่อนต่างศาสนา ลัทธิ หรือ นิกาย ที่เพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตาย จึงไม่ การทำลาย ประหวั่นภัยต่อกันและกัน		๔๔	๒๓.๔	๖๔	๓๔.๐	๕๔	๒๘.๗	๒๑	๑๑.๒	๑	๐.๕	๓.๗๐	๐.๕๗	ให้เหตุผล อย่างยิ่ง
๘. การที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๓๘ ให้สิทธิเสรีภาพในการ นับถือศาสนา นิกาย หรือ ลัทธิ เป็นการ เหมาะสมแล้ว		๒๔	๑๒.๘	๘๓	๔๔.๑	๓๘	๒๐.๒	๓๖	๑๙.๑	๓	๑.๖	๓.๔๘	๑.๐๐	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
๙. มนุษย์ทุกคนไม่ควรนำศาสนา ลัทธิ หรือ นิกาย มา เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง		๕๐	๒๖.๖	๔๕	๒๖.๑	๕๔	๒๘.๗	๓๐	๑๖.๐	-	-	๓.๖๕	๑.๐๕	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
๑๐. ท่านคิดว่า การบังคับเช่นนี้ทำให้ผู้อื่น ให้นับถือ หรือ เชื่อตามศาสนา ลัทธิ หรือ นิกายใด ๆ เป็นสิ่ง ไม่ควรทำอย่างยิ่ง		๗๑	๓๗.๘	๔๕	๒๓.๕	๕๑	๒๗.๑	๑๗	๙.๐	-	-	๓.๕๒	๑.๐๑	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
รวม												๓.๖๑	๐.๕๔	เห็นด้วย อย่างยิ่ง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า โดยภาพรวมด้านความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘ แห่งรัฐธรรมนูญบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพสมบูรณ์ในการนับถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตาม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรม ตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ ของพลเมือง และ ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าว บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง มิให้รัฐกระทำ การใด ๆ อันเป็นการรุกรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมิใครได้ เพราะเหตุที่ถือ ศาสนานิกายศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธี กรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น” มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ที่เห็นด้วย อย่างยิ่ง โดย มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๑ และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๔

เมื่อจำแนกรายด้าน ก็พบว่า ในทุกประเด็นคำถาม ในส่วนที่ ๒ ตั้งแต่ข้อที่ ๑-๑๐ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมี ค่าเฉลี่ย ๓.๔๕ - ๓.๕๒ ตามลำดับ

๓. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓
มีรายละเอียดตามตารางที่ ๔.๔ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๔ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓ ที่บัญญัติว่า “รัฐจะต้องให้ความอุปถัมภ์ และคุ้มครอง พระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อ ส่งเสริมคุณธรรม และ พัฒนาคุณภาพชีวิต”

เจตคติผู้ตอบแบบสอบถามต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ไม่ออกความคิดเห็น	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความคิดเห็น
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ											
๑. รัฐจะต้องให้การอุปถัมภ์และคุ้มครองทุกศาสนา	๕๖	๒๕.๘	๖๗	๓๕.๖	๕๑	๒๗.๑	๕	๒.๘	๑	๐.๕							๓.๕๑	๐.๕๐	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๒. ในการอุปถัมภ์นั้น งบประมาณที่ให้แต่ละศาสนาควรคำนึงถึงจำนวนประชาชนผู้นับถือศาสนา การใช้งบประมาณ ควรให้ตามอัตราส่วนของผู้นับถือศาสนา	๖๗	๓๕.๖	๖๓	๓๓.๕	๔๒	๒๒.๓	๑๒	๖.๔	-	-							๔.๐๐	๐.๕๒	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๓. การให้การอุปถัมภ์และคุ้มครองนั้นควรให้เฉพาะศาสนาที่มีศาสนิกชนที่ส่งเสริมความสันติสุขให้กับสังคมเท่านั้น	๕๔	๒๘.๗	๗๗	๔๑.๐	๓๗	๑๙.๗	๑๒	๖.๔	๔	๒.๑							๓.๕๐	๐.๕๗	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๔. รัฐต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ระหว่างศาสนา เพื่อความเข้าใจบุคคลต่างศาสนา	๕๐	๒๖.๖	๗๗	๔๑.๐	๔๕	๒๓.๕	๑๒	๖.๔	-	-							๓.๕๐	๐.๕๗	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า โดยภาพรวมด้านความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๓ ที่บัญญัติว่า “รัฐจะต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต” อยู่ในระดับ ที่มีความเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๘ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๓ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีเจตคติในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๓ อยู่ในเกณฑ์ที่ เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อจำแนกรายด้าน ก็พบว่า ในทุกประเด็นคำถามตามตารางที่ ๔.๔ ตั้งแต่ข้อที่ ๑-๘ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๓ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็น อยู่ในระดับที่เห็นด้วยยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๑ - ๔.๐๐ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๘๓-๐.๕๓ ตามลำดับ

๔. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีรายละเอียดตามตารางที่ ๔.๕ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๔ (ต่อ)

เจตคติผู้ตอบแบบสอบถามต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๓	เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ไม่ออกความคิดเห็น		คะแนน ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระ ยะ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
๕. การเผยแพร่ศาสนาต้องไม่เป็นการทำลายศาสนาหรือลัทธิอื่น เพื่อความสงบสุขของสังคม และประเทศชาติ	๕๒	๒๗.๗	๔๘	๒๕.๕	๖๓	๓๓.๕	๒๑	๑๑.๒	-	๑.๐๐	เ อ ย า ง ย ิ ง
๖. รัฐบาลให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในการเผยแพร่หลักธรรมน้อยมากหากเปรียบเทียบการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ	๖๕	๓๖.๗	๕๔	๒๘.๗	๕๒	๒๗.๗	๕	๒.๖	-	๐.๕๒	เ ห ็ น ด ว ัย เ อ ย า ง ย ิ ง
๗. หากรัฐบาลให้งบประมาณในการเผยแพร่หลักธรรมและการปฏิบัติธรรมจะทำให้สังคมมีการพัฒนามากกว่าปัจจุบัน	๖๕	๓๔.๖	๕๖	๒๙.๘	๔๘	๒๕.๕	๑๕	๘.๐	-	๐.๕๗	เ ห ็ น ด ว ัย เ อ ย า ง ย ิ ง
๘. ในปัจจุบันรัฐได้ให้การสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต	๓๕	๑๘.๖	๘๕	๔๕.๒	๕๐	๒๖.๖	๑๐	๕.๓	๔	๐.๕๐	เ ห ็ น ด ว ัย เ อ ย า ง ย ิ ง
รวม	๓.๘๘								๐.๕๓		เ ห ็ น ด ว ัย เ อ ย า ง ย ิ ง

ตารางที่ ๔.๕ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

คำถาม ด้านความคิดเห็นทั่วไป	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ค่าเฉลี่ยเบนมาตรฐาน	คะแนน ค่าเฉลี่ย	ไม่ออกความคิดเห็น		ระดับความคิดเห็น
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	
๑.ไปวัดทำน้ไปวัดบ่อยเพียงใด	๗๔	๓๕.๔	๔๓	๒๒.๕	๕๑	๒๗.๑	๑๒	๖.๔	๐.๕๘	๓.๕๕	-	-	เห็นด้วย
๒.กรณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ไปร่วมกิจกรรมตลอดมา	๗๒	๓๘.๓	๕๖	๒๙.๘	๔๐	๒๑.๓	๑๒	๖.๔	๐.๕๔	๔.๐๐	-	-	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๓.ทุกครั้งที่ได้ไปวัดที่ไปร่วมกิจกรรม "ไหว้พระ สวดมนต์ และสังฆทาน"	๖๕	๓๔.๖	๕๒	๒๗.๗	๔๒	๒๒.๓	๒๑	๑๑.๒	๐.๖๒	๓.๘๕	-	-	เห็นด้วย
๔.ที่พักหรือบ้าน ที่ได้นำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสวดมนต์ การนั่งสมาธิ และนำปฏิบัติที่บ้าน	๕๐	๒๖.๖	๖๐	๓๑.๕	๕๔	๒๘.๗	๑๓	๖.๕	๐.๕๘	๓.๗๘	๑.๖	๑.๖	เห็นด้วย
๕.หากที่พระภิกษุมหาเถรที่วัดที่จะไปร่วมฟังด้วยเสมอ	๖๔	๓๔.๐	๕๔	๒๘.๗	๔๔	๒๓.๔	๑๘	๙.๖	๐.๕๕	๓.๕๑	-	-	เห็นด้วย
๖.ถ้าหากอยู่ที่พักหรือบ้านก็จะศึกษาธรรมจากหนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ ซีดี และวีดีโอเสมอ	๓๕	๑๘.๖	๕๕	๓๑.๔	๖๕	๓๔.๖	๑๘	๙.๖	๐.๕๖	๓.๕๘	๑.๖	๑.๖	เห็นด้วย
๗.ทุกครั้งที่ได้ไปวัดในพระพุทธศาสนา จะร่วมบริจาคเงินหรือปัจจัยอื่น ๆ เพื่อบำรุงศาสนา	๔๔	๒๓.๔	๖๐	๓๑.๕	๔๓	๒๒.๕	๓๐	๑๖.๐	๐.๖๒	๓.๖๒	๑.๖	๑.๖	เห็นด้วย

ตารางที่ ๔.๕ (ต่อ)

รายการที่ ๔.๕ (ต่อ)	เห็นด้วยอย่างยิ่ง จำนวน ร้อยละ	เห็นด้วย จำนวน ร้อยละ	ไม่เห็นด้วย จำนวน ร้อยละ	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จำนวน ร้อยละ	ไม่ออกความคิดเห็น จำนวน ร้อยละ	คะแนน ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ คิ	
								ให้	อ
๘.หากมีรายการวิทยุ หรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับธรรมะ ท่านติดตามรายการนั้นอยู่เสมอ	๒๕ ๑๕.๔	๕๓ ๒๘.๒	๕๗ ๓๐.๐	๓๕ ๑๘.๖	๖ ๓.๒	๓.๓๖	๑.๐๗		
๙.เมื่อได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมก็นำไปเผยแพร่ แก่ผู้สอนครอบครัวและเพื่อนเสมอ	๒๗ ๑๔.๔	๖๔ ๓๔.๐	๕๕ ๓๑.๔	๒๗ ๑๔.๔	๓ ๑.๖	๓.๗๔	๐.๕๖	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	
๑๐.ท่าน ครอบครัวญาติและเพื่อนๆ ได้นำหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาคุณภาพชีวิตท่าน	๔๔ ๒๓.๔	๖๖ ๓๕.๑	๒๔.๕ ๒๔	๑๒.๘	-	๓.๕๑	๐.๕๕	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	
รวม						๓.๗๘	๑.๐๐	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า โดยภาพรวม ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมทางพระพุทธศาสนา มีเจตคติอยู่ในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๑.๐๐

เมื่อจำแนกรายด้าน ก็พบว่า ในทุกประเด็นคำถามในส่วนที่ ๒ ตารางที่ ๔.๕ ตั้งแต่ข้อที่ ๑-๑๐ ตามกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ผู้ตอบแบบสอบถาม เจตคติที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีระดับค่าเฉลี่ย ๓.๓๖ - ๔.๐๐ ตามลำดับ

๔. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นทั่วไป เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
มีรายละเอียดตามตารางที่ ๔.๖ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๖ จำแนก ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ระดับความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
มีรายละเอียดดังนี้

เจตคติด้านความคิดเห็นทั่วไป	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ไม่ออกความคิดเห็น		คะแนน ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความเห็น
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
๑.รายการธรรมะทางโทรทัศน์ วิทยุ หรือ สิ่งตีพิมพ์ อื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนายังมีน้อยมาก จึงทำให้ การเผยแพร่ธรรมะไม่สัมฤทธิ์ผล	๖๗	๓๕.๖	๕๗	๓๐.๓	๓๒	๑๗.๐	๒๔	๑๒.๘	-	-	๓.๓๖	๑.๐๘	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
๒.พุทธศาสนิกชนที่ต้องร่วมกันช่วยบริจาคเงินเพื่อ การเผยแผ่หลักธรรมเพื่อนำสันติสุขสู่ประชาชน	๔๐	๒๑.๓	๗๗	๔๑.๐	๔๔	๒๓.๔	๑๕	๘.๐	๔	๒.๑	๓.๗๔	๐.๕๖	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
๓.การเผยแผ่หลักธรรม ท่านคิดว่าเป็นหน้าที่ของ พุทธศาสนิกชนทุกคนมิใช่เฉพาะพระภิกษุสามเณร เท่านั้น	๖๐	๓๑.๕	๔๕	๒๖.๑	๕๐	๒๖.๖	๒๑	๑๑.๒	-	-	๓.๘๒	๑.๐๒	เห็นด้วย อย่างยิ่ง

ตารางที่ ๔.๖ (ต่อ)

คะแนน ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
๓.๓๑	๐.๕๖	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
๔.๐๐	๐.๕๕	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
๔.๐๐	๐.๕๐	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
๓.๗๐	๐.๕๗	เห็นด้วย อย่างยิ่ง

๔. ท่านคิดว่าหลักสูตรของพระพุทธศาสนาไม่ได้
พัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะขาดการเผยแพร่ธรรมที่มี
ประสิทธิภาพ

๕. รัฐบาลให้งบประมาณในการพัฒนาศาสนาโดย
ทั่วไปน้อยมาก เพราะรัฐบาลเห็นความสำคัญทาง
ด้านเศรษฐกิจมากกว่า

๖. ท่านคิดว่า สังคมเสื่อมโทรม เพราะว่า บุคคลใน
สังคม ได้รับประโยชน์จากศาสนาในการพัฒนา
คุณภาพชีวิต จึงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ

รวม

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า โดยภาพรวมในด้านความคิดเห็นทั่วไป เกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๐ และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๗

ทั้งนี้เมื่อจำแนกรายด้าน ก็พบว่า ความคิดเห็นทั่วไป เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ข้อที่ ๑-๖ ตามตารางที่ ๔.๖ มีเจตคติที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๓๑-๔.๐๐ ตามลำดับ

ส่วนที่ ๕ ข้อเสนออื่น และ ข้อเสนอแนะ จากผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะเปิดพื้นที่ให้กับพระพุทธศาสนามากขึ้น แต่ก็ยังขาด การปฏิบัติในฐานะที่มีพลเมืองของประเทศนับถือเป็นส่วนมาก มีเพียงรัฐธรรมนูญที่บัญญัติ ไว้เท่านั้นว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ

รัฐธรรมนูญไม่ได้ส่งเสริมพระพุทธศาสนาที่ชัดเจน แต่ในแง่ของการปฏิบัติ ถ้าเปรียบเทียบจำนวนศาสนิกของแต่ละศาสนาที่มีอยู่ในประเทศไทยแล้ว การให้งบประมาณ สนับสนุนต้องให้เป็นไปตามจำนวนศาสนิก ไม่ใช่ให้งบประมาณในทุกศาสนาเท่าเทียมกัน หรือแม้ถึงการไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รัฐบาลก็ต้องให้การสนับสนุนเท่าเทียมกันใน แ่งของการอำนวยความสะดวกไม่ใช่เลือกปฏิบัติเพียงศาสนาใดศาสนาหนึ่งเท่านั้น นี่ก็นับว่า เป็นผลกระทบจากรัฐธรรมนูญที่ไม่มีผลในแง่ของการนำไปใช้ปฏิบัติตามกรอบของกฎหมาย

ในส่วนการปฏิบัติศาสนกิจ ถ้ารัฐบาลให้การสนับสนุน ถ้าเปรียบเทียบตามสัดส่วน ของศาสนิกแล้ว รัฐบาลควรให้การสนับสนุนและเอื้อเวลาในการไปปฏิบัติตนตามหลักความ เชื่อของศาสนิกที่มากกว่า เช่น มีวันหยุดราชการที่ตรงกับวันขึ้นปีใหม่สงกรานต์ และส่งเสริมให้ บุคลากรในองค์กรต่าง ๆ ทำความดีเพื่อพัฒนาตน พัฒนาคณะ และพัฒนางานไปพร้อม ๆ กัน ไม่ควรมุ่งด้านเศรษฐกิจ และการแข่งขันในการลงทุนมากจนเกินไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๘ เป็นการขัดกับ หลักสิทธิเสรีภาพด้านการนับถือศาสนา สาเหตุเพราะ

๑. พระพุทธศาสนากับสถาบันพระมหากษัตริย์ดำเนินมาในลักษณะอาศัยกันมาตั้งแต่ ครั้งโบราณกาล โดยการอิงหลักประเพณี

๒. พระพุทธศาสนาที่เสื่อมหายไปจากประเทศอินเดีย ก็เพราะผู้นำโดยเฉพาะรัฐ ไม่ได้ให้การสนับสนุนทั้งในแง่ของการออกกฎหมายคุ้มครอง และงบประมาณในการบูรณะ ส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงแผ่หลาย โดยอิงจากประวัติศาสตร์

ข้อเสนอแนะ จากผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ได้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

ในส่วนผลกระทบจากรัฐธรรมนูญ ต่อพระพุทธศาสนาจากแบบสอบถามในครั้ง นี้ ยังไม่ชัดเจน

การที่รัฐธรรมนูญเขียนไว้ว่า รัฐต้องการให้คุ้มครองทุกศาสนาเท่าเทียมกันนั้นจริงในแง่ของตัวอักษร แต่ในการปฏิบัติเมื่อ ศาสนิกของพระพุทธศาสนาถูกทำร้ายถึงแก่ชีวิต ดูเหมือนว่า กฎหมายกลางของประเทศ จะไปอยู่ภายใต้กฎหมายอื่น ๆ

ในประเด็นการให้งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนานั้น รัฐต้องให้ความเสมอภาคทุกศาสนา แต่ดูเหมือนว่างบประมาณในการจัดสรรยังไม่เหมาะสม

การส่วนทุนด้านการศึกษาเรียนต่อทั้งในและต่างประเทศ ศาสนิกของบางศาสนาในประเทศไทย รัฐบาลมีทุนให้ศึกษาต่อด้านศาสนาในต่างประเทศตั้งแต่ต้นระดับชั้นต้นจนสำเร็จระดับอุดมศึกษา (ปริญญาเอก) ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับศาสนิกของพระพุทธศาสนา ก็คือ รัฐบาลควรมีทุนให้พุทธศาสนิกชนศึกษาเรียนต่อต่างประเทศทางด้านศาสนา หรือศาสนาเปรียบเทียบยังต่างประเทศ

ในการปฏิบัติของรัฐบาลตามกรอบของรัฐธรรมนูญ รัฐควรส่งเสริมให้ผู้มีความรู้ทางศาสนาเข้าไปมีบทบาทในสังคมให้มากกว่านี้เป็นอยู่ เช่น เป็นครูศาสนาในกองทัพ เรียกว่า “อนุศาสนาจารย์” เป็นต้น ให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ ทุกองค์กรตามสัดส่วนของศาสนิก และรัฐบาลก็ต้องให้การอุปถัมภ์เปิดตำแหน่ง มีกฎหมายที่เอื้อต่อการยอมรับให้มากขึ้น

ในส่วนการส่งเสริมศรัทธาของประชาชน รัฐบาล ต้องส่งเสริมจริยธรรมให้มาก เพราะจริยธรรมเกิดจาก ศรัทธาของศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันที่มีความเป็นมาคู่กับชาติไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ในประเทศ รัฐบาลต้องให้การสนับสนุน โดยเฉพาะด้านการศึกษาของสถาบัน สงฆ์ให้มีสวัสดิการแบบให้เปล่า เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและมีเทคนิควิธีการในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนให้เข้าใจ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริง

ในการคุ้มครอง รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘ เรื่องสิทธิและเสรีภาพของคนไทยในการนับถือศาสนา รัฐต้องให้การคุ้มครอง ไม่ใช่ใช้อำนาจในการควบคุม โดยให้รัฐพิจารณาพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย พุทธศักราช ๒๕๐๕ ทั้ง ๕ หมวด สรุปมีใจความว่า รัฐเข้ามาควบคุม หรือคุ้มครองพระพุทธศาสนา ให้พิจารณาความหมายของคำว่า “ควบคุม” คือการออกกฎระเบียบให้กระทำ หรือไม่ให้กระทำแม้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ถูกควบคุมก็ตาม”

การด้านการถือบวชในเพศบรรพชิต ก็เป็นสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ศาสนาก็เป็นองค์กรเอกชน เพราะมีพื้นฐานมาจากปัจเจกบุคคล รัฐไม่ควรเข้ามาควบคุมนโยบายด้านการบริหาร ด้านทรัพย์สิน และ ด้านการแต่งตั้งสมณศักดิ์ แต่ควรส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษา ด้านการประชาสัมพันธ์การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และด้านการส่งเสริมพุทธธรรมให้มากขึ้น

บทที่ ๕

สรุป และ ข้อเสนอแนะ

(Summary and Recommendations)

สรุปผลการวิจัย (Summary)

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาท ในประเทศไทย” กรณีศึกษาเฉพาะ พระนิสิต เจ้าหน้าที่ และ อาจารย์ ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลกในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา ๙, ๓๘ และ ๓๓
๒. เพื่อศึกษาผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๙, ๓๘ และ ๓๓ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย
๓. เพื่อทราบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบต่อรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย การวิจัยได้แบ่งเป็น ๒ ภาค คือ ภาคการวิจัยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ ภาคการศึกษาภาคสนาม

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ๒ ลักษณะ คือ

๑. การวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research)

โดยศึกษาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๙, ๓๘ และ ๓๓ จากงานทางวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญ และผลกระทบ พุทธศาสนาจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ และ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

โดยการกำหนดขอบเขตว่าจะทำการศึกษาความคิดเห็นของประชากรทั่วไปซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจากอาจารย์ นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จำนวน ๒๘๔ รูป/คนโดยจัดเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และ

แปลผล เขียนรายงานการวิจัย พิมพ์เอกสารผลการวิจัยฉบับร่าง พิมพ์ผลงานการวิจัยฉบับย่อ และ ฉบับสมบูรณ์ เสนอแนะ และ รายงานผลการวิจัยเผยแพร่

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างจากพระนิสิต เจ้าหน้าที่ และอาจารย์ของวิทยาลัยสงฆ์พระพุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๒๘๔ รูป/คน แต่เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แบบสอบถามตอบกลับในฉบับที่สมบูรณ์จำนวน ๑๘๔ ชุด ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage random sampling method) สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและได้ปรับปรุงจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสอบผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) และทดสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม (reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่นอกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิเคราะห์หาความเที่ยงสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient)

ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๔ ในการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม ๒๕๔๘ ถึงเดือน มีนาคม ๒๕๔๙ หลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้ถอดรหัสและมาวิเคราะห์เชิงสถิติ และ นำสถิติที่ได้มาแปลผล และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคม SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) สำหรับสถิติที่ใช้ ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

๑. ค่าร้อยละ เพื่อแจกแจงความถี่ในการจัดลำดับขั้นของลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามของอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และพระนิสิต ของวิทยาลัยสงฆ์พระพุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลก

๒. ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางและวัดการกระจายของข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕, ๓๗, และ ๗๓ ที่เป็นปัญหาและแนวทางในการแก้ไข

๓. น้ำหนักคะแนนค่าเฉลี่ย ในการวิเคราะห์ระดับความตั้งใจของเจตคติต่อผลกระทบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และ จิตสำนึกในการทำคุณประโยชน์ต่อการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ขอบเขตการสำรวจทัศนคติผู้วิจัยมุ่งเน้นกลุ่มประชากร คือ พระนิสิต เจ้าหน้าที่ และอาจารย์ ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลก โดยส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสามเณร สรุปการวิจัยสรุป ได้ดังนี้

๑. ลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๗.๘ เป็นเพศชาย เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๘๔.๘ เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๒ ร้อยละ ๔๗.๓ เป็นผู้มีอายุระหว่าง ๑๘-๒๕ ปี ร้อยละ ๖๘.๕ เป็นบรรพชิต ร้อยละ ๕๕.๑ มีอาชีพเป็นนิสิต ร้อยละ ๘๕.๓ มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพิษณุโลก ร้อยละ ๕๘.๕ และ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง ร้อยละ ๗๑.๗

๒. ความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญพุทธศักราช ๒๕๔๐

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญมาตรา ๕ บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และ ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก” พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม อยู่ในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๕ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีเจตคติที่สอดคล้องกับเนื้อหาของรัฐธรรมนูญที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

๓. ความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญพุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๘

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘ แห่งรัฐธรรมนูญ บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพสมบูรณ์ในการนับถือศาสนานิกายของศาสนา หรือลัทธิ นิยมทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรม ตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าว บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง มิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการริดรอนสิทธิหรือเสรีประโยชน์อันควรมิใคร่ได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนานิกายศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น” ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า อยู่ในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๑ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๔ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีเจตคติสอดคล้องกับเนื้อหาในรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๘ อยู่ในเกณฑ์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยอย่างยิ่ง

๓. ความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญพุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๗๓

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๓ ที่บัญญัติว่า “รัฐจะต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต” พบว่าอยู่ในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมี ค่าเฉลี่ย ๓.๘๘ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๓ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีเจตคติสอดคล้องกับเนื้อหาในรัฐธรรมนูญมาตรา ๗๓ อยู่ในเกณฑ์ที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

๔. ความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า อยู่ในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๑.๐๐ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีเจตคติใน กิจกรรมการส่งเสริมพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ อยู่ในเกณฑ์ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยอย่างยิ่ง

๕. ความคิดเห็นด้านความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พบว่า อยู่ในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๐ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๗ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีเจตคติด้านความคิดเห็นโดยทั่วไปที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในอยู่ในเกณฑ์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตามจากการวิจัยครั้งนี้ยังไม่พบว่า ผลกระทบที่สำคัญเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญพุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕, ๓๘ และ ๗๓ นั้นจะทำให้พระพุทธศาสนามีผลกระทบต่อการเผยแผ่ศาสนา หรือการกระทำกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนาเลย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสถาบันการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ หรือมองประเด็น ทางการเมืองในการให้ความคุ้มครองจากรัฐยังมีองค์กรที่รองรับ อาทิเช่น สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานวัฒนธรรม ในแต่ละจังหวัด หรือ การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมของรัฐในการเผยแผ่หลักธรรม และ การทำพิธีกรรมทางศาสนา ของผู้นำในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ต้องมีความชัดเจนและต่อเนื่อง

ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงผลกระทบจากรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕, ๓๘ และ ๗๓ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาท ในประเทศไทย” กรณีศึกษาเฉพาะพระนิสิต เจ้าหน้าที่ และอาจารย์ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อศึกษาแนวทาง และวิธีในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระ พุทธศาสนาให้แผ่หลายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

๑. จากผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕ มีน้อยมากเพียงร้อยละ ๑๗.๖ เท่านั้น ในขณะที่ปริมาณความถี่จากผลที่ไม่กระทบจากรัฐธรรมนูญนั้นมีมากถึง ร้อยละ ๘๐.๓

๒. จากผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบจากรัฐธรรม แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๘ มีน้อยมาก เพียงร้อยละ ๖.๔ เท่านั้น ในขณะที่ ปริมาณความถี่จากผล ที่ไม่กระทบจากรัฐธรรมนุญนั้นมีมากถึง ร้อยละ ๔๘.๘

๓. จากผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบจากรัฐธรรม แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๗๓ มีน้อยมาก เพียงร้อยละ ๔.๘ เท่านั้น ในขณะที่ ปริมาณความถี่จากผล ที่ไม่กระทบจากรัฐธรรมนุญนั้นมีมากถึง ร้อยละ ๔๕.๒

๔. จากผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมพระพุท ศาสนามีมาก ถึงร้อยละ ๓๕.๔ ในขณะที่ปริมาณความถี่จากผลกระทบมีน้อยมากเพียง ร้อยละ ๖.๔ เท่านั้น

๕. จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทศาสนา นั้นมีมาก ถึงร้อยละ ๔๑.๐ ในขณะที่ปริมาณความถี่จากผลกระทบนั้น มีน้อยมากเพียง ร้อยละ ๒.๑ เท่านั้น

๖. จากผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบจากรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕ , ๓๘ และ ๗๓ ต่อพระพุทศาสนาเถรวาท ในประเทศไทย”

ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนุญฉบับนี้ จะส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทศาสนามากขึ้น แต่ก็ ดูเหมือนว่า ในการปฏิบัติต่อพระพุทศาสนา มีเพียงว่า บัญญัติไว้เท่านั้นว่า พระมหา กษัตริย์ทรงเป็นพุทมามกะ คือ ผู้นับถือพระพุทศาสนา เท่านั้น

รัฐธรรมนุญไม่ได้ส่งเสริมพระพุทศาสนาที่ชัดเจน ถ้ามองในแง่ของการปฏิบัติ แล้วเมื่อเปรียบเทียบจำนวนของศาสนิกของแต่ละศาสนาที่มีอยู่ในประเทศไทย การให้ งบประมาณสนับสนุนต้องให้เป็นไปตามจำนวนของศาสนิกในแต่ละศาสนา ไม่ใช่ ให้งบประมาณในทุกศาสนาเท่าเทียมกัน หรือแม้ถึงการไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รัฐบาลก็ต้องให้การสนับสนุนเท่าเทียมกันในแง่ของการอำนวยความสะดวกไม่ใช่เลือก

ปฏิบัติเพียงศาสนาใดศาสนาหนึ่งเท่านั้น นี่ก็นับว่าเป็นผลกระทบจากรัฐธรรมนูญที่ไม่มีผลในแง่ของการนำไปใช้ปฏิบัติตามกรอบของกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ในส่วนการปฏิบัติศาสนกิจ รัฐบาลต้องให้การสนับสนุนตามสัดส่วนของศาสนิก ไม่ใช่เลือกปฏิบัติ

ในด้านการให้งบประมาณสนับสนุนการประกอบพิธีทางศาสนานั้น รัฐต้องให้ความเสมอภาคกับทุกศาสนา จัดสรรงบประมาณในการจาริกแสวงบุญแก่จำนวนของศาสนิก ให้เท่าเทียมกัน

ในด้านการส่งเสริมทุนการศึกษาเรียนต่อทั้งในและต่างประเทศ รัฐบาลไม่เคยมีทุนให้พุทธศาสนิกชนไปศึกษาเรียนต่อต่างประเทศด้านศาสนาปรัชญา หรือศาสนาเปรียบเทียบยังต่างประเทศเหมือนกับที่ปฏิบัติต่อศาสนิกของศาสนาอื่นเลย จะมีก็เพียงคนในองค์กรเดียวกันส่งเสริมกันเองตามลำพังเท่านั้น

ในด้านการปฏิบัติของรัฐบาลตามกรอบของรัฐธรรมนูญ รัฐควรส่งเสริมให้ผู้มีความรู้ทางศาสนาเข้าไปมีบทบาทในสังคมให้มากกว่านี้เป็นอย่างยิ่ง เช่น เป็นครูศาสนาในกองทัพ เรียกว่า “อนุศาสนาจารย์” เป็นต้นให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ ทุกองค์กรตามสัดส่วนของศาสนิก และ รัฐบาลก็ต้องให้การอุปถัมภ์เปิดตำแหน่ง มีกฎหมายที่เอื้อต่อการยอมรับให้มากขึ้น

ในส่วนการส่งเสริมศรัทธาของประชาชน รัฐบาล ต้องส่งเสริมจริยธรรมให้มาก เพราะจริยธรรมเกิดจาก ศรัทธาของศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันที่มีความเป็นมาคู่กับชาติไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ในประเทศ รัฐบาลต้องให้การสนับสนุน โดยเฉพาะด้านการศึกษาของสถาบันสงฆ์ให้มีสวัสดิการแบบให้เปล่า เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและมีเทคนิควิธีการในการ เผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนให้เข้าใจ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติใน ชีวิตจริง

ในด้านการคุ้มครอง รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๘ เรื่องสิทธิและเสรีภาพของคนไทย ในการนับถือศาสนา รัฐต้องให้การคุ้มครอง ไม่ใช่ใช้อำนาจในการควบคุม โดยให้รัฐ

พิจารณา พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ไทย ๒๕๐๕ ทั้ง ๕ หมวดว่า รัฐเข้ามาควบคุม หรือ คุ้มครองพระพุทธศาสนา ให้พิจารณาความหมายของคำว่า “ควบคุม คือ การออก ฎาระเบียบให้กระทำ หรือไม่ให้กระทำแม้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ถูกควบคุมก็ตาม”

การด้านถือบวชในเพศบรรพชิต ก็เป็นสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ศาสนาในฐานะก็เป็นองค์กรเอกชน เพราะมีพื้นฐานมาจากปัจเจกบุคคล การที่รัฐไม่ควรเข้ามาควบคุมด้านการบริหาร ด้านทรัพย์สิน และ ด้านการแต่งตั้งสมณศักดิ์ โดยให้เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือ อำนาจของพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นพุทธมามกะ หรือว่าเป็นผลกระทบที่เป็นภัยต่อพระพุทธศาสนา โดยตรง

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป (Recommendations of Further Study)

๑. การวิจัยครั้งนี้เนื้อหาถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนรัฐธรรมนูญ และส่วน พระพุทธศาสนา ไม่เห็นว่ามีส่วนไหนที่ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากรัฐธรรมนูญต่อพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทในประเทศไทย เพราะฉะนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมุ่ง ศึกษาในด้าน “กรณีความคิดเห็นของการปฏิบัติงานของรัฐตามกรอบของรัฐธรรมนูญ ๘ , ๓๘ และ ๗๓ ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาท ในประเทศไทย”

๒. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ข้อมูลค่อนข้างจะจำกัดในกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานขององค์กรรัฐ ที่มีต่อการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะประเทศชาติ ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสูงสุดและเป็นที่เคารพรักของปวงชนชาวไทย และ ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันจะ นำมาซึ่งความเรียบร้อย และสงบร่มเย็นของประชาชนชาวไทยต่อไป

๓. ควรศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรศึกษาในกลุ่มประชากร ที่กว้างขวางให้ มากกว่านี้ เช่น องค์กรเอกชน หรือองค์กรอิสระที่นับถือพระพุทธศาสนา ว่ามีผลกระทบ จากรัฐธรรมนูญพุทธศักราช ๒๕๔๐ ต่อการปฏิบัติศาสนากิจอย่างไร

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๔๐. กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กมล ทองธรรมชาติ, ศ.ดร.และเชาวนะ ไตรมาศ, ดร.. วัฒนาการของระบอบรัฐธรรมนูญ
จากอดีตถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : บ. สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๕.

เกษม สรศักดิ์เกษม. รวมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : ห.จ.ก. พิมพ์
อักษร, ๒๕๔๓.

กรมศิลปากร. ศิลปจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๑๕.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพฯ : โรเนียวพรินเตอร์
และ จักรูปเล่ม, ๒๕๔๕.

กลุ่มงานผลิตเอกสาร เผยแพร่สำนักงานประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐. กรุงเทพฯ : กลุ่ม
งานการพิมพ์สำนักงานคลัง และงบประมาณ, ๒๕๔๕.

เกษม สรศักดิ์เกษม. รวมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้น
ส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, ๒๕๔๓.

คุณ โทจันทร์.รศ. พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน-
สโตร์, ๒๕๓๗.

จมนอมรคุณรักษ์. พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เล่ม ๑๐. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา, ๒๕๑๔.

ชัชวาล ศรีจันทร์โคตร.พศ. พระพุทธศาสนาในไทย. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ธีรพงษ์
การพิมพ์. ๒๕๒๖.

เดโช สนวนนนท์. แนวทางการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐

. กรุงเทพฯ : ห.จ.ก. วีทีซีคอมมิวนิเคชั่น, ๒๕๔๑.

ดุสิต โสภิตชา. ทำไมรัฐธรรมนูญไม่บัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา
ประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. อุบลราชธานี : บริษัทโรงพิมพ์ ทองกมล จำกัด ,
๒๕๔๕.

เดโช สนวนนนท์. แนวทางการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐,

กรุงเทพฯ : ห.จ.ก. วีทีซีคอมมิวนิเคชั่น, ๒๕๔๑.

เดือน คำดี. ศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

ประชุมพงสาวดาร เล่ม ๑๖. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๓๓.

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน: พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกล-
กิมทอง, ๒๕๔๒.

_____. พจนานุกรมศัพท์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
พุทธธรรม, ๒๕๓๕.

_____. พจนานุกรมศัพท์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด,
๒๕๓๕.

_____. พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๔๐.

-พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ด้าน
สุทธาการพิมพ์, ๒๕๒๕.
-ไตรลักษณ์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.
-รู้จักพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระล้างหรือยัง. พิมพ์ครั้งที่ ๔.
กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๕.
-ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่
๘. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕.
-พระพุทธศาสนาในเอเชีย. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๔๐.
-ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพฯ :
สหธรรมิก, ๒๕๔๕).
-ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
พุทธธรรม, ๒๕๓๕.
-มองอเมริกาแก้ปัญหาไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.
-ทศวรรษธรรมทัศน์. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๔๓.
-ประโยชน์สูงสุดของชีวิตนี้. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๐.
- พุทธทาสภิกขุ. พุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่และสังคมไทยในอนาคต. กรุงเทพฯ : พลพันธ์
การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๐.
-ธัมมิกสังคมไทย. กรุงเทพฯ : ประยูรวงศ์ พรินต์ติ้ง จก., ๒๕๔๒.
-ฟ้าสางทางประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา. มปป.
-ความสุขที่แท้. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ., ๒๕๔๓.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- พระเทพโสภณ (ประยูร มีฤกษ์). พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ
: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
-พระพุทธศาสนาในเอเชีย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

- พระไพศาล วิสาโล. พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.
- พระเทพโมลี (แสวง วิมล). ประชุมกวี. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๒๖.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (ถวัลย์ ญาณจารี ป.ธ. ๙). รวบรวม. ปรมัตถโชติก ภูมิจตุกก เล่ม ๑ ในปริเฉทที่ ๕ หลักสูตรชั้น มัชฌิมอภิธรรมิก ตริ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิวัฒนกิจพาณิชย์, ๒๕๔๑.
- พระโสภณ คณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิwap, ๒๕๔๐.
- พระจักรพรรดิพงศ์(จาก). พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๓๓.
- พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ). พุทธศาสน์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : พรศิลาการพิมพ์, ๒๕๔๔.
- พระราชวรมณี(ประยูร ฐมจติโต). ปรัชญากรีก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๐.
- ไพโรจน์ ชัยนาม,ศ. เรื่องที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญของเรา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๔.
- ภูมิชัย สุวรรณดีและคณะ. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๓.
- ปรีดี เกษมทรัพย์, ศ. นิติปรัชญา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา จก., ๒๕๔๑.
- ปลื้ม โชติขุยางกูร. คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประยูณวงศ์, ๒๕๔๑.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระบาทสมเด็จพระ. เทศนาเสือป่า. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๐.
- วิทย์ เทียงบุรณธรรม. ดร. พจนานุกรมไทย ฉบับมหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : นันธชัย, ๒๕๓๔.

- วิญญู เครื่องาม, ดร. กฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๒๓.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. รศ.ดร., วิเคราะห์เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๔๐ กับรัฐธรรมนูญฉบับสำคัญ. กรุงเทพฯ : เม็คส์การพิมพ์,
๒๕๔๒
- วชิรญาณวโรรส. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. อนุศาสน์ที่สมเด็จพระบวรวงศ์
เธอกรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้ประทานแก่กองเลขาในวังวันเดือนน้ำเข้ากองที่
๖ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๓๐. พระนคร : โรงพิมพ์สามมิตร, ร.ศ. ๑๓๐.
- สนิท ศรีสำแดง. พระพุทธศาสนา : กระบวนทัศน์ใหม่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สมคิด ศรีสังคม. พ.อ. ปฏิรูปการเมืองกับการร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ
: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๐.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
๒๕๔๐. กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร,
๒๕๔๔.
- สิริภพ เหล่าลาภะ. พุทธศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ : สถาบันพุทธลีลา, ๒๕๔๕.
สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. รายงานการสัมมนาทาง
วิชาการ เรื่อง รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๕ ของไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ประวัติรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๓๕
- สำนักงานสถิติแห่งชาติกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, การสำรวจ
การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๔๘, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สถิติ
แห่งชาติ, ๒๕๔๘
- อบ ไชยวสุ. รวบรวม. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ :
เจริญอักษรการพิมพ์, ๒๕๒๒.

อมร รักษาสัตย์, ดร. ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ :
การันต์การพิมพ์, ๒๕๔๓.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ข้อมูลพื้นฐานทาง
พระพุทธศาสนา , กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ,
๒๕๔๘

(๒) บทความ

สุรพล สุยะพรหม.ดร. “พระพุทธศาสนา ใน รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน”. พุทธจักร. ปีที่
๕๓ ฉบับที่ ๔ (เมษายน ๒๕๔๒).

อัษฎลีย์, “เอเปค”. หนังสือพิมพ์ มติชน. ฉบับ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๗.

๒. ภาษาอังกฤษ

Somboon Suksamarn. **Buddhism and Political Legitimacy**. Bangkok :
Chulalongkorn University, 1993.

๓. Internet

<http://human.riu.ac.th/~Live/general2.htm>

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม

ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

คำชี้แจง เกี่ยวกับแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาโทพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของนายศรัทธา เสมามิ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์นี้อย่างยิ่ง ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาให้ท่านตอบคำถามด้วยความคิดเห็นที่เป็นอิสระอย่างตรงไปตรงมาทั้งนี้ เพื่อให้เกิดคุณค่าทางวิชาการอย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอยืนยันจะใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการและจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการตอบแต่อย่างใด และผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

นายศรัทธา เสมามิ่ง

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดง

01-6801360 , 055-247976

แบบสอบถามต่อไปนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

มาตรา 9, 38 และ 73

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมกับพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับพุทธศาสนา

ส่วนที่ 5 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ และข้อเสนอแนะเรื่อง ผลกระทบจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

แบบสอบถาม

ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

คำชี้แจง เกี่ยวกับแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานทางวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของนายศรีทธา เสมามิ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์นี้เป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาให้ท่านตอบคำถามด้วยความคิดเห็นที่เป็นอิสระอย่างตรงไปตรงมาทั้งนี้ เพื่อให้เกิดคุณค่าทางวิชาการอย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอยืนยันจะใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการและจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการตอบแต่อย่างใด และผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

นายศรีทธา เสมามิ่ง

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

01-6801360 , 055-247976

แบบสอบถามต่อไปนี้จะแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

มาตรา 9, 38 และ 73

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมกับพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 5 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ และข้อเสนอแนะเรื่อง ผลกระทบจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ

พุทธศักราช 2540 ต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

คำชี้แจง กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมที่สุด

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล การศึกษา และสถานะ

1. เพศ ☐ 1) ชาย ☐ 2) หญิง

2. ระดับการศึกษา

- ☐ 1) มัธยมศึกษา
☐ 2) กำลังศึกษาปริญญาตรี (กรุณาตอบข้อ 3 ด้วย)
☐ 3) ปริญญาตรี
☐ 4) ปริญญาโท
☐ 5) สูงกว่าปริญญาโท
☐ 6) อื่น ๆ

3. ถ้าท่านกำลังศึกษาอยู่ปริญญาตรี อยู่ชั้นปีอะไร

- ☐ 1) ปี 1 ☐ 2) ปี 2
☐ 3) ปี 3 ☐ 4) ปี 4

4. อายุ

- ☐ 1) น้อยกว่า 18 ☐ 2) 18-25
☐ 3) 26-30 ☐ 4) 31-35
☐ 5) 36-40 ☐ 6) 41-45
☐ 7) 46-50 ☐ 8) มากกว่า 51 ปีขึ้นไป

5. สถานภาพ

- ☐ 1) คฤหัสถ์ ☐ 2) นักบวช

6. อาชีพ

- ☐ 1) นักศึกษา ☐ 2) อาจารย์
☐ 3) เจ้าหน้าที่ของวิทยาลัย ☐ 4) อื่น ๆ

7. ภูมิลำเนาของท่านที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน

- ☐ จังหวัดพิษณุโลก ☐ ต่างจังหวัด (โปรดระบุ.....)

8. ท่านผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพิษณุโลก ท่านอยู่พื้นที่

☐ ในเขตอำเภอเมือง ☐ นอกเขตอำเภอเมือง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2540 มาตรา 9 , 38 และ 73

ตอนที่ 2.1 ความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 9 บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์
ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก”

กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ตามเจตคติของท่านต่อคำถามต่อไปนี้

ประเด็นคำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่ขอออก ความคิดเห็น
1. การที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็น พุทธมามกะหรือผู้เคารพนับถือ พระพุทธศาสนา					
2. การที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ ว่า พระมหากษัตริย์ทรงให้การ อุปถัมภ์ศาสนาและลัทธิอื่นเฉพาะ ที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและ ศีลธรรมอันดีของประชาชน					

ตอนที่ 2.2 ความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 38 แห่งรัฐธรรมนูญบัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพสมบูรณ์ในการนับถือศาสนานิกายของศาสนาหรือลัทธินิยม
ในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรม ตามความเชื่อถือ
ของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีล
ธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าว บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็น
การรุกรอนสิทธิหรือเสรีประโยชน์อันควรมิควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนานิกายศาสนา ลัทธินิยมใน
ทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น”

กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ตามเจตคติของท่านต่อคำถามต่อไปนี้

ประเด็นคำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่ขอออก ความคิดเห็น
1. ท่านคิดว่า บุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพที่จะ เลือกนับถือศาสนา ลัทธิหรือนิกายตาม					

ความเชื่อของตน					
2. การนับถือลัทธิศาสนาหรือนิกายต่างกัน ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน และศีลธรรมอันดีของประชาชน					
3. ท่านคิดว่าการประกอบพิธีกรรมทาง ศาสนา ลัทธิหรือนิกายต่าง ๆ ไม่ขัดต่อความ สงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของ ประชาชน					
4. รัฐจะใช้อำนาจจริตรอนความเชื่อของ ศาสนา ลัทธิหรือนิกายไม่ได้					
5. รัฐต้องให้การคุ้มครองพิธีกรรมทาง ศาสนา ลัทธิ หรือนิกายที่ไม่ขัดต่อความสงบ เรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน					
6. อิสระหรือเสรีภาพทางศาสนาหรือลัทธิ นิกาย ต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ไม่ขัดต่อ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของ ประชาชน					
7. ท่านคิดว่ามนุษย์ทุกคนต้องรู้สึกร่วมกัน ต่างศาสนา ลัทธิ หรือนิกาย คือเพื่อนร่วมเกิด แก่เจ็บตาย จึงไม่ควรทำลาย ประทุษร้ายต่อ กันและกัน					
8. การที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 38 ให้สิทธิ เสรีภาพในการนับถือศาสนา นิกายหรือลัทธิ เป็นการเหมาะสมแล้ว					
9. มนุษย์ทุกคนไม่ควรนำศาสนา ลัทธิหรือ นิกาย มาเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง					
10. ท่านคิดว่าการบังคับเข่นฆ่าให้ผู้อื่น ให้มา นับถือหรือเชื่อตามศาสนา ลัทธิ หรือนิกาย ใด ๆ เป็นสิ่งไม่ควรทำอย่างยิ่ง					

ตอนที่ 2.3 ความคิดเห็นต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 73 ที่บัญญัติว่า “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์ และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ระหว่าง ศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนา มาใช้เพื่อส่งเสริมคุณธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต”

ประเด็นคำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่ออกความ คิดเห็น
1. รัฐต้องให้การอุปถัมภ์และคุ้มครอง ทุกศาสนา					
2. ในการอุปถัมภ์นั้น งบประมาณที่ให้แต่ละ ศาสนาควรคำนึงถึงจำนวนประชาชน ผู้นับถือศาสนา การให้งบประมาณ ควรให้ ตามอัตราส่วนของผู้นับถือศาสนา					
3. การให้อุปถัมภ์และคุ้มครองนั้นควรให้ เฉพาะศาสนาที่มีคำสอนที่ส่งเสริม ความสันติสุขให้กับสังคมเท่านั้น					
4. รัฐต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและ สมานฉันท์ระหว่างศาสนา เพื่อความเข้าใจ บุคคลต่างศาสนา					
5. การเผยแพร่ศาสนาต้องไม่เป็นการทำลาย ศาสนาหรือลัทธิอื่น เพื่อความสงบของสังคม และประเทศชาติ					
6. รัฐบาลให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ในการเผยแพร่หลักธรรมน้อยมาก หากเปรียบเทียบการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ					
7. หากรัฐบาลให้งบประมาณในการเผยแพร่ หลักธรรม และการปฏิบัติธรรมจะทำให้ สังคมมีการพัฒนาชีวิตมากกว่าปัจจุบัน					
8. ในปัจจุบัน รัฐได้ให้การสนับสนุนการ นำหลักธรรมของศาสนา มาใช้เพื่อส่งเสริม คุณธรรม และพัฒนา คุณภาพชีวิต					

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมในพระพุทธศาสนา มีอย่างน้อยเพียงใด

การเขียนเครื่องหมาย ✓ ตามการคล้อยตาม กลุ่มของท่านต่อคำถามต่อไปนี้

ประเด็นคำถาม	มากที่สุด (บอymaxมาก)	มาก (บอymax)	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่เคย
1. ปกติท่านไปวัดบ่อยเพียงใด					
2. กรณีมีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ก็ไปร่วมกิจกรรมตลอดมา					
3. ทุกครั้งที่ไปวัดก็ร่วมกิจกรรม ไหว้พระ สวดมนต์ และนั่งสมาธิ					
4. ที่พักหรือบ้าน ก็ได้นำหลักธรรมต่าง ๆ เช่น การสวดมนต์ และนั่งสมาธิ นำมาปฏิบัติที่บ้าน					
5. หากมีพระภิกษุมานะเทศนาที่วัด ก็จะไปร่วมฟังด้วยเสมอ					
6. ถ้าหากอยู่ที่พักหรือบ้านก็จะศึกษาธรรมจากหนังสือวิทยุ โทรทัศน์ ซีดี และวีดีโอเสมอ					
7. ทุกครั้งที่ไปวัดในพระพุทธศาสนา ท่านจะร่วมบริจาคเงินหรือปัจจัยอื่น ๆ เพื่อบำรุงศาสนา					
8. หากมีรายการวิทยุ หรือโทรทัศน์ ที่เกี่ยวกับธรรมะ ท่านติดตามรายการนั้นอยู่เสมอ					
9. เมื่อได้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมก็นำไปเผยแพร่สั่งสอนครอบครัวและเพื่อนอยู่เสมอ					
10. ท่าน ครอบครัว ญาติ และเพื่อน ๆ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาคุณภาพชีวิตท่าน					

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

ประเด็นคำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่ขอออก ความคิดเห็น
1. รายการธรรมะทางโทรทัศน์ วิทู หรือ สิ่งดีพิมพ์อื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนา ยังมีน้อยมาก จึงทำให้การเผยแพร่ธรรมะ ไม่สัมฤทธิ์ผล					
2. พุทธศาสนิกชนที่ดีต้องร่วมกันช่วยบริจาค เงินเพื่อการเผยแพร่หลักธรรม เพื่อนำสันติ สุขสู่ประชาชน					
3. การเผยแพร่หลักธรรม ท่านคิดว่า เป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคน มิใช่พระภิกษุสามเณรเท่านั้น					
4. ท่านคิดว่าหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ไม่ได้พัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะขาดการ เผยแพร่ธรรมที่มีประสิทธิภาพ					
5. รัฐบาลได้ให้งบประมาณในการพัฒนา ศาสนาโดยทั่วไปน้อยมาก เพราะรัฐบาล เห็นความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจมากกว่า					
6. ท่านคิดว่า สังคมเสื่อมโทรม เพราะว่า บุคคลในสังคมไม่ได้รับประโยชน์จาก ศาสนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงก่อให้เกิด ปัญหาต่าง ๆ					

ส่วนที่ 5 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ และข้อเสนอแนะ

1. ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือของท่าน

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : นายศรัทธา เสมามิ่ง

เกิด : ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

สถานที่เกิด : ๓๑ หมู่ ๓ ต.หนองเม็ก อ. หนองหาน จ. อุดรธานี

การศึกษา :

๑. นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๔๐
๒. สถาปนายความ รุ่นที่ ๑๔
๓. นักธรรมชั้นเอก จากสำนักเรียนคณะจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๒๕๓๑

หน้าที่การงาน :

- หัวหน้าสำนักงาน กฎหมายธรรมวูธ (ทนายความ)
- อาจารย์สอนพิเศษ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพิษณุโลก วิชา กฎหมายเบื้องต้น
- ที่ปรึกษากฎหมาย บริษัทสอาดอิเล็กทรอนิกส์ จำกัด
- ที่ปรึกษากฎหมาย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มจร. จังหวัดพิษณุโลก